vzpourám [sr. Mk 12,14; Sk 5,37; 17,6n; 18,2; 21,37n]. Pavel sice také radí, aby si křesťané své rozepře nevyřizovali před světskými soudy [1K 6,1-6], ale to nikterak neodporuje stanovisku z Ř 13. Toto stanovisko nelze také vykládat tím, že Pavel sám několikrát prožil dobrodiní světského řádu [Sk 19,35nn; 21,31nn; 22,30; 24,10; 25,10n; 26,30nn] anebo že ještě nevypuklo pronásledování křesťanů za Nerona, ač snad by pak formulace těchto rad byla jiná, ale Pavel zde zásadně řeší poměr křesťanův ke státu [sr. Tt 3,1]; podle 1Tm 2,1nn doporučuje modlitby za vrchnosti, »abychom mohli vésti tichý a klidný život v samé zbožnosti a čestnosti« [Žilka], ovšem zase s misijním odůvodněním, že Bůh chce, aby »všickni spaseni byli a k známosti pravdy přišli« [Podobným hlediskem je nesena i rada v 1Pt 2,13-15]. Pavel ovšem nezapomíná na to, že i tato poddanost světské vrchnosti musí plynout z vyššího poddanství Bohu [sr. Mt 22,21; Sk 5,29], jak ostatně je patrno z jeho vývodů v Ř 13,1-6. Vždyť Pavlovi v celé jeho činnosti šlo o to, aby »všelikou mysl jal [uvedl] v poddanost Kristu« [2K 10,5], t. j. v poslušnost víry [Ř 1,5], má radost z toho, když se v jeho sborech projevuje »poddanost k evangeliu« [2K 9,13 podle Žilky: »že jste se opravdu podřídili evangeliu Kristovu«], a varuje před tělesným smýšlením [opatrností těla Ř 8,7], které není poddáno zákonu Božímu a ani to nedovede. To, co Pavel vytýká Židům, je právě jejich nepoddanost, nepodřízenost, nepodrobenost a neposlušnost, spravedlnosti Boží [Ř 10,3], jež se osobně zjevila v Kristu. Jen z poddanosti Kristu může plynout ono dobrovolné a ohleduplné podřizování jednoho druhému, ať jde o pracovníky v církvi [1K 16,16 sr. 14,32] nebo o kteréhokoli úda církve Kristovy [Ef 5,21 sr. 1Pt 5,5]. Jen falešným učitelům Pavel ani na chvilku neustoupil a nepoddal se [Ga 2,5]. Jk 4,7 pak poddanost Bohu klade do těsné blízkosti vzpoury proti ďáblu, jako by chtěl říci, že jen ten, kdo se podřídí Bohu, může se vzepříti ďáblu.

Podle Ř 8,20 je všecko stvoření p-o marnosti [= pomíjitelnosti a všemu utrpení, jež z toho plyne] ne z vlastní vůle, ale vinou Adamovou [jeho pádem], který strhl zlořečenství na celou přírodu. Současně však ze skutečnosti Kristovy vyvozuje Pavel i jásavou naději pro stvoření v budoucnosti. Neboť Bůh svým rozhodnutím poddal [podřídil] Kristu všecko [1K 15,27; Ef 1,22; Žd 2,5.8], zatím však je toto panství Kristovo patrno v církvi [Ef 5,24] a v tom, že se učedníkům poddávají duchové [L 10,17.20]. Jednou však Kristus pokoří všecky nepřátele pod své nohy - i posledního nepřítele, smrt —, a odevzdá království Bohu a Otci a »sám se podřídí tomu, kdo mu všecko podřídil, aby Bůh byl všecko ve všech« [1K 15,26-28].

Poddanost *Poddán.

Poddaný [Tt 2,5]. *Poddán, *Poddati se.

Poddati = podrobiti [Ř 8,20; 1K 15,27n; .Žd 2,5]. *Poddán.

Poddati se, poddávati se = v moc se dáti, podvolovati se. O pohlavním styku ženy se zvířetem [Lv 18,23], k němuž docházelo v pohanských kultech a jež u Izraelců bylo přísně zakázáno [Lv 20,15]. - O podrobení se nepříteli [Jr 21,9; 50,15]: stát se vasalem a přijmout poddanské povinnosti [dávky, roboty a p]. *Poddán.

Podejíti, podjíti [v Ga 2,4 tvar podešlý], stč. = jíti až pod něco, přiblížiti se až k čemu; vlouditi se uskokem, zaskočiti. Ga 2,4 mluví o judaistech [t. j. křesťanech z bývalých Židů, kteří pokládali obřízku a zachovávání Zákona Mojžíšova za nutnou podmínku křesťanství] jako o podešlých falešných bratřích, kteří se nepoctivým způsobem vloudili do sboru, aby vyšpehovali, jak se to má se svobodou v Kristu, a aby křesťany původu pohanského zotročili.

Podešlý *Podejíti.

Podělování = podíl, úděl. Podle Žd 2,4 byla spása dosvědčována znameními, zázraky, rozmanitými divy a tím, že mezi jednotlivce byly rozdělovány různé duchovní dary [charismata] Ducha sv. [sr. Ř 12,3nn; 1K 12,4nn; 14,1nn].

Podíl, vykázané území, kus země, přidělený losem [sr. Joz 14,2nn, odtud hebr. *chelek,* jež znamená los i kus země] a vyměřený provazem [odtud hebr. *chebel,* jež znamená provaz 1 to, co jím bylo odměřeno, Joz 19,9; Ž 105,11] nebo něco pevně stanoveného, přidělená práce, úkol, pensum [hebr. *chok,* Př 31,15, sr. Ex 5,14] nebo konečně v přeneseném smyslu úděl, osud, los, sudba [Jb 20,29; 27,13; Kaz 3,22; Mi 2,4], užitek [Kaz 2,10.21]. Podle ustanovení Mojžíšova každá rodina dostala určitý podíl země, který nesměla prodati, nanejvýš zastaviti do příštího milostivého léta [Lv 25,13-16.23], aby se tak zabránilo hromadění půdy v jedněch rukou a slabší rodiny neupadly v nevolnictví [sr. Iz 5,8]. Dt 33,21 velebí Boha, že rozšířil moc válečnického kmene Gáda [sr. Gn 49,19] a opatřil jej »prvotinami«, t.j. nejlepším územím, a to už před Jordánem, kde dostal Mojžíšem, vydavatelem Zákona, přidělený podíl, zatím co většina ostatních kmenů musela čekat až na přechod přes Jordán. Jiní hebr. *m^e^chókék* [Kral.: vydavatel Zákona] vykládají jako vůdce a překládají: »Tam byl zabezpečen podíl vůdcův«. Gád totiž táhl dále, aby pomohl v dobývání země. Jeho podíl však byl pro něho posvátně zabezpečen. V Sd 5,15 má p. význam oddíl kmene. Hospodin podle Jr 12,10 pokládá Izraele za svůj p., velmi milý majetek, dědictví, které bude zničeno ničemnými pastýři [sr. Jr 6,3, pravděpodobně Nabuchodonozor a jeho vojevůdcové]. *Díl.

Podívati se ve smyslu pohleděti, hleděti [Ž 92,8; Mi 4,11; 7,10], uhlídati, uviděti [výsledek něčeho, stč. podívat se čemu Dt 32,50], rozvažovati, uvažovati, dáti na něco pozor [Jb 37,13, sr. Ž 119,95].

Podivení [stč. úžas, podiv, ale také podívaná ve smyslu »na podívanou«; ku p. = im-

ponující: o člověku 2S 23,21; o oltáři Joz 22,10]. Kral. tak někdy překládají hebr. *šárak, š^e^réká, š^e^ríká*, jež znamená pískání na posměch [vypískání] a pak posměch vůbec, opovržení [2Pa 29,8, sr. 1Kr 9,8; Jr 18,16; 19,8; 25,9.18; 29,18, kde Kral. mají buď ckáti (*Ckání) nebo na *odivu; Mi 6,16, kde Kral. mají posměch]. Tam, kde jde o hebr. kořen *pl'* [nebo příbuzné kořeny, jako *šmm, s'r, jr'* a pod.], jde většinou o úžas, podiv a úlek, nikoli jen nad něčím mimořádným, neočekávaným a náhlým, nýbrž o úděs nad něčím, co Izraelci prozrazovalo přítomnost, zásah nebo podivuhodné vedení Boží [*Děsiti se. *Hrozný. *Zázrak], Kral. proto překládají zmíněné kořeny výrazu podivení [Dt 28,59; Ab 1,5], hrůza [Dt 4,34; 34,12], strach [Dt 26,8; Jr 32,21], divný [2Pa 26,15; Jb 5,9; Ž 31,22], div [Jb 37,15], děsiti se [Jb 18,20], ztrnouti [Lv 26,32; Ez 27,35], diviti se [Doplňky *Diviti se] a p. Jde tu o předivné vedení a zachovávání lidu Božího [Jl 2,26], které vzbuzuje až hrůzu, zvláště u nepřátel tohoto lidu [Ž 48,6].

Podobně i v NZ výrazy diviti se, podiviti se, děsiti se a pod. jsou převážně výrazem toho, že s Ježíšem a jeho činy [zvl. odpuštěním Mk 2,12; L 5,26] přišel na svět Boží řád, dlouho očekávaný, ba Bůh sám [L 8,25 »podivili se«, Mk 6,51 »děsili se a divili«, sr. Mt 14,33, kde tento údiv je vyjádřen obratem »klaněli se jemu«; Doplňky *Diviti se]. I odpůrci Ježíšovi podléhali tomuto podivení [Mk 15,5.44], za nímž byla hrůza z božské přítomnosti [sr. J 19,8] anebo neochota podrobit se božskému [L 11,38; sr. Sk 13,41]. Snad i podivení Ježíšovo nad vírou setníkovou [Mt 8,10; L 7,9] patří do této oblasti úžasu nad tím, že pohan v něm postřehl někoho, kdo má božskou moc nad životem a smrtí, právě tak jako jeho podivení nad nevěrou [Mk 6,6] bylo výrazem hrůzy nad ďábelskou mocí, jež vedla k zatvrzelosti.

Podiviti se *Podivení [Doplňky *Diviti se].

Podjeti Sk 27,7 ve smyslu podplouti. »Odpluli jsme pod Krétu k Salmoně«, »pluli jsme pod Krétu«.

Podjíti, stč. = znenadání přijíti, podskočiti, napadnouti. Podsel všechny strach = pojal, přepadl všechny strach [Jb 18,20; Iz 33,14; Jr 8,21; L 7,16]. V Ju 4 má p. význam vlouditi se.

Podkloniti [Neh 3,5] = skloniti.

Podkopati, podle řeckého vlastně prokopati. Domy ze sušených, nikoli pálených cihel, nebo z hlíny nebo z volných kamenů bylo lze snadno prokopat, aniž bylo nutno odstraňovat okenice nebo násilím otvírat dveře [Ex 22,2; Jb 24,16]. Podobenství Ježíšovo u Mt 24,43 srovnává Ježíše s člověkem, který se prokope do domu, když je nejméně očekáván. Je to výzva k bdělosti [1Te 5,2.4; 2Pt 3,10; Zj 3,3; 16,15]. Někteří vykladači Mt 24,43 chápou jako výstrahu před ďáblem.

Podkopávání, podkopávati *Podkopati.

Podlaha, hebr. *gág* — plochá střecha domu [1S 9,25; sr. Dt 22,8; Joz 2,6.8]. Naše podlaha je hebr. *karkas* [1Kr 6,15n.30]. »Od jedné podlahy až do druhé« [1Kr 7,7] = od podlahy ke stropu. Obyčejné domy měly p-y pouze z udupané hlíny, zřídka kdy dlážděné. Podlaha znamená ve stč. také patro [v domě].

Podlážený = podlážděný [1Pa 26,16] nebo potažený koberci [snad Mk 14,15: L 22,12].

Podložiti pod nohy [Ž 8,7; 110,1; Mt 22,44] = podmaniti [Žd 2,8].

Podmaněn, podmaniti, podmaňovati = podroben, státi se pánem, uvésti pod moc [Nu 24,18; Joz 18,1; 1Pa 22,18; 2S 22,48; Ž 18,48]. »Podmaniti nepravosti« [Mi 7,19], doslovně: pošlapati [nevšímati si; podrobiti, potlačiti]. V oddíle, v němž Pavel ukazuje, že tělo věřících je chrámem Ducha svatého [1K 6,12-20], odpovídá na falešné pojetí křesťanské svobody, která říká »Všecko je mi dovo-leno« [Kral. »všecko mi sluší«], docela jasným: »Ale já se nesmím dáti ničím ovládnout« [Kral. »žádné z těch věcí v moc nebudu podmaněn« 1K 6,12]. Každá svoboda má svá nebezpečí. Úd Kristův se může stát údem nevěstky; dostává se pod její moc [1K 6,15n]. V 1K 9,27 je v řečtině užito slovesa, jež znamená »udeřiti do oka, v tvář« [L 18,5 mají Kral. »uhaniti«]; je to výraz vzatý z pěstních zápasů [1K 9,26]. Pavel tím naznačuje, jak udržuje své tělo v nejpřísnější kázni, aby mohl být příkladem druhým. — F 3,21 ukazuje na křesťanovu radost a důvěru, že Kristus má moc podříditi si všecko, takže i naše ubohé tělo při svém příchodu promění v tělo oslavené.

Podměstí [stč. = pole pod městem, předměstí]; hebr. *migráš* označuje pastviny, vyhrazené levitům k pastvě dobytka [Lv 25,34; Nu 35,2-5.7; Joz 21,2.1 l-19.21-37.39n; v 1Pa 6,40n se rozlišuje mezi městskými poli, vesnicemi a podměstím], ale také předměstí, vyhrazená za levitská bydliště [1Pa 13,2]. Ez 45,2; $48_5$17 má tento výraz smysl prostranství.

Podniknouti, stč. = pod něco vjíti, podstoupiti, vzíti na se něco [Ž 105,18].

Podnož, podnoží, podnožní stolička, stupadlo. *Trůn Šalomounův měl zlaté p-e [2Pa 9,18]. V přeneseném smyslu jsou chrám. [1Pa 28,2], země [Iz 66,1; Sk 7,49, sr. Mt 5,35], truhla smlouvy [Ž 99,5; 132,7; Pl 2,1] p-í noh Hospodinových. »Položiti nepřátele za podnože noh« = podmaniti nepřátele [Ž 110,1; Mt 22,44; Mk 12,36; L 20,43; Sk 2,35; Žd 1,13; 10,13].

Podoba =vzhled, vzezření, tvar [Iz 53,2].

Podobenství L [stč. = podoba, obraz],

1. Hebr. *d^e^mút* = napodobenina, kopie, vyobrazení, podobizna [2Kr 16,10; 2Pa 4,3; Iz 40,18], vzezření, tvářnost [Ez 1,10.28; 10,21], postava [Ez 1,5], podoba [Ez 1,16], jev [Ez 1,22; 8,2], vzhled [Ez 10,1]; hebr. *t^e^múná* = obraz, vypodobnění [Ex 20,4; Dt 4,16.25; 5,8; sr. Dt 4,12; Ž 17,5]. Hebr.

tabnít = model, vzor [Ex 25,9.40], forma [2Kr 16,10; 1Pa 28,11.12], podoba [Joz 22,28; Ž 144,12; Dt 4,16-18; Ez 8,10], podobizna [Ž 106,20]. Jakékoli zpodobňování Boha bylo v Izraeli přísně zakázáno [*Obraz, sr. Ex 20,4n] a je stíháno sžíravou ironií u Iz 44,6-20 jako jeden z nejhorších hříchů, protože vede k uctívání Bohem stvořených věcí místo Stvořitele a je kořenem úpadku náboženského i mravního [Ř 1,20nn; sr. Ga 5,20; 1Te 1,9].

2. Podle Gn 1,26n stvořil Bůh člověka »k svému obrazu« a »podle svého podobenství«. Pisatel tu zřejmě zápasí o výraz, kterým by vyjádřil, že člověk, ačkoli stvořen, přece jen svou podstatou patří do vyšší oblasti než ostatní tvorové. Při tom užil běžné formule mesopotamské mythologie, podle níž si božstvo před stvořením člověka udělalo na hliněnou tabulku nejprve jakousi skizzu a pak stvořilo svůj protějšek, podobenství, obraz. Mezi vykladači byly spory o to, zda tu jde o podobnost převážně duchovní či tělesnou. Při tom jedni z výrazů v Gn 1,26n rozsuzovali na »osobnost« člověka, na jeho svobodné já nebo na jeho důstojenství nebo na schopnost užívati svobodně mravních schopností [*Člověk]. Že sz pisatel myslil převážně na fysickou podobnost [čti *Člověk 6., bible zná člověka jen jako nedílný celek, neštěpí jej jako řecká filosofie na tělo a duši!], aniž při tom dělal závěr na fysickou podobu Boží [i když Nu 12,8 předpokládá viditelnost Boží], je patrno zvl. z Gn 5,1nn, kde se mluví o tělesných potomcích Adamových, zrozených k jeho podobenství a obrazu. Podobně Gn 9,6 zakazuje zabití člověka s odůvodněním, že byl učiněn k obrazu Božímu. Jak sz člověk rozuměl formuli z Gn 1,26n, je patrno ze Ž 8,6n, kde »sláva« podle pojetí M. Bubera označuje prý vnější podobu, kdežto »čest« jeho významnost, snad bychom mohli říci: »to, co z něho vyzařuješ, jeho závažnost, jež jinak patří jen Bohu. Člověk byl oblečen silou [sr. Ecclesiasticus 17,1nn], potřebnou k opanování všeho ostatního stvoření [Gn 1,26.28; 9,2]. Příroda se neobejde bez tohoto lidského panství v zastoupení Božím. I pozemští vládcové staví své obrazy tam, kde nemohou osobně vystupovat. Tak také člověk je pověřencem Božím na tomto světě. Tak se stává jeho »obrazem a podobenstvím«. Oběma těmito výrazy je myšleno vlastně jedno a totéž. Že by člověk toto p. Boží ztratil, o tom SZ nic nepraví. Teprve židovská theologie, která stála pod vlivem řecké filosofie [v 1. stol. př. Kr] a podobnost Bohu vykládala jako neporušitelnost [Kniha Moudrosti 2,23; »Bůh stvořil člověka k neporušitelnosti a k obrazu svému vlastnímu učinil jej«], mluví o ztrátě této podobnosti, způsobené »závistí ďábelskou« [Kniha Moudrosti 2,24]. Církevní Otcové rozlišovali mezi obrazem, který člověk ani pádem neztratil, a podobenstvím, t. j. tím, k čemu byl člověk určen; tomuto svému určení se člověk stal nevěrný. Ale Gn 1,26n těmito dvěma výrazy vyjadřuje jen jedinou skutečnost, že člověk svou podstatou je něco neskonale vyššího než ostatní stvoření. Jk 3,9 upozorňuje na to, že ten, kdo zlořečí člověku, obrací se tím přímo proti Bohu, jenž stvořil člověka k svému p. -

3. O p. mluví Žd 8,5 [řecky *hypodeigma*] a Žd 9,23n [Kral. příkladové], když stánek, který viděl Mojžíš na hoře [Ex 25,40], nazývá typem [Kral. podobenství], praobrazem, zatím co stánek, který zhotovil Mojžíš podle tohoto vzoru [řecky *typos*] je jen jeho stínovým obrazem, napodobeninou, udělanou rukama, jež ovšem odkazuje jako jakýsi »odraz« [řecky *antitypos,* Kral. figura] k nebeskému pravzoru. Sz kult má podle toho jen tenkrát nějakou hodnotu, odkazuje-li na nebeskou svatyni, do níž vešel jednou pro vždy Kristus, aby tam byl přítomen před Bohem v náš prospěch. — »Zhřešiti ku p. přestoupení Adamova« [Ř. 5,14] = zhřešiti podobným přestoupením jako Adam.

4. Kral. překládají výrazem p. také hebr. *mášál* [Nu 24,3.15.20n.23; Ž 78,2; Ez 17,2], které jindy překládají pojmem »přísloví« [Nu 23,7.18; Ž 49,5; Iz 14,4], »řeč« [Jb 27,1; 29,1]. Hebr. výraz znamenal původně kouzelný výrok, mocné, dynamické slovo, od něhož se očekával jistý účinek. Žehnání a zlořečení bylo takovým *mášál.* Př 26,7.9 mluví o tom, jak nebezpečné je *mášál* [Kral.: řeč, přísloví] v ústech blázna a opilého. Výrok božstva byl *mášál.* O Balámovi se praví [Nu 24,2], že byl nad ním duch Boží, když »vzal p. své«, t. j. když začal pronášet své mocné výroky, proroctví o Izraelovi. Tyto výroky měly obyčejně formu rytmickou, takže později označení *mášál* bylo přeneseno i na jiné slovesné útvary, zvláště na výrazné výroky, úsloví, *přísloví a *podobenství II. v literárním, našem slova smyslu [Ez 17,2; 24,3].

*Podobný. *Příklad.

Podobenství II. [v literárním smyslu], řecky *parabole,* česky vlastně přirovnání, příměr, jenž »zjišťuje nějakou podobnost mezi známou skutečností ze zkušenosti a mezi nějakou duchovní, abstraktní, náboženskou, mravní pravdou; je to obraz vybraný ze všedního života, obraz, kterým se něco nového, méně známého znázorňuje, ilustruje něčím známějším, je to shledávání platnosti zákonů Božích stejně v přírodě jako ve světě ducha« [Žilka, Podobenství Ježíšova, 1930].

1. Už ve SZ máme náběhy k p. Nejvýraznější z nich je Nátanovo p. o malé ovečce chuďasově a bohatci, který mu ji vzal k pohoštění hosta [2S 12,1-14]; dále o vdově, jejíž jeden syn zabil druhého [2S 14,4-20], o vojínu, jenž nechal uprchnouti zajatce [1Kr 20, 35-42] o vinici [Iz 5,1-7], o dvou orlicích [Ez 17,1—10] o lvím mláděti [Ez 19,1-9], o Ahole a Aholibě [Ez 23,1-49], o vřícím hrnci [Ez 24,1-14]. Sd 9,8-20 o stromech, jež si zvolily krále, je však spíše alegorie než podobenství.

2. Podobenství Ježíšova nejsou alegorie

[jinotaje], t. j. nejsou to smyšlené příběhy, při nichž nezáleží na některé pravděnepodobnosti, jen když skrytý, hlubší, domněle pravý duchovní smysl je dobře vyjádřen. V alegorii každá jednotlivá podrobnost obrazného vyprávění má skrytý, jinotajný smysl. V pravém podobenství se obrazný příběh rozvíjí samostatně, podle své vnitřní zákonitosti, a je toliko v jednom bodě přirovnáván k hlubšímu, duchovnímu smyslu. V praxi ovšem jsou časté smíšené typy, t. j. podobenství s některými alegorickými rysy. Za časů Ježíšových Židé ovšem namnoze vykládali alegoricky téměř celý Starý Zákon. Na př. pobyt lidu izraelského v Egyptě, domu služby, býval chápán jako alegorický příběh duše zotročené hříchem, strádající pod jeho tyranstvím a konečně milostí Boží vykoupené a uvedené do stavu svobody. I když některá podobenství Ježíšova přecházejí do alegorie [na př. Mt 21,33-41; 22,2-14; 25,14—30], přece v celku p. Ježíšova alegorie nejsou. Ježíš sám nepokládal svá p. za nějaký druh tajuplného, esoterického, t. j. jenom pro »vnitřní« kruh zasvěcenců určeného učení. Vždyť se sám diví [Mk 4,13], jak je možno, že učedlníci nechápou věci tak jasné, když přece jim jest dáno znáti »tajemství« království Božího. Ovšem, téměř všechna p. jednají o království Božím. A tato zvěst o království Božím byla jistě jedním z nejtemnějších předmětů Ježíšova kázání. Je to mystérium, tajemství. Je dějinnou skutečností, že současníci nepochopili tohoto poselství vůbec anebo si je nesprávně vykládali. Na tuto skutečnost se vztahují záhadná slova u Mk 4,11; Mt 13,10-16. Zdá se, že byla dvě období v Ježíšově užívání p. jako zvěstovatelského prostředku. Mluvil sice v p-ch v celé šíři své působnosti [Mk 3,23; L 6,39; 7,40-50], ale od určité doby užíval tohoto prostředku převážně [Mt 13,3; Mk 4,2]. Podle Mt 13,34n proto, že tak bylo předpověděno skrze proroka [sr. Ž 49,4n; 78,2n], podle Mt 13,10-16 proto, aby nekající posluchači, kteří nepřátelsky číhali na každé jeho slovo, opravdu nepostihli plný dosah duchovní pravdy, kterou vykládal svým učedníkům v soukromí [Mk 4,33n]. Nesmíme také zapomínat, že u Mk 4,9-11 jde o citát Iz 6,9n, jenž mluví o zatvrzení a zavržení; snad na tento případ myslil Ježíš i u Mt 11,25. Království Boží samo o sobě bylo »tajemstvím«. A tak se mnohým zatvrzelcům i p. o Božím království stala tajemstvím.

3. Je zajímavé, že Janovo evangelium nemá p. Ani tento výraz se v něm nevyskytuje. Co Blahoslav v J 10,6 překládá slovem »podobenství«, zní v řečtině nikoli *parabole,* nýbrž *paroimia,* t. j. příměr. Je to arci příbuzný druh, ale přece odlišný. Janovské příměry - jsou to vedle drobnějších hlavně dva: pastýř a ovce v kap. 10 a vinný kmen s ratolestmi v kap. 15 -jsou spíše alegorie. Ještě příměr o vinném kmeni se nejvíce blíží synoptickým p-m, ale již začátek »Já jsem vinný kmen pravý a Otec můj vinař jest«, naznačuje patrně, že zde není příběh nebo přírodní proces jako obraz duchovního dění, nýbrž jinotajné vylíčení nebo spíše naznačení intimního, mystického vztahu mezi učedníky a jejich Mistrem. Druhý příměr pak o pastýřích a ovcích již mnohostí a rozmanitostí rysů - dveře, zloděj a námezdný pastýř, vlk, ovčinec, jiné ovce atd. - a spletí obrazu a věci ukazuje zřejmě, že máme před sebou jiný literární útvar, alegorii.

4. V křesťanské literatuře p. vznikla a zanikla s Ježíšem. On je přivedl na vrchol, takže nebyla napodobena, poněvadž ve své tvořivosti a kráse jsou nenapodobitelná. Pokusil-li se Pavel o něco podobného v obrazu o ušlechtilé štěpné olivě, jejím kořeni a větvích z plané olivy [R 11,16-24], nevytvořil jadrné p., nýbrž běžnou alegorii. P. Ježíšova vynikají názorností, jednoduchostí a průzračností. Od většiny tendenční rétoriky se liší svou jemnou, taktní nevtíravostí, jejich mravní poučnost nekřičí, nepíchá do očí, nebolí a tím neodpuzuje. Ježíš bere materiál ke své obrazné zvěsti z nejrůznějších oblastí; půda s trním, bodláčím, kamením, kvítí a stromy, obilí a koukol, hořčice a fík, vinařství a sadařství, úroda a neplodnost, ptáci, psi a ovce, sůl a světlo, poklad a perla, lampa a kvas, rodina a svatba, lékař a soudce, peníze a obchod, stavba a válka, hostina a pohřeb, přátelství a zloba, ztráta a zisk, pán a otrok, věřitel a dlužník, děti a vdova, pastýř a zahradník, rozsévač a žnec, majetník a nájemce, boháč a chuďas, král a žebrák, rodiče a děti, kněz a levita. Mnohé z těchto obrazů ovšem jsou připraveny už použitím starozákonním a mají ze SZa určitý smysl.

F. Žilka roztřídil p. a obrazné výroky Ježíšovy podle jejich obsahu do šesti skupin. Uvedeme je, připomínajíce ovšem, že je možné třídit a zařazovat také jinak, protože toto zařazení je založeno na jistém pojetí a výkladu p., který není ve všem nesporný. Tento přehled však jistě pomůže i tím, že ukazuje, která z p. a obrazných výroků jsou obsažena v jediném nebo ve dvou nebo ve všech synoptických evangeliích.

I. Podobenství o zákonech království Božího.

1. Poklad a perla [Mt 13,44-46]. *2.* Stará záplata [Mk 2,21-22; Mt 9,16-17; L 5,36-39], *3.* O rozdílné půdě [Mk 4,3-9.14-20; Mt 13,3-9.19-23; L 8,5-8.11-15]. *4.* Símě samočinně rostoucí [Mk 4,26-29]. *5.* Hořčičné zrno [Mk 4,30-32; Mt 13,31-32; L 13,18-19]. *6.* Kvas [Mt 13,33; L 13,20]. *7.* Koukol mezi pšenicí [Mt 13,24-30]. *8.* Sadba [Mt 15,13]. *9.* Síť [Mt 13,47-50]. *10.* Oheň a meč [Mt 10,34-35; L 12,49-51]. *11.* Brána a cesta [Mt 7,13; L 13,24]. *12.* Kříž [Mk 8,34; Mt 16,24; L 9,23]. *13.* jako děti [Mk 10,15; Mt 18,3]. *14.* Uchem jehly [Mk 10,25; Mt 19,24; L 18,25]. *15.* Děti a štěňata [Mk 7,24-28; Mt 15,21-27]. *16.* K ovcím ztraceným [Mt 15,24; 10,6]. *17.* Ztracené, hledané, nalezené statky [Mt 18,12-14; L 15,4-32]. *18.* Dva bratři

[Mt 21,28-32]. *19.* Neúrodný fík [L 13,6-9]. *20.* O hostině a nehodných pozvaných [Mt 22,1-14; L 14,15-24]. *21.* Dělníci na vinici [Mt 20,1-16]. *22.* O pronajaté vinici [Mk 12,1-12; Mt 21,33-45; L 20,9-19].

II. Podobenství o vztahu k Bohu.

23. Služba dvěma pánům [Mt 6,24; L 16,13]. *24.* Dva dlužníci [L 7,41-43]. *25.* Pán a služebník [L 17,7-10]. *26.* Svěřené hřivny [Mt 25,14-30; L 19,12-27]. *27.* Synové prosby [Mt 7,9-11; L 11,11-13]. *28.* O prosícím příteli [L 11,5-13]. *29.* Vdova a nespravedlivý soudce [L 18,1-8].

III. Podobenství o lidském životě.

30. Sůl [Mk 9,49-50; Mt 5,13; L 14,34-35]; *31.* Lampa na svícnu [Mk 4,21-22; Mt 5,15-16; L 8,16-17]. *32.* Město na hoře [Mt 5,14]. *33.* Strom a ovoce [Mt 12,33; L 6,43-44]. *34.* Pokladnice srdce [Mt 12,34-35; L 6,45 sr. Mk 7,15-20], *35.* Pokladna se starými a novými věcmi [Mt 13,52]. *36.* Na skále a na písku [Mt 7,24-27; L 6,47-49]. *37.* Pošetilý boháč [L 12,16-21]. *38.* Boháč a Lazar [L 16,19-31]. *39.* Příprava na stavbu a na válku [L 14,28-33]. *40.* Trám v oku [Mt 7,3-5; 6,41-42]. *41.* Cestou k soudu [Mt 5,25-26; L 12,58-59]. *42.* Také druhou tvář [Mt 5,39-41; L 6,29]. *43.* Rozdvojenost [Mk 3,22-27; Mt 12,22-30.43-45; L 11,17-26].

IV. Podobenství o posledních věcech.

44. Fík na jaře [Mk 13,28-29; Mt 24,32-33; L 21,29-31]. *45.* Blesk [Mt 24,27; L 17,24]. *46.* O desíti družičkách [Mt 25,1-13]. *47.* Zloděj v noci [Mt 24,43-44; L 12,39-40]. *48. O* bdělých služebnících [Mk 13,33-37; L 12,35-38]. *49.* Věrný a nevěrný služebník [Mt 24,45-51; L 12,41-48]. *50.* Osidlo [L 21,34-35]. *51.* Mrtvola a supi [Mt 24,28; L 17,37].

V. Obrazné příběhy.

52. O nepoctivém správci [L 16,1-12]. *53.* Hostina [L 14,8-14]. *54.* Necitelný věřitel [Mt 18,23-35]. *55.* Milosrdný Samaritán [L 10,25-37]. *56.* Farizeus a celník [L 18,9-14].

VI. Obrazné výroky.

57. Nemocný lékař [L 4,23]. *58.* Lékař pro nemocné [Mk 2,17; Mt 9,12-13; L 5,31-32]. *59.* Přítomnost ženichova [Mk 2,18-20; Mt 9,14-15; L 5,33-34]. *60.* Oko světlem těla [Mt 6,22-23; L 11,34-36]. *61.* Perly [Mt 7,6]. *62.* Míra [Mk 4,24; Mt 7,2; L 6,38]. *63.* Komár a velbloud [Mt 23,24]. *64.* Slepí vůdcové [Mt 15,14; L 6,39]. *65.* V ovčím rouně [Mt 7,15]. *66.* Ovce bez pastýře [Mk 6,34; Mt 9,36]. *67.* Ovce mezi vlky [Mt 10,16; L 10,3]. *68.* Jako hadi a holubice [Mt 10,16]. *69.* Kvočna a kuřátka [Mt 23,37; L 13,34]. *70.* Žák a učitel [Mt 10,24-25; L 6,40]. *71.* Třtina [Mt 11,7-8; L 7,24-25]. *72.* Žeň a dělníci [Mt 9,37; L 10,2]. *73.* Ve tmě a na světle [Mt 10,27; L 12,3]. *74.* Hrající a plačící děti [Mt 11,16-17; L 7,31-32].

Při výkladu p. je třeba především pokusit se zjistit, pokud je to možno, do jakého rámce a do jaké souvislosti je zařazeno a jakou konkretní situaci předpokládá, a pak vystihnout základní zvěst, jíž p. na tuto situaci odpovídá. Potom můžeme pochopit, co je trvale platný smysl p. i pro jiné, pozměněné situace. Mnohá p. měla původně smysl útočného, usvědčujícího důkazu [Mt 21,28-32.33-43; L 7,36-48; 10,25-37] pro nepřátele Ježíšovy, mnohá byla prvotní církví zařazena tak, že odpovídala na její změněné postavení. Nesmíme také zapomínat na to, že mnohá p. jsou výrazem t. zv. realisované eschatologie, t. j. zvěstují království Boží, jak bylo už uskutečněno v Ježíši Kristu.

Podobizna, stč. = podobenství, obraz, vyobrazení, napodobenina. »P. zadků « [1S 6,11] = napodobení oteklin na řiti, hemoroidů. Ž 106,20 tak překládá hebr. *tabnit* [*Podobenství I.].

Podobnost *Podobenství I. *Připodobněn připodobnění. Praví-li Pavel Ř 8,3, že »Bůh poslal svého Syna v podobnosti těla hřícha« [Žilka: »v podobě hříšného těla«], chce tím zdůraznit jednak to, že Ježíš Kristus byl skutečným člověkem, konkrétní lidskou osobností, mající lidskou podobu, jednak to, že přes všecku lidskou podobu Kristus sám nepodléhal lidské zatíženosti hříchem. Proto právě neříká Pavel, že se Kristus zjevil v těle hřícha nýbrž v podobě hříšného těla. Hřích, jenž lpěl na jeho lidském těle, neměl nad ním moci. Tímto tělem se stal bezhříšný Kristus představitelem hříšného člověčenstva. Zničením jeho těla na kříži bylo uskutečněno odsouzení hříchu a tím i jeho odstranění. Podobně nutno rozumět F 2,7n. Žilka překládá: »Přijal podobu služebníka, narodil se v podobnosti s lidmi, zjevem se ukázal jako člověk«. Kristus se zřekl božské podoby a přijal podobu lidskou jak co do myšlení a cítění, tak co do vnějšího zjevu. Snad bychom mohli říci, že Kristus přijal podobu »původního člověka«, jenž se vyznačoval poslušností. Slovo se stalo tělem [J 1,14]. "Nebylo to zdánlivé, nýbrž skutečné tělo, jež se stalo schránou nebeského Krista.

Podobný, mající stejnou podobu, téhož druhu, při čemž se vyzdvihují shodné rysy, rovnocenný, nikoli však *rovný, totožný, shodný [trojúhelníky jsou vzájemně podobné, nemusejí být vždycky shodné]. Ve SZ je tak většinou přeloženo hebr. *k^e^mó* [= jako], na př. Ex 9,14; Dt 33,29; Oz 7,4, nebo prosté porovnávací *k^e^* [= jako], na př. Gn 41,38; Ex 15,11; Dt 4,32; Jb 16,2; 30,19; Ž 49,13.21; Iz 66,8, nebo konečně slovesný tvar hebr. *dámá* [Ž 89,7; 144,4; Iz 1,9; cit. Ř 9,29; Iz 46,5; Ez 32,2] nebo *mášal* [Ž 28,1; 143,7]. *Podobenství I. Bůh je tak naprosto odlišný od čehokoli a kohokoli, že mu není nikdo podoben a k ničemu nemůže být připodobněn. Nelze jej vystihnout pozemsky lidskými prostředky [Ex 9,14; 15,11; 1Kr 8,23; 2Pa 6,14; Ž 35,10; 50,21; 71,19; 86,8; 89,7; Iz 40,25; 46,5; Jr 10,6n; Mi 7,18 sr. Sk 17,29]; také Izrael jako lid vyvolený skrze Hospodina je něčím tak

mimořádným, že není nikomu přirovnatelný [Dt 33,29 sr. Jr 10,16; 51,19], leda stromu, vštípenému při vodách [Jr 17,7n; sr. Ž 1,3; Ez 47,12] nebo hoře Siónu [Ž 125,1]. Zato člověk nebo lid vzdálený od Boha je p. prachu a popelu [Jb 30,19], marnosti [Ž 144,4], trávě [Iz 51,12], vřesu na pustině [Jr 17,6], Sodomě a Gomoře [Iz 1,9; Jr 23,14], pelikánu na poušti [Ž 102,7], těm, kteří sestupují do hrobu [Ž 28,1; 143,7]. - Nabuchodonozor podle Dn 3,25 viděl v ohnivé peci vedle tří mládenců kohosi čtvrtého zjevem [Kral. na pohledění] podobného Synu Božímu, t. j. jedné z postav, jež zdobily stěny královského paláce, jakýchsi polobohů, synů božstev. Někteří vykladači myslí na babylonské božstvo ohně [Iz-bar] a v aramejském *bar* [= syn] vidí zkomoleninu tohoto babylonského jména. LXX překládá anděl, Theodotion [opravený překlad LXX z 2. stol. po Kr.] »syn Boží«. Rozhodně však nelze ztotožňovat tuto postavu s postavou toho, jenž byl podobný »Synu člověka« [Dn 7,13 *Syn člověka]. Viz níže!

V NZ jde o překlad řeckých výrazů *homoios* [= téhož druhu], *homoiún* [= připodobniti, přirovnati; pass. = býti podoben]. Uváděna jsou tak *podobenství [II.] Ježíšova o království Božím [Mt 13,24; 18,23; 22,2; 25,1 a j.], jež osvětlují skutečnosti tohoto království něčím příbuzným, co bylo posluchačům známé z běžného života [Mk 4,30; L 13,18-21]. Ježíš přirovnává své současníky k hrajícím dětem, jež co chvíli mění předmět svého zájmu [Mt 11,16; L 7,32], člověka však, jenž vnímá jeho slovo a činí je, připodobňuje tomu, jenž postavil svůj dům s hlubokými základy ve skále [Mt 7,24; L 6,47nn]. Podle Mt 13,52 je »každý učitel umělý v království nebeském« [Žilka: »učenec, který se stal učedníkem království nebeského«; Škrabal: »vykladač písma, který je zběhlý v učení o nebeském království«; Hejčl-Sýkora: »učitel vyučený v království nebeském«] podoben hospodáři, který vynáší ze své zásoby věci nové i staré. Ježíš podle J 8,55 prohlašuje, že by byl p. Židům, t. j. lhářem, kdyby řekl, že nezná Boha. Všude tu jde o přirovnávání, obvyklé v podobenstvích a příměrech [sr. Mt 23,27].

Výraz »podobný Synu člověka« [Zj 1,13; 14,14] je u Dn 7,13 označením říše svatých v protikladu ke čtyřem světovým říším, znázorněným čtyřmi zvířaty. Ježíš toto označení vztáhl na sebe [Mt 8,20; 9,6; 10,23; 12,8.32.40; 16,13.27; 17,9; 25,13 a j.; Mk 8,31.38; 13,26; L 6,22; 9,56; 12,8 a j.] a pro pisatele Zj je výraz »podobný Synu člověka« odborným označením Mesiáše, vyvýšeného k božské slávě. 1J 3,2 vyslovuje jistotu, že věřící v Krista, kteří se touto věrou z Ducha sv. stali syny Božími už na této zemi [J 1,12; Ř 8,14], mají před sebou ještě vyšší stupeň dokonalosti. Až se Kristus zjeví v slávě, budou mu svou podstatou podobni, takže jej budou moci viděti tak, jak jest [sr. J 1,14; 1K 13,12; Mt 5,8]. Tak jako Kristus byl při svém prvním příchodu učiněn podobný lidem [F 2,7 *Podobnost], aby se stal jejich věrným nejvyšším knězem [Žd 2,17], vyzkoušeným ve všem podobně jako my [s výjimkou hříchu Žd 4,15], tak i věřící budou jednou podobni jemu. Příchod Kristův ve slávě dá věřícím to, co Bůh obmýšlel při stvoření a co pádem člověka bylo zmařeno [sr. Gn 3]. Někteří vykladači totiž myslí přímo na příbuznost s Bohem a překládají: »Nyní jsme Božími dětmi, a ještě se neukázalo, co budeme. Víme, že až se [to] ukáže, budeme mu podobni, protože ho budeme viděti tak, jak je« [Škrabal].

Ve smyslu »téže hodnoty«, »rovnocenný« je užito »podobný« u Mt 22,39, kde se praví, že příkaz lásky k bližnímu a příkaz lásky k Bohu jsou významem a závazností tak úzce spojeny, že jsou vlastně jediným dvojpříkazem, na němž spočívají celý Zákon a Proroci. V tomto dvojpříkazu je celý obsah SZ. Kdo jej zachovává, naplňuje Zákon [sr. Mt 7,12; Ř 13,10]. Žilka překládá: »Miluj svého Pána Boha... To je největší a první příkaz; druhý je s ním stejný: Miluj svého bližního...« Snad by bylo možno oba příkazy srovnat se spojitými nádobami, aby byla patrná jejich rovnocennost.

*Podobnost. *Připodobněn.

Podolek, stč. = nejdolejší část roucha, sukně, košile; kraj sukně lemovaný nebo tře-

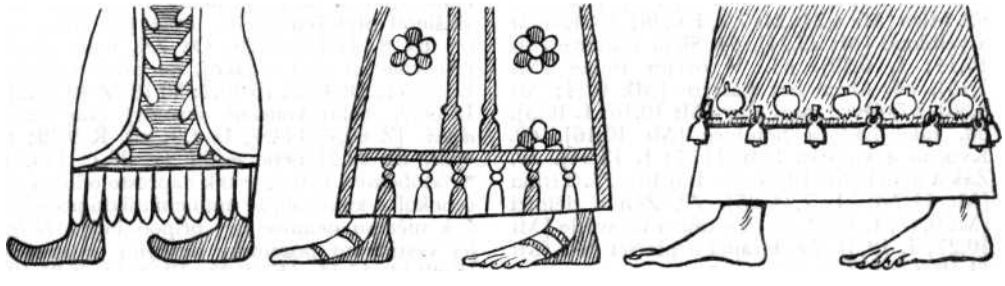

Podolek. 1. Assyrský ze severozápadního paláce v Nimrudu. 2. Assyrský královský ze středního paláce v Nimrudu. 3. Rekonstrukce izraelského velekněžského podolku.

pěný; třepení. Podle Nu 15,38n měl každý Izraelec míti široké třepení na podolcích [hebr. *sîsít]* svých oděvů, nad třepením pak modrou šňůrku. Třepení i modrá šňůrka jim měly připomínat přikázání Hospodinova. Třepení bylo přiděláváno obvykle k plášti [hebr. *simlá* *Oděv], velkému to čtyřhrannému kusu látky, spínanému na rameni sponou. Izraelci se tak měli rozeznávat od pohanů a později od Samaritánů. Třepení bylo obyčejně z nití bílých [čistota] a modrých [nebe]. Roucho veleknězovo [nárameník, efod] bylo podle Ex 28,33n; 39,24-26 zdobeno na podolku [hebr. *šûl* = vlečka u šatů; sr. Iz 6,1; Pl 1,9] zrnatými jablky z hedvábí modrého, šarlatu a červce. Mezi těmito ozdobami byly zlaté zvonečky. U Iz 3,24 překládají Kral. hebr. *p^e^tígíl* [pravděpodobně cizí slovo] také p., ač tu jde o jakousi přepychovou halenku žen. »Odkrýti p.« je výraz pro nejhlubší pohanu [Jr 13,22.26; Na 3,5]. » Vytřásti p.« [hebr. *chósen* = klín, náruč; záhyby šatů] je symbolem zapuzení z náboženské obce [Neh 5,13]. Ž 133,2 líčí utěšenost bratrské jednomyslnosti a přirovnává ji k masti výborné, jež stéká s hlavy na bradu, dokonce až k otvoru na šatech, jímž se prostrkuje při oblékání hlava [Ex 28, 32 »obojek«]. Hebr. »až k ústům roucha jeho«. U Za 8,23 překládají Kral. hebr. *kánáf* [= křídlo, sr. Ag 2,12] jako p. Jde o okraj roucha, jehož se chopí příslušníci pohanských národů bez ohledu na jazykové rozdíly, aby tak vyjádřili touhu po obecenství a výsadách lidu Božího [sr. Iz 4,1]. Hieronymus vidí v »jednom Židu« tohoto proroctví Mesiáše. Žena, která trpěla dvanáct let nemocí, dotkla se aspoň podolku, t. j. třásní roucha Ježíšova [Mt 9,20; L 8,44], aby se dostala do styku s uzdravující mocí Ježíšovou. Bylo možné učinit to tajně, zvláště visely-li třásně z přehozeného pláště na zádech. Ježíš uznal i tuto pověrčivou víru a ženu uzdravil [Mk 5,25-34].

Mt 23,5 staví Ježíš na pranýř okázalou zbožnost farizeů, kteří prodlužovali třásně na svých pláštích, aby tak naznačili, že si váží Božího Zákona více než ostatní, a vystavovali na odiv svou dokonalost.

Podpásati loď [Sk 27,17] = podvázati ji provazy, lany nebo řetězy, a to kolmo na kýl, aby se prkna lodi v bouři neuvolnila. »Podpásati bedra« = přepásati, pasem opatřiti [sr. Ž 18,33; 2S 22,40; Ž 30,12; Iz 11,5 sr. Gn 15,6; Ab 2,4], což je symbolem síly a připravenosti. Odtud porozumíme Ef 6,14, které navazuje na Iz 11,5, ale to, co zde bylo řečeno o Mesiáši, je tam aplikováno na věřící. Pavel tu snad myslí na kalhotovou zástěru římského vojáka. *Pravda, kterou se má věřící p., označuje zde podle jedněch vykladačů evangelium, podle jiných přesvědčenost o spolehlivosti Boží skutečnosti, se kterou má věřící plně počítat ve svém boji proti zlému.

Podpopelný chléb, t. j. chléb, upečený pod popelem. V nejstarších dobách se užívalo k pečení horkých kamenů [1Kr 19,6], rozpálených dřívím. Když byly kameny dostatečně žhavé, byl na ně položen chléb a zahrabán do popela. Po nějaké chvíli byl popel znovu rozhrnut, chléb obrácen a znovu zahrabán [Nu 11,8; 1Kr 17,12].

Podpora, to, čím se něco podpírá, stč. = opora, pomoc, zastání [v právním smyslu]. Tak je Hospodin p-ou [2S 22,19; Ž 18,19], doubí je p-ou náspu právě tak jako símě svaté je p-ou země [Iz 6,13 podle Kral.]. U Iz 3,1 se mluví v hebr. textu o holi chleba a vody, kterou Bůh odejme. Míní se tím, že Bůh odejme základní podmínky lidského života [sr. Iz 3,7; Ez 4,16].

Podpůrce, t. j. ten, kdo podpírá, podporuje, stč. také ručitel [Ž 54,6 překládá Duhm: »Hle, Hospodin jest mi pomocníkem; Pán je mezi těmi, kteří podpírají mou duši«, t. j. kteří mne podporují].

Podroben, podrobiti, v hebr. i řečtině doslova zotročen, zotročiti, vésti do otroctví, podmaniti [Gn 15,13; Sk 7,6; 2Pt 2,19], pasivně : vydati se v otroctví [Kral.: vydati se v službu, 1K 9,19]. Pavel praví o Židech, že byli podrobeni v službu živlům světa, t. j. přírodním silám, slunci, měsíci, jež určovaly židovskou bohoslužbu, ale v plnosti času Bůh skrze svého Syna vykoupil lidi z tohoto otroctví [Ga 4,3n], a ovšem, podle Žd 2,15, i ze strachu před smrtí, protože přemohl ďábla, který měl moc nad smrtí. Právě proto vytýká judaistům, že chtějí věřící znovu zotročiti Zákonem [2K 11,20; Ga 2,4]. V 1K 9,27 prohlašuje Pavel, že podobně jako závodníci »týrá své tělo a zotročuje je« [Kral.: »podmaňuji a v službu podrobuji«], aby mu nepřekáželo ve vykonávání vznešeného úkolu a nepřivedlo ho přes všecko horlivé kázání druhým ke konečnému zavržení od Boha. *Jho.

Podruh, stč. = nájemník; cizí, bydlící pohostinnu, host. Kral. tak překládají hebr. *tôšáb* [= přistěhovalec bez občanského práva v tom místě, příchozí, host na návštěvě. Lv 22,10; 25,23.35.40; Nu 35,15; Ž 39,13]. Jindy tentýž výraz překládají příchozí [Gn 23,4; Ex 12,45; Lv 25,6], obyvatel [1Kr 17,1], host [Lv 25,47; 1Pa 29,15]. U Jb 19,15 tak překládají hebr. *gér* [= cizí, zvl. o cizincích, neizraelcích, kteří se usadili mezi Izraelci]. Citovaná místa ukazují, jakým výsadám i omezením podléhal p. mezi Izraelci. *Cizí. *Příchozí.

Podstata, stč. podstať, na čem stojí jiné věci jako na základu; to, co jest, věc, bytnost, tělo; to, co zůstává přes všecky proměny; závažnost a j. Kral. tak překládají hebr. *j^e^kům* [Gn 7,4.23], t. j. to, co tu stojí, co existuje, žije.- Totéž slovo překládají v Dt 11,6 »statek« [stč. = zboží, majetek]. V NZ pak překládají výrazem p. řecké *hypostasis,* které označuje pod-stavbu, základ, ale také jmění, majetek, to, co opravdu existuje v protikladu k pouhé pomyslnosti, tedy skutečnost; základní hledisko; ale také důvěru, přesvědčenost. Ve smyslu skutečnost je tohoto výrazu užito v řeckém

textu v Žd*1,3, kde Kral. sice překládají »osoba«, ale Žilka a jiní »podstata«. Syn je pro nás dokonalou manifestací Boží tvůrčí i spasitelné skutečnosti. V Žd 3,14 [Kral.: »Jestliže ten počátek podstaty až do konce pevný zachováme Žilka: »Jen když až do konce pevně zachováme počáteční předsevzetí«; Škrabal: »Zachováme-li si ovšem přesvědčenost, jaká byla na počátku, pevnou až do konce«] jde o důvěru, přesvědčenost, pevné stanovisko, jevící se v jednání i v utrpení. Jde tu o opak odpadlictví [Kral. odstoupení] od Boha [Žd 3,12], tedy o věrnost, která byla získána věrou, jíž začíná křesťanství. Víra to je, jež dává člověku pevné stanovisko, pevný základ [Kral. podstatu] [opak malomyslnosti, ochablosti, odpadlictví, Kral. *poběhlec, Žd 10,39] vzhledem k věcem, v něž doufáme a jež ještě nevidíme [Žd 11,1].

Podstatný, stč. co má podstatu, zdůvodnělost. Pavel se důvěřivě chlubil horlivostí achajských křesťanů mezi Makedoňany. Povzbuzuje Achajské k připravenosti, aby se nemusel stydět za svou jistotnou důvěru v ně [Kral. »podstatnou chloubou« 2K 9,4]. Podobně jest rozuměti 2K 11,17, kde Škrabal překládá: »Když se vychloubám s takovou jis-totou« [Kral.: »ze strany této podstatné chlouby«].

Podstavec, podstavek, to, co se pod něco podkládá, na čem něco stojí. Šalomoun ulil pro chrám deset menších umyvadel, z nichž každé se skládalo z měděného, čtyřhranného p-ce se čtyřmi měděnými koly a z měděných mis [1Kr 7,27-39; 2Pa 4,6]. Boční stěny měly lištování a byly zdobeny lvy, býky a palmami. Podstavci sloupů [Pís 5,15; Jr 27,19; 52,17] říkáme dnes pata, patka.

Podtrhnouti, stč. přivésti k pádu [na př. nastavením nohy], podraziti; oklamati, ošiditi, podvésti [Jr 9,4]. Hebr. sloveso *'ákab* znamená doslovně chytiti, držeti za patu [Gn 25,26; Oz 12,3].

Podvázati, dole zavázati, přivázati [sandály Sk 12,8].

Podveseliti se = trochu se rozveseliti [Est 1,10].

Podvésti = ošiditi, oklamati [Gn 13,13; 27,36; 1S 19,17; Jr 20,10]. Bůh sám může dát podnět k takovému oklamání člověka, jehož srdce je od něho odvráceno [1Kr 22,20nn]. Jr 4,10 dokonce mluví o tom, že Bůh podvedl lid i Jerusalem. Je to výraz nejtěžšího pokušení a nejhlubšího zmatku. Ř 7,11 navazuje Pavel na Gn 3,4n.13 [sr. 2K 11,3; 1Tm 2,14] a dovozuje v důsledku svého učení o *Zákoně, že hřích [který si zde představuje jako démonickou bytost] zneužil Zákona, jenž sám o sobě byl svatý a spravedlivý, jako podnětu a zbraně proti člověku. Tak člověka, jenž se těšil Zákonem, podvedl, oklamal a uvedl pod panství smrti. Zákon sám o sobě je svatý a spravedlivý, ale nemá moci, aby člověka učinil svatým a spravedlivým, naopak dodává hříchu [ve shora uvedeném smyslu] vždy novou životní potravu [sr. Ř 5,20; 7,13]. Jen milost v Ježíši Kristu může dát člověku sílu, aby umřel hříchu a tím i Zákonu.

Podvod, klam, lest, iluse. Modly jsou podle Jr 10,15 *marností a dílem podvodů. Podle 2Te 2,10 přijde *Antikrist v moci satanově s divy, lživými zázraky a »se všelikým p-em nepravosti«, t. j. vším, co vypadá jako projev božské moci, ale vede k nepravosti [sr. Mt 24,24]. Ovšem, tyto p— y budou působit jen na ty, kteří jsou určeni k záhubě za to, že nepřijali lásku k Pravdě. Právě proto na ně nechá Bůh působiti sílu klamu [Kral. »mocné dílo p-ů«; Žilka: »působivost bludu« 2Te 2,11; v řečtině je tu užito jiného výrazu než ve v. 10], aby uvěřili lži. V 1Te 2,3 praví Pavel, že jeho napomínání nebylo »z podvodu«, řecky »z omylu«, z falešného názoru [Žilka: poblouzení; Hejčl-Sýkora: »z podvodných nebo z nekalých úmyslů nebo ze lsti«]. Naráží tu na potulné učitele své doby, kteří za peníze šířili své »vědy« a z touhy po zalíbení u posluchačů užívali často nečestných prostředků, i když věděli, že vědomě klamou. Pavel naopak věděl, že hlásá pravdu.

Podvodně činit [L 3,14] ve smyslu křivě udávat, vydírat. Téhož řeckého slovesa je užito L 19,8. Kral. zde překládají »oklamati« ve smyslu lstivě vymáhati, zmocniti se [sr. Gn 27,12.35; Ezd 6,9].

Podvodný *Podvod. *Podvodně.

Podvoj, stč. veřeje; nebo spodní práh u dveří, nebo vyhloubená podložka pro čep. Tak překládají Kral. dva různé hebr. výrazy. První *['ajil]* snad je odborný stavitelský výraz, označující t. zv. následoupí s vlysem a římsou [1Kr 6,31] nebo hlavní římsu, pravděpodobně podoby trojúhelníka, takže s veřejemi a prahem měl vchod do svatyně podobu pětiúhelníka. Jiní vykladači mají za to, že se hebr. textu [Kral.: »podvoje i s veřejemi byly pěti-hranné«] má rozumět jinak: P. měřil jednu pětinu stěny, každá z veřejí rovněž jednu pětinu. Počítáme-li výšku stěny 20 loket [1Kr 6,16], znamená to, že dveře měly podobu čtverce o 4 loktech každé strany [sr. 1Kr 6,33]. — Výraz *'ammá* [Iz 6,4] může znamenat čep, stěžeje, ale i kovový podklad dveřního čepu.

Podvraceti, podvrátiti = od spodu vyvrátiti [Gn 19,25; 2S 20,15; Jb 9,5; Ž 9,7; 146,9; Am 4,11 a j.], převraceti [sr. Jb 8,3; 34,12], zkřiviti [sr. Kaz. 7,13], nespravedlivě zacházeti [Ž 119,78. Kral.: »lstivě chtěli mne podvrátiti«, Zeman: »Křivdili pro křivou pří-činu«; Jb 19,6], vyhubiti, zničiti [Ex 15,7; Ž 28,5], převrhnouti [Ag 2,23] a j. Kral. tak překládají značný počet různých hebr. výrazů, jejichž smysl naznačují uvedené překlady. Pavel ve 2K 10,5 praví, že podvrací, t. j. boří všeliké rady [Žilka: rozumové úvahy; Škrabal: rozumování; Hejčl: klamné mudrování] a každou stavbu [Kral.: vysokost], která se zdvíhá proti poznání Boha [Kral.: »proti umění Božímu«].

Podzimní déšť čili raný [hebr. *móré*]

v říjnu a listopadu, t. j. po začátku izraelského nového roku, napájí vyprahlou půdu před obděláním. Nejvíce však záviselo na pozdním dešti dubnovém [hebr. *malkóš*], bez něhož by obilí v letním žáru bylo nadobro sežehnuto a který tudíž byl ještě důležitější než zimní lijavce *[gešem],* sr. Bič I. 31 [Jr 5,24; Oz 6,3; Jl 2,23 ;Jk 5,7]. V Jr 3,3 je tak přeloženo hebr. *r^e^bíbím,* jež značí prostě déšť [Dt 32,2; Jr 14,22; Ž 65,11; 72,6]. *Déšť.

Poesie *Píseň.

Poeta [Sk 17,28], básník. Pavel tu cituje nejspíše první polovinu hexametru stoického básníka Arata [asi 310-245 př. Kr.], žijícího při makedonském královském dvoře, nebo stoika Kleanta [asi 301-232 př. Kr.], který žil přímo v Athénách.

Pohádka, stč. hádanka, podobenství; spor, hádka, disputace; otázka; vtipná průpověď; hebr. *chídá,* aram. *^a^chídá,* hádanka [Sd 14,12-19], podobenství [Ez 17,2-24], záhada [1Kr 10,1; Dn 5,12], tajemná průpověď [Př 1,6], průpovídka [Kral. přípovídka Ž 49,5; 78,2], jejíž smysl nutno objevit úsilným přemýšlením. Účelem p. bylo právě vzbuditi pozornost a vyvolat přemýšlení. Ve Sk 23,29 značí výraz p. sporné otázky [o Zákoně].

Pohan, stč. odvozeno z církevní slovanštiny [staroslověnštiny], jež tak přetvořila lat. *paganus* = venkovan, obyvatel kraje *[pagus],* kde se udržela ještě modloslužba. Kral. tak důsledně ve SZ překládají hebr. *gój,* zvláště mn. číslo *gójím,* které označuje člověka nebo skupinu lidí, nepatřících k vyvolenému lidu [hebr. *'am* *Lid, *Národ. 2Kr 16,3; 17,15; 1Pa 16,24; Ž 44,3.12; 111,6; Iz 11,10.12; 61,6; Jr 10,2; Ez 5,6n a j.]. Totéž slovo oyšem překládají také »národ« [Gn 10,5; Ž 2,1; Jr 10,25; Ez 34,28; 36,6n.15], zvláště tam, kde jde o zdůraznění panství Božího nad celým lidstvem [Dt 32,8; Jr 10,7] nebo kde jde o konečnou spásu i pohanů [Gn 17,4; 18,18; 22,18; 26,4; Iz 2,2-4; 66,17-21; Mi 4,1-3 a j.]. V prorockém kázání jsou p-é vykonavateli Božího soudu vůči hříšnému Izraelovi [Ž 106,41; Oz 8,10]. V NZ překládají Kral. výrazem p. řecké *ethné* [= národové], *ethnikos* [= cizozemský, pohanský] na některých místech, kde jde o označení neizraelců [Ga 3,8, sr. Ef 2,12; 4,17; Mt 4,15; 6,7.32; 10,5; 20,19; L 21,24; Sk 13,46; 14,16; Ř 2,14; 3,29n; 11,25; Ga 2,14; 3,14] nebo nekřesťanů [1K 5,1; 12,2; 1Te 4,5; 1Pt 2,12; 3J 7], neboť křesťané byli pokládáni za pravého Izraele. Pavel ovšem i křesťany původu pohanského nazývá p-y [Ř 11,13; Ef 3,1] a staví se rozhodně na jejich stranu [Ga 2,14], protože Žid jako pouhý příslušník národa [nepravého Izraele] mu nikterak nestojí nad p-em, příslušníkem jiného národa, tím méně nad takovým p-em, který se u víře stal příslušníkem pravého Izraele, t. j. církve Kristovy [sr. Ř 10,12; 1K 12,13; Ga 3,27n]. P. a *publikán jsou stavěni vedle sebe u Mt 18,17 jako ti, kteří nepatří do církve. Mt 5,47 má v některých řeckých textech výraz p., nikoli publikán. U Mk 7,26 překládají Kral. řecké *Hellénis* [= Řekyně] výrazem pohanka. Je tím naznačen nežidovský původ této ženy [Mk 7,27n], ale také její nepříslušnost k tělesnému Izraeli [sr. Mt 8,5.10; J 12,20nn, kde ovšem jde o řecky mluvící proselyty]. Stejně překládají *Hellén* [= Řek] u J 7,35, kde se však mluví jednak o Židech, rozptýlených mezi *Řeky [»rozptýlení pohanů«], jednak o skutečných Řecích [»pohanech«] nebo lidech, mluvících řecky a bydlících mimo Palestinu. Podobně Sk 21,28 mají Kral. p-é, zatím co v řeckém textu je *Hellénes* [= Řekové]. Zdá se, že *Hellén* je odborný název pro člověka řeckého původu a jazyka nebo šířeji pro onu část obyvatelstva římského císařství, která se řečí, původem a kulturou odlišovala od Židů [*Řek]. Podobně je výraz p. překladem slova *Hellén* v Ga 2,3. Jde tu o neobřezaného neizraelce řeckého původu.

Pohanění *Hanba. *Hanění. P. je opakem *slávy, požehnanosti [*Požehnání], síly, vítězství, úspěchu. Neplodnost byla pokládána za p. [Gn 30,23; L 1,25] právě tak jako znetvoření těla [1S 11,2, sr. Sd 1,6n] nebo násilné smilstvo [2S 13,13]. I pouhá slova mohou způsobiti p., jež ochromí sílu člověka [1S 17,10. 25n; 25,39]. Izraelec cítil p. jako drtící moc [Ž 69,21], jež nějak souvisí s pouhou lidskou existencí [Jr 20,18]; proto prosil Boha za to, aby odvrátil od něho p. [Ž 74,22; 119,39; Iz 4,1] nebo aby p-ím stihl nepřátele [Neh 4,4]. Neboť zbožný Izraelec byl přesvědčen, že ve skutečnosti je jeho p. namířeno vlastně proti Bohu [Ž 69,8.10; Jr 15,15]. Proto od spásy očekával i vysvobození z p. [Iz 25,8; Jl 2,17.19]. Při tom je si Izraelec vědom, že p. nějak souvisí s hříchem a že jeho podstatou je narušený poměr k Bohu [Jr 3,25, sr. Př 14,34; Ž 79,4; Iz 43,28; Oz 4,7].

Pisatel Žd 11,26 uvádí v souvislost p. *[oneidismos],* jež se rozhodl Mojžíš snášeti s Izraelem, s budoucím p-ím, t. j. utrpením Kristovým, jako by chtěl naznačit, že všecka utrpení mají své místo ve spasitelném plánu Božím. Při tom je rozhodnutí Mojžíšovo hodnoceno jako čin víry. Podobně se mluví o p. Kristově v Žd 13,13. Tak jako Ježíš trpěl »vně za ohradou« [Kral. »ven ze stanů«], tak i křesťané se mají oddělit od nesvatého světa a při tom nésti p., jež s takovým počínáním je spojeno. »P. Kristovo« je utrpení, jež věřící musejí nést právě jako křesťané. Toto p. spojuje věřící s Kristem v nerozlučnou jednotu a v úzké obecenství [sr. Mt 5,11; L 6,22; 1Tm 4,10], jež dává podíl i na Kristově slávě [1Pt 4,14, sr.. Ř 15,2n]. Ovšem, toto p. musí být skutečně kvůli Kristu. Jinak vyzývá 1Tm 3,7, aby křesťanský biskup neupadl v p. u lidí pro svůj, nepříkladný život. Má naopak míti dobré svědectví od těch, kteří nepatří ke křesťanskému, společenství.

Ještě jiné dva řecké výrazy překládají Kral. pojmem p. *Atimia* [= ne-čest, 2K 6,8;

Hejčl-Sýkora: »docházíme-li cti nebo potupy«], jež jinde překládají »ohyzda« [1K 11,14, Žilka: potupa; Hejčl-Sýkora: ne ke cti; Škrabal: na hanbu], »nesličné« [1K 15,43, Žilka: potupné; Hejčl-Sýkora: v necti; Škrabal: nevzhledné], »ku potupě« [Ř 9,21; Žilka: k nečestnému účelu; 2Tm 2,20, Žilka: pro všední užívání], »zahanbování« [2K 11,21; Žilka: »k své hanbě«; Hejčl: »hanebné náruživosti«]. *Hybris* [= zpupnost; v trpném smyslu = pohana, urážka, zlé nakládání]. Pavel si libuje v utrpěných p-ích [2K 12,10; Žilka: násilnosti, Hejčl: příkoří], protože tak tím více může při něm vystoupiti moc Kristova. *Utrhati. *Zlořečiti. *Rouhání. *Potupa.

Pohanka, pohanský, pohanstvo *Pohan.

Pohlavkování. Ježíš před synedriem [nejvyšší radou] byl potupen i p-ím, jehož se podle L 22,63 zúčastnily jen podřízené strážní orgány, podle Mk 14,65 také členové synedria [sr. 1Kr 22,24]. Jde tu o naplnění toho, co bylo prorokováno o *Služebníku Božím [Iz 50,6n; 53,7; sr. Mi 4,14]. Snad na tyto scény před nejvyšší radou myslí 1Pt 2,20nn, kde jsou křesťané napomínáni, aby snášeli p., ale aby svým hříchem nebo proviněním nezavdávali k tomu příčiny. Také Pavel mezi svým utrpením, snášeným v práci pro Krista, jmenuje p. [Kral. »poličkování«, 1K 4,11]. *Zašijkovati.

Pohltiti, pozříti, spolknouti. Tenké klasy ve vidění faraónově pohltily sedm klasů plných [Gn 41,7; sr. Ex 7,12 »pozříti«; 15,10.12; Př 1,2 »sehltiti«]. Podle Kral. jsou kníže i prorok pohlceni od vína [Iz 28,7]. Je tu sice užito hebr. slovesa *bl'* jako ve svrchu uvedených citátech, ale toto sloveso znamená také zmásti [Ž 55,10; podobně Iz 3,12, kde Kral. mají: »Cestu stezek tvých ukrývají«, Heger správněji: »Cestu stezek tvých matou«]. Podle Iz 28, 7 jsou kníže i prorok vínem tak obluzeni, že nedovedou správně vykládat vidění a vynášejí falešný soud [sr. Iz 5,11.22n]. V Př 20,25 je užito hebr. slovesa *bl'*, které znamená »něco neprozřetelně, unáhleně vysloviti«. Podle Kral. textu je člověku osidlem »pohltiti věc posvěcenou«. Myslí se tu snad na požití věcí, zasvěcených Bohu [prvotiny, jež patří kněžím]. Jiní však mají za to, že »věc posvěcená« je totéž jako korban [Mk 7,11] a že se tu varuje před unáhleným zasvěcováním věcí Hospodinu [sr. Kaz 5,2.4]. Je to totéž jako učiniti slib a nesplniti jej [Dt 23,21].

V 1K 15,54 cituje Pavel s některými úpravami Iz 25,8 [»Sehltí i smrt u vítězství«, podle hebr. textu »Sehltí i smrt na vždy«] a Oz 13,14, aby dal výraz svému přesvědčení, že při vzkříšení z mrtvých bude zničen i poslední nepřítel, smrt [1K 15,26; sr. Zj 21,4], pod nímž doposud úpíme [2K 5,4].

Pohnouti se [= dáti se do pohybu], o střevech [Gn 43,30; 1Kr 3,26; Oz 11,8], vnitřnostech [Pís 5,4], duchu [Nu 5,14], srdci [Iz 7,2], kostech [Jr 23,9] k vyjádření hlubokého hnutí mysli, jež zachvacuje celého člověka [sr. Jr 4,19; Iz 16,11; Pl 1,20; 2,11; 2K 6,12; F 1,8; 2,1; Ko 3,12; Fm 20; 1J 3,17]. *Střeva. O věřících se praví [Ž 15,5; 16,8; 21,8; 62,3; 112,6; Př 10,30], že se nepohnou, t. j. nezakolísají. K tomu Kral. u Ž 15,5 přidávají výstižnou poznámku: »Nepraví, kdo tyto věci zná, čte neb zpívá a káže jiným, ale kdož činí. Ten se nepohne, t. ten bude věčným měšťanem nebeského Jerusalema, žádného bezpráví a nebezpečenství se neboje, Takť i Kristus Pán dí: znáte-li tyto věci, blahoslavení jste, budete-li je činiti [J 13,7].« - P. se ve smyslu zneklidněti, rozechvěti se [Iz 32,11], hnouti se s místa [Ez 38,20 aj.].

Pohnutelný [Žd 12,27], to, čím lze pohnouti, otřásti. Země i nebe budou jednou proměněny třesením, aby zůstaly ty věci, které nemohou být otřeseny [království Boží].

Pohnutí [Jr 10,22; Ez 38,19], doslovně třesení [1Kr 19,11n; Ez 12,18], ale také hrčení kol válečných vozů [Jr 47,3; Na 3,2] a válečný ryk a hřmot vůbec [Ez 3,12n].

Pohodlí, pohodlný. Hebr. *tôb* [= dobro, příjemné opatření, dobrodiní, užitek], Kaz 4,8; 5,18; Pl 3,17. V NZ tak Kral. překládají čtyři různé řecké výrazy: *epimeleia* [= opatření, péče]. Žilka překládá Sk 27,3: »A od těch aby se mu dostalo péče«; Hejčl: »a zaopatřiti si potřebné«, Škrabal: »a ošetřiti se« *Apolausis* [== požitek, požívání, sr. 1Tm 6,17]. V Žd 11,25 o Mojžíšovi, který raději zvolil trpěti spolu s lidem Božím, než míti chvilkový hříšný požitek [Kral. »pohodlí«]. Ve 2Tm 1,16 je užito slovesa *anapsychein* [= nechat oddechnout, povzbudit, potěšit]. Žilka: »Mě často povzbudil«. 1Tm 2,2 vyzývá čtenáře, aby se modlili za všecky, kteří zaujímají vynikající místo, »abychom pohodlný a pokojný život vedli«. V řečtině je výraz *éremos* [= tichý, klidný].

Pohoršení, to, co přivádí někoho k pádu nebo ke zničení, oč klopýtne, tedy nástraha, léčka, řecky *skandalon*. LXX tak překládá hebr. *makšélá* [Soř 1,3], *mikšol,* které Kral. tlumočí výrazy úraz [Lv 19,14; Jr 6,21], překážka [Iz 57,14], urážka [Ž 119,165; Iz 8,14; Ez 7,19; 14,4.7], příčina pádu [Ez 44,12], a *môkéš,* jež snad označuje dřevo [lovecky odborně: západka], na němž je umístěna návnada nad pastí, jež uvede v pohyb smrtící kámen nebo uzavře past. Kral. toto slovo překládají výrazy léčka [Ž 140,6; Iz 8,14; Am 3,5], síť [Ž 69,23], úraz [Joz 23,13; Jb 34,30], nejčastěji *osidlo [Ex 23,33; 34,12; Dt 7,16; Sd 2,3; 8,27; 1S 18,21; 2S 22,6; Ž 64,6; Př 18,7; 20,25; 22,25 a j.].

Skandalon v NZ označuje ve smyslu sz nástrahu, jež vede k duchovnímu pádu a staví se proti spasitelné vůli Boží [Mt 16,23; 18,7; L 17,1; Ř 14,13; 16,17; 1J 2,10; Zj 2,14]. Ve zvláštním smyslu sám ukřižovaný Kristus se stal Izraelovi »kamenem urážky [t. j. příčinou duchovního ztroskotání] a skálou pohoršení« [Ř 9,32n; sr. 1Pt 2,8; Iz 8,14; Ř 11,9; Ž 69,23], t. j. důvodem k nevěře [ukřižovaný Mesiáš jim byl důkazem nemesiášskosti Ježíšovy], ačkoli

v Božím spasitelném plánu právě kříž Kristův je prostředkem spásy. »Tentýž vrcholný projev Božího zjevení jest zároveň základem víry i důvodem nevěry, podle toho, jak se člověk k tomuto projevu postaví ve svém rozhodnutí« [Souček, Bláznovství kříže, 1932, str. 13]. Pavel káže Krista ukřižovaného, což je pro Židy p. [právě kříž Kristův jim byl dokladem, že Ježíš u Boha upadl v nemilost a tudíž prohlášen za falešného Mesiáše], a pro pohany bláznovství, protože potupná smrt Ježíšova jako spásný prostředek se nedá vysvětlit rozumově pochopitelně [1K 1,23; Ga 5,11], ale pro věřící je kříž Kristův Boží moc [síla] a moudrost [pravda]. *Pohoršiti, pohoršovati.

Pohoršiti, pohoršovati [t. j. činiti horším], podle původních hebr. a řeckých výrazů *[k^eší* a *skandalizein]* takové jednání, jež vede k něčímu pádu a zkáze [*Pohoršení]. Pouze v Sd 2,19 je užito tvaru slovesa *šcht,* jež znamená zkazit, zhoršiti, porušiti, hůře si počínati [sr. Gn 6,12; 18,28; Dt 4,16; 31,29; Ž 14,1; Sof 3,7]. V NZ jde vždy o podnět k protibožskému jednání a tím i k záhubě [Mt 18,8n, sr. Mt 5,29n *Horšiti; Mk 9,43.45.47; 1K 8,7-13; sr. také Mt 17,27; J 6,61]. U Mt 18,6 je zdůrazněna záludnost takového počínání, jež druhého vede od Krista na cestu zkázy [sr, Mk 9,42n; L 17,2]. Sloveso »pohoršiti se« může znamenat totéž, co urážeti se [Ř. 14,21], rozhněvati se [sr. Mt 15,12, Kral. »zhoršiti se« nad zdánlivým ruhačstvím Mt 9,3; 13,57; Mk 6,3; L 7,23], ale v pozadí je myšlenka, že tímto »pohoršením« si člověk přivozuje duchovní pád. *Urážeti se.

Pohostinný. Výrazu p. užívají Kral. k označení člověka, který se jako cizinec [přechodně] zdržuje na nějakém místě. Hebr. *gér* [= cizinec, *cizí, Ez 14,7; 22,7, *Host]. Věřící v Krista jsou podle 1Pt 2,11 na této zemi »příchozí a pohostinní« t. j. podle Žilky »přistěhovalci bez občanství«, protože jejich občanské právo je v nebesích [sr. F 3,20], pro něž byli vyvoleni [1Pt 1,2]. Proto jsou vyzýváni, aby se zdržovali toho, co určuje život na této zemi [»tělesných žádostí«], a stali se svými dobrými činy misionáři mezi pohany. Téhož řeckého výrazu *[parepidémos]* je užito už v 1Pt 1,1, kde Kral. překládají »příchozí«. Podle Žd 11,13 měli toto vědomí přistěhovalectví na této zemi už sz praotcové [sr. Gn 23,4]. Ovšem, nesmíme tomu rozumět tak, jak to chápala řecká filosofie nebo pozdější hellenistické židovstvo, jež lidskou duši považovaly za cizince na světě a v těle, z nichž se touží vystěhovat. Podle bibl. názoru je člověk před Bohem pouze »příchozím a hostem« [1Pa 29,15; Ž 39,13; 119,19], a proto nemá vůči Bohu žádných nároků kromě těch, jež příslušejí každému příchozímu a hosti«. Izrael byl přijat jako »příchozí a podruh« Boží ve »svaté zemi«, jež patří Bohu. Bůh je vlastně jediným jejím plnoprávným občanem. Proto Izraelec tuto zemi nesmí prodávat [Lv 25,23]. Ale právě jako »příchozí a podruh« Boží působí Izrael na svět jako něco cizího. Neboť svět je Bohu odcizen [Ef 4,18; Ko 1,21] a nemůže pochopit to, co souvisí s Bohem. Ježíš sám byl cizincem na této zemi [J 6,42; 8,14.25n; 9,29n] a jeho království nebylo z tohoto světa, t. j. bylo cizí tomuto světu [J 18,36]. Stejně je to s učedníky Kristovými, kteří »nejsou hosty a příchozími, ale spoluměšťany svatých a domácí Boží« [Ef 2,19; Žd 12,22n; 13,14; Ga 4,26]. Jakmile uvěřili v Krista, obdrželi občanství Božího města [Ef 2,12n; F 3,20; Žd 11,10.16] a tím nastalo vůči světu jakési odcizení [1J 4,5n; J 15,19; 17,14.16], jež se strany světa může se projevit jako nepřátelství [sr. Mt 10,16; 1Pt 4,4]. Proto právě jsou křesťané na tomto světě jen »přistěhovalci a pohostinní«, kteří zde žijí jako dočasní poutníci [1Pt 1,17; sr. 2K 5,6nn], kteří jsou vždy připraveni opustiti své přebývání na zemi [sr. Žd 11,8nn,13; Sk 7,6; 13,17]. *Podruh. *Pohostinu býti.

Pohostinu býti = bydleti v cizí zemi bez domovského a občanského práva [Gn 15,13; Ex 2,21; 18,3; dále Gn 12,10; 19,9; 35,27; 47, 4; Ex 6,4; Sd 17,8n; Rt 1,1; 2S 4,3; 2Kr 8,1; Jr 44,14 a j.]. V 2K 5,6nn mluví Pavel o tom, že křesťan »je pohostinu« [Žilka: v domově] v těle, t. j. podléhá cele tělesné oblasti, Kristus však přebývá v jiné oblasti, takže křesťan žije »vzdálen od Pána«. Ale toto křesťanovo přebývání »v cizině« není naprosté, neboť křesťan má závdavek Ducha, z něhož pochází víra. Právě víra to je, jež překonává tuto vzdálenost, ale víra současně probouzí touhu opustiti tělesný domov a odebrati se do domova u Pána, kde bude choditi »u vidění«. Pro pobyt v oblasti tohoto těla dává Pavel radu: líbiti se Pánu. To znamená, že křesťanova existence na této zemi má svůj střed v Kristu. I při pobytu v »cizině« horlivě se přičiňuje, aby se líbil Pánu. Nejde tu o protiklad těla a duše ve smyslu řecké filosofie, nýbrž spíše o protiklad *»těla tělesného« a těla *»duchovního« [1K 15,44; 2K 5,1nn]; jde tu o naprostou změnu existence pozemskosti v existenci, jež ničím nenarušuje obecenství s Kristem.

Pohráti. Kral. Šestidílka má ve 2S 2,14 místo tohoto slovesa výraz »harcovati«, t. j. nepříteli na oči vyjížděti, na sebe dorážeti. Snad tu jde o označení bojového turnaje k němuž bylo vybráno po dvanácti z každé nepřátelské strany. Hebr. výraz znamená žertovati, hráti [Př 8,30n; o dětech Za 8,5], tancovati za doprovodu strunného nástroje [1S 18,7; 2S 6,5]. *Hráti.

Pohrávati [Gn 26,8; Iz 11,8]. *Hráti.

Pohrbený od úzkosti, bolesti a starosti [Ž 38,7].

Pohrdání, pohrdati, pohrdnouti. Kral. tak překládají aspoň pět hebr. kořenů, nejčas-těji *bvz [bûz, bûzá]* ve smyslu podceňovati, nedoceňovati [Za 4,10], zlehčovati [sr. Gn 38,23], opovrhovati, míti za nic [Gn 25,34], nedbáti, potupiti [sr. Ž 119,22; 123,3n]. Izrael velmi těžce nesl jakékoli pohrdání [*Hanba. *Hanění, *Pohanění], protože podle jeho

názoru pohrdlivý poměr druhého byl nebezpečně účinný [sr. 1S 17.10.25n.36; Neh 4,4]. Vylévá-li Bůh p-í [= opovržení] na knížata [Ž 107,40, sr. 2Kr 19,21; Iz 37,22], znamená to, že jejich sílu ochromuje [sr. Jb 12,21.24]. Kdo někým pohrdá, ochromuje jeho moc [1S 10,27, sr. 11,12], protože uvádí potupu na jeho hlavu [sr. Ž 123,3n; 119,22]. Za něco nepřirozeného, ano bláznivého [sr. Př 23,9] bylo pokládáno pohrdati matkou, zvláště v jejím stáří [Př 15,20; 23,22; 30,17 sr. Př 1,7], stejně jako p. bližním [Př 11,12]. Bezbožnost je stavěna do souvislosti s p-ím [Př 18,3] a p. Bohem [1S 2,30] nebo slovem Božím [Př 13,13; 14,2], jeho příkazy [2S 12,10] nebo těmi, které vyvolil [Iz 49,7, sr. L 10,16], bylo pokládáno za jeden ze základních hříchů [sr. Iz 53,3]. Na druhé straně Bůh nepohrdá [t. j. nepokládaje za nicotné, nehodné pozoru] trápením ztrápeného [Ž 22,25] ani modlitbou poníženého [Ž 102,18; sr. Neh 1,6.11; 2,8]. -Jiný hebr. výraz *[má'as],* překládaný p., znamená »míti k něčemu nebo někomu odpor« [Jb 5,17], »ošklivitи si« [sr. Jb 10,3; Jr 4,30], »nechtít o někom ani slyšet« [Nu 11,20], »míti za nic« [Sd 9,38; Iz 30,12; Jr 6,19; 8,9], »nevážiti si« [sr. Iz 33,8; Oz 4,6], »zavrhnouti« [1S 8,7; Ž 53,6; Iz 8,6; Ez 5,6; Oz 9,17], »zamítati« [Př 3,11 sr. Žd 12,5]. - Sloveso *ná'as* stupňuje toto p. až k posměchu, potupě a rouhání [1S 2,17; Ž 107,11; Př 1,30; 15,5; Iz 1,4; Jr 33,24]. - Na jednom místě tak Kral. překládají hebr. *gá'al* = poskvrniti, znečistiti [Mal 1,12, na př. krví, sr. Iz 59,3; 66,3]. - Také hebr. *'ázab* [= opustiti, sr. Gn 2,24; 28,15] překládají Kral. v Př 10,17 výrazem pohrdati. Konečně i hebr. *kálas* [= zesměšniti, posmívati se, sr. 2Kr 2,23; Ez 22,5; Ab 1,10] překládají u Ez 16,31 výrazem pohrdati.

Také v NZ jde o překlad osmi různých řeckých výrazů, nejčastěji *athetein* [= dáti stranou, odložiti; prohlásiti za neplatné, zrušiti; zavrhnouti, odmítnouti]. Kdo pohrdá [t. j. odmítá, zavrhuje] Ježíšovými učedníky, zamítá samého Ježíše [L 10,16], a kdo zamítá. Ježíše a nepřijímá jeho slov, odmítá věčný život a přivozuje si odsouzení při posledním soudu. Právě jeho slova budou jeho soudci [sr. J 3,17nn; 5,24.45]. Neboť pohrdl [= odmítl] povoláním [sr. 1Te 4,7n] a milostí Boží [sr. Ga 2,21]. Už tím, že farizeové a zákoníci se nedali pokřtíti od Jana Křtitele, pohrdli [Žilka: »zmařili úmysl, jejž Bůh s nimi měl«; Hejčl-Sýkora: »Pohrdli úradkem Božím«] spasitelnými Božími záměry. Toto pohrdání vyvrcholili tím, že odmítli i Ježíše, úhelný kámen Božích spasitelných úmyslů [L 20,17, kde je užito řec. slovesa *apodokimazein* = prohlásiti za nepotřebného, bezcenného; odmítnouti, sr. Žd 12,17; zavrhnouti Mt 21,42; 1Pt 2,4.7; sr. zvláště Žd 10,28n]. Praví-li se o Herodovi, že »pohrdl Ježíšem« [L 23,11, řecký výraz *exúthenein* = nevážiti si L 18,9; za nic pokládati Ř 14,3.10; 1K 1,28], míní se tím, že jej vydal v znevážení urážlivému zacházení vojáků [Kral. rytířů], aby si z něho tropili blázny [řec. *empaizein,* Kral. »naposmívav se«]. Výrazu *exúthenein* jako podkladu pro překlad pohrdati je užito také v 1Te 5,20: »Proroctvím [t. j. darem prorokování] nepohrdejte« [1K 14,1nn, *Prorok, prorokování]. Tentýž řecký výraz překládají Kral. v Ga 4,14 »býti málo vážen«. Žilka tlumočí srozumitelněji: »Vy jste mnou nepohrdli pro můj tělesný stav, ač byl pro vás pokušením, a neodvrátili jste se ode mne [Kral. »aniž jste pohrdli«] s ošklivostí«, doslovně: »Neodplivli jste přede mnou«. Řecké *ekptyein* = vyplivnouti, odplivnouti si je zde však výrazem nikoli ošklivosti, nýbrž průvodního počínání, jež mělo odvrátiti nebezpečí nákazy nemocí nebo ohrožení démony. Nemoc byla pokládána za výsledek ďábelského působení. Starověký člověk se domníval, že se odplivnutím uchrání před tímto působením. Plival do moře, aby zapudil démony mořské. Pavel mezi Galaťany onemocněl, a tato nemoc je uvedla v pokušení vidět v něm člověka, napadeného zlým duchem. Oni však tomuto pokušení nepodlehli, ale přijali jej jako anděla Božího, ba jako samého Krista Ježíše. - Hebr. *bûz, búzá* je v LXX překládáno řeckým výrazem *katafronein, perifronein.* V NZ máme tyto výrazy v Ř 2,4, kde Pavel varuje před pohrdáním, znevažováním a nesprávným výkladem bohatství Boží dobroty, projevující se trpělivostí a shovívavostí. Toto bohatství laskavosti má vést k pokání, nikoli k bezstarostné samolibosti. Tentýž Pavel v 1Tm 4,12 [sr. Tt 2,15] napomíná vůdce sboru k takovému chování, aby jím nikdo nepohrdal pro jeho mladost. Tentýž řecký výraz překládají Kral. v 1Tm 6,2 slovesem »zlehčovati«. Tak jako lze zlehčovati lidi, tak lze zlehčovat, znevažovat si i Boha kvůli mammoně [Mt 6,24; L 16,13]. Kdo se stal otrokem mammony, nebude si vážit Boha, a obráceně. Vrchností, jíž někteří pohrdají, je snad míněna vláda Kristova [2Pt 2,10; ale sr. Ko 1,16; Ef 1,21]. - Pohrdnouti ve smyslu odvrátiti se *[apostrefein]* je užito v Žd 12,25. *Potupovati.

Pohroma, ve stč. odvozeno od slovesa hřmíti ve smyslu znamení na těle, vypálené bleskem, ale také hřímání, hřmot, pohrom [= útok, shluk, sr. pogrom], pokřik, a tudíž náhle přišlé neštěstí. Kral. tak překládají u Jr 18,11 hebr. *mach^{a}šábá,* odvozené od slovesa *chášab* [= mysleti, zamýšleti], které jindy překládají výrazem myšlení [ve smyslu úmysly Ž 94,11; Př 12,5; Iz 55,8n; 66,18], přemýšlování [Ž 33,10], usouzení [Boží Jr 51,29], úklad- [Est 8,3.5], chytrost [ve smyslu záludnost Jr 49,30] a j. Nevíme, jakou p-u vymyslil Hospodin proti Judským a Jerusalemským v Jr 18,11. V Palestině docházelo k mnohým přírodním pohromám, k nimž nutno počítati především *kobylky, sucho a neúrodu [2S 21,1; 1Kr 17,1], hady, zemětřesení, písečné bouře zvláště ve vých. Zajordání, a ovšem i sluneční úpal [Ž 91,6; 121,6]. P-ou bývaly i nájezdy loupeživých beduinů a válečné výpravy sousedních říší.

Pohrůžka, vyhrůžka, pohroziti. Tak překládají Kral. ve SZ dva hebr. výrazy *[massá'* a *šéma'],* z nichž první [2Kr 9,25] překládají také výrazem *břímě [Iz 13,1; 15,1] nebo proroctví [Iz 14,28]. Jde o výrok Boží [Ab 3,2], který je tak závažný, že je současně vyhrůžkou Božím soudem při neposlušnosti člověka. V NZ je tak překládáno řecké subst. *apeilé* [= hrozba, vyhrůžka; Sk 9,1 překládá Žilka: »Soptil hrozbami a proléváním krve«; Sk 4,29; Ef 6,9: »Zanechejte vyhrůžek«] a sloveso *apeilein* [= pohroziti Sk 4,17] a *epitimán* [= přísně nařiditi, přikázati, důtklivě napomenouti Mt 12,16; Mk 8,30].

Pohřben jest [o Ježíšovi]. Tento článek t. zv. apoštolského vyznání víry je založen na výslovných výrocích Ježíšových [Mt 26,12; Mk 14,8; J 12,7] a skutečnostech, zmíněných v NZ [Mt 27,57nn; Mk 15,43nn; L 23,51nn; J 19,38nn]. V 1K 15,4 právě pohřbení Ježíšovo je Pavlovi dokladem lidské, pozemské složky celého spasitelného dění a snad i skrytou polemikou proti těm, kteří mluvili o zdánlivém těle a zdánlivé smrti Ježíšově. Ovšem, skutečnost pohřbení Ježíšova tvoří pozadí pro neuvěřitelnou událost vzkříšení, jež je Pavlovi naprostou jistotou víry. V Ř 6,4 je křest popisován jako spoluzemření a spolupohřbení s Kristem jako předpoklad nového života věřícího. Neboť ten, kdo zemřel a byl pohřben s Kristem, zemřel a byl pohřben starému životu; a jako Kristus vstal z mrtvých, tak povstávají k novému životu ti, kdo s ním byli pohřbeni u víře [sr. Ko 2,13n].

Pohřeb je odevzdání mrtvých lidských těl do *hrobu nebo ke zpopelnění, spojené s náboženskými obřady. U Izraelců byly mrtvoly spalovány jen ve výjimečných případech, hlavně z trestu [Lv 20,14; 21,9; Joz 7,25; 1S 31,11—13]. Hroby byly na východě vykopávány v zemi nebo vytesávány ve skalách. I jeskyně, patřičně upravené, sloužily za skalní hrob. U starých Izraelců bylo mrtvé tělo pokládáno za nečisté. Proto se kněží měli svědo-mitěji než ostatní chrániti doteku mrtvoly. Směli pochovávati jen svého otce, matku, syna, dceru, bratra, svobodnou sestru a pokrevního přítele [Lv 21,1-4; sr. Nu 19,11]. Ježto dotyk mrtvoly znečišťoval na sedm dní, spěchalo se s p-y co nejvíce. Konaly se hned v den úmrtí na pohřebiště, pokud možno vzdálené lidských obydlí [Ez 39,15] nebo v zahradách při domech [2Kr 21,18] nebo u veřejných cest [Gn 35,19] nebo na horách [2Kr 23,16]. Jen hroby králů a jiných význačných osob bývaly uvnitř města [1Kr 2,10; 16,6.28; 2Kr 10,35; 13,9; 2Pa 16,14; 28,27; 1S 25,1; 28,3; Neh 2,3], ano i ve chrámě [Ez 43,7]. Hroby vůdců a proroků byly chovány ve velké úctě: Mojžíš zemřel na hoře Nebo [Dt 34,5n], Aron

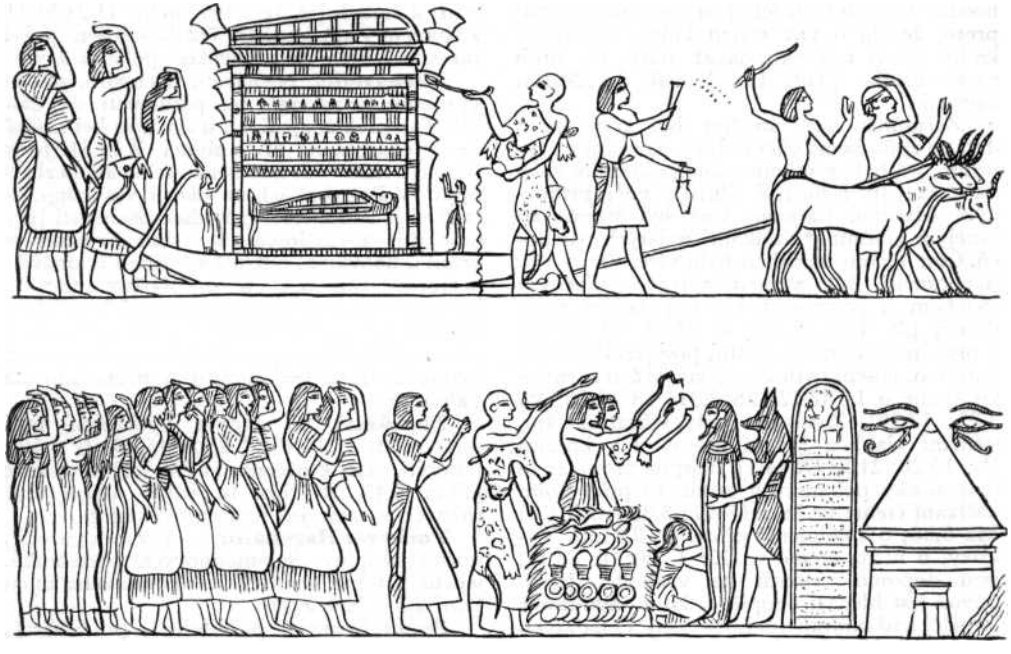

Egyptský pohřeb. Rakev, tažená na saních bílými voly, je ozdobena po stranách lotosovými květy. Za ní jdou nosiči, před ní kněží s kadidlem, vínem k oběti a olejem k pomazání. Před tažným dobytkem je zástup „plaček" a přátel. Před nimi písař čte z papyru modlitbu za mrtvého. U hrobu v podobě pyramidy drží bůh Anubis (s šakalí hlavou) mumii, kterou oplakává klečící žena. Dva služebníci vystavují dary, které budou pohřbeny s mrtvolou. Kněz je žehná kadidlem. Podle hrobní malby v Beni Hassan.

na hoře Hor [Dt 32,50], Abrahamovo dědičné pohřebiště bylo v jeskyni Machpelah u Hebronu [Gn 23]. Pro bezejmenný dav musily stačit hromadné hroby. Význačné osoby bývaly pochovávány poblíž památných stromů [Gn 35,8]. Izraelci kladli na řádné pohřbení velikou váhu [Gn 49,29; 50,5; 2S 2,4; Mt 8,21]. Jen těla odsouzenců a poražených ve válce nebývala pohřbívána [1Kr 14,11; 16,4; 2S 21,9-14; Iz 14,18nn; Jr 16,4; Zj 11,8n] a kosti už pohřbených úhlavních nepřátel [přesněji: nepřátel Hospodinových!] bývaly dodatečně rozmetány [2Kr 23,16; Jr 8,1n], aby se tak naznačilo jejich věčné zavržení. Jinak však Zákon zajišťoval i zločinci p. [Dt 21,23]. Izraelci zpravidla nebalzamovali těla mrtvých. U Jákoba a Josefa rozhodoval egyptský zvyk [Gn 50,2.26]. Nebožtíci bývali nejprve umyti [sr. Sk 9,37], pomazáni vonnými mastmi [Mk 16,1; J 12,7; 19,39] a obvinuti plátnem [Mt 27,59; J 11,44]. Rakve byly jen výjimečným zjevem už proto, že hroby nebyly zasypávány po našem způsobu [sr. 2Kr 13,21]. Do hrobu bylo dáváno koření, myrrha a aloe [2Pa 16,13n]. Část koření byla k uctění zesnulého spálena při p-u [Jr 34,5]. Mrtvola byla nesena k pohřebišti na márách [2S 3,31; L 7,14]. Dt 26,14 snad naznačuje, že při p-ech byly přinášeny i oběti [sr. 2S 3,35; Oz 9,4], ale proroci prohlašovali popohřební hostiny [»chléb kvílících«] za znečišťující, snad proto, že šlo o vliv cizích kultů. Apokryfní knihy mluví o zvyku dávat dary na hrob spravedlivého [Tob 4,17n], což Sir 30,18n zavrhuje.

Zármutek nad úmrtím byl projevován dvojím způsobem: vůči Bohu pokorným umlknutím, jež bylo symbolisováno položením ruky na ústa [Jb 1,20n; Ž 39,10]; vůči příbuzným hlasitým nářkem, jenž byl stupňován umělým pláčem [*Naříkání] najatých truchličů. Čím těchto truchličů bylo více, tím byl p. slavnosnější. Bylo zvykem odívat se žíněným rouchem a posypávat hlavu popelem nebo hlínou [2S 1,2; 15,30; Iz 15,3]. O tlučení v prsa, trhání oděvu, postu, posypávání hlavy popelem, nošení pytloviny jako výrazu zármutku čteme u Iz 32,12; 2S 3,31; 1S 31,13; 2S 3,35; 12,20]. Zakázáno bylo sebezraňování, stříhání vlasů a holení brady, zvl. kněžím [Lv 19,28; 21,5; Dt 14,1], nejspíše proto, že to byly složky pohanských kultů. O pohřebním naříkání čteme ve 2S 1,17-27; 3,33n; Mi 1,8; Mk 5,38; o kondolenci přátel Jb 2,11nn. Výkřiky, o nichž čteme v 1Kr 13,20; Jr 22,18, jsou doposud zvykem na východě. Jejich původ jest hledati nejspíše v kultu Adonisově [v pláči nad umírajícím božstvem]. O najatých truchličích jsou zmínky u Jr 9,17n; Am 5,16. Smutek nad smrtí příbuzného trval obyčejně týden [Gn 50,10], u vynikajících osob 30 dní [Nu 20,30; Dt 34,8]. Ježíš varuje před okázalým truchlením, spojeným s postem [Mt 6,16nn]. Stejně ap. Pavel [1Te 4,13].

Křesťané již z oposice k pohanům pohřbívali do hrobů, ovšem ne proto, že věřili ve zmrtvýchvstání, jež je stejným zázrakem jak při pohřbu do země nebo žehem, ale proto, že pochovávání do hrobů považovali za starší a tradicí osvědčený zvyk. Při jejich pohřbech byly zpívány písně a žalmy a byly dávány dary ve prospěch sborů a církve. Reformace odstranila modlitby za mrtvé. K p—ům od dob reformačních přistoupila pohřební kázání.

Pohřeb osličí [Jr 22,19] bylo prosté pohození mrtvoly v polích, kde se stala potravou divoké zvěře a dravých ptáků [sr. 1S 17,44-46; Jr 8,2]. *Osel.

Pohřížiti (se), stč. potopiti [se], pohřižovati [se] = potápěti [se], 1Kr 22,38; 2Kr 5,14; Jb 9,31; Ž 69,3.15; Mt 18,6; L 5,7. 1Tm 6,9 praví o těch, kteří chtějí být bohatí, že upadají v mnoho nerozumných a škodlivých žádostivostí, které »pohřižují lidi v zahynutí«, t. j. vrhají je do naprosté záhuby. Snad se tu myslí na peklo.

Pohubení, pohubiti = záhuba, zahubení, zahubiti [Jr 9,19; PÍ 1,16; 1Kr 22,11; 2Pa 7,13; Iz 42,14; Oz 2,12]. Ř 9,28 překládají Kral. řecké *logos* [= slovo ve smyslu úradek Boží] ve velice volném překladu celé věty výrazem pohubení s ohledem na Iz 10,22n, kde se mluví o tom, že Izrael, ač na něm bude splněno zaslíbení z Gn 32,13, přece jen okusí i spravedlivé uložení Boží, podle něhož odřezáni budou ti, kteří podle neomylného Božího soudu nepatří k Izraeli [sr. Iz 5,16; 26,9n; 4.1,2; 51,1]. Zatvrzení Židů je podle Božího uložení právě tak spravedlivé jako povolání pohanů k víře.

Pocházející, pocházeti, pochoditi, stč. ve významu procházeti se, potulovati se, dále jíti. Tak překládají Kral. u Za 5,5n hebr. *jásá'* [= vycházeti, na př. o slunci Ž 19,6]. Je to řečeno o míře *efi, naplněné vrchovatě bezbožností. V Poznámkách na okraji vysvětlují, že tato efi je žádostivá »vždy dále pocházeti [t. j. dále jíti] a rozšiřovati se«. Lid izraelský se vrátil z Babylona, odkudž si přinesl kramářské nectnosti [Za 5,4] a protibožské chování i kulty. Prorok ve vidění spatřuje, jak tato bezbožnost je v nádobě odnášena tam, kam patří [do země Sinear, t. j. do Babylona], aby si tam vystavěla dům [= chrám] a neznečišťovala Palestinu.

Pocházeti ve smyslu vycházeti, míti původ [Mt 15,11.18; J 8,42; 15,26; Jk 3,10], působiti, vésti k něčemu [1Tm 1,4], zroditi se [1Tm 6,4]. Řečtina tu užívá aspoň čtyř různých výrazů, jež Kral. překládají p.

Pocheret Hazebaim [= vazačka gazel?], jméno skupiny Šalomounových služebníků, jejichž potomci se vrátili z babylonského zajetí [Ezd 2,57; Neh 7,59].

Pochlebenství, pochlebně, pochlebný, pochlebovati. Tak překládají Kral. ve SZ několik hebr. výrazů, znamenajících bezobsažnost, marnost, nicotu, lež, faleš [*šáv';* Ž 41,7 překládá Zeman: »Přijde-li kdo na návštěvu, mluví věci plané«, t. j. předstírá účast], svůdné lichotky [*pátá* = lichotkami oklamat,

Ž 78,36], něco hladkého, kluzkého, libého, lahodného [*chlk* Jb 17,5; Ž 36,3; Př 29,5; Iz 30,10; Dn 11,34 »připojí se pochlebně« = ze lsti, na oko]. V Ž 10,3 je tak přeloženo hebr. *bárak* [= žehnati] ; Zeman uvádí tyto překladatelské možnosti: »Bezbožník žehná zištnému, Hospodinu se rouhá« nebo »Zištný žehná [a] rouhá se [současně] Hospodinu«, nebo »Lakomec si pochvaluje, Hospodinem povrhuje«.

Pavel v 1Te 2,5 hrdě prohlašuje, že ve své práci nikdy nepoužil nízkých prostředků ani lichotivých slov po způsobu hellenistických řečníků, protože mu nešlo o zalíbení lidem, ale Bohu [sr.Ju 16 s Lv 19,15; Dt 10,17; Jb 22,8].

Pochlubiti se. *Chlouba.

Pochodně. V nejjednodušší podobě kus pryskyřnatého, jasně hořícího dřeva [smolnice] nebo klubko pórovitých látek, nasáklých olejem nebo smolou a upevněných na držadle nebo v úzce kuželovité hliněné nádobě. P-í se užívalo k osvětlování domácností [sr. Sk 20,8]. Ve svatebním průvodu, který se konal večer, byly nošeny planoucí pochodně, zatím co dívky měly lampy na krátkých hůlkách [Mt 25, 1n]. Snad tu šlo původně o prostředek k odhánění démonických sil podobně jako při úmrtích [aspoň v pohanství, kde p. byla součástí zasvěcovacích obřadů]. Ve vojenství měly p. důležitou úlohu při nočních pochodech [sr. Sd 7,16.20; J 18,2] a zvláště při obléhání měst. Obránci vrhali p. na útočníky, útočník však užíval vedle zápalných šípů i p-í, metaných do obleženého města válečnými stroji. Samson nalapal 300 lišek, svázal je po dvou za ohony a připevnil k nim hořící p. k zapálení úrody [Sd 15,4n].

O Bohu a jeho moci se mluví symbolicky jako o zdroji ohně a v obrazech ohně; z jeho úst vycházejí p. [Jb 41,10nn]. Při jeho zjevení Abrahamovi se ukázala pec kouřící a p. ohnivá, která šla mezi polovinami rozťatých obětních zvířat [Gn 15,17; sr. Ex 20,18; Dt 4,24; Ez 1,13.27]. Také trůn Boží podle Zj 4,5 je obklopen sedmi lampami [řecky *lampades* = pochodně] ohnivými, hořícími. Také při zatroubení třetího anděla »spadla s nebe hvězda veliká, hořící jako p.« [Zj 8,10]. Vítězové nad Ninivem, které posílá Bůh, mají podobu a pálivost p-í [Na 2,3n]. Ale i judské vůdce v době spásy učiní Bůh »podobné ohni, zanícenému mezi dřívím, a p-i hořící mezi snopy« [Za 12,6], takže zničí nepřátele lidu Božího. Oči Božích poslů, andělů, jsou podobny hořícím p-ím [Dn 10,6 sr. Mt 28,3]. Všemi těmito obrazy se chce naznačiti sžírající moc Božích soudů.

Pochopiti ve smyslu uchopiti [Mt 9,18; Sk 8,39; 19,29], ve smyslu *chápati [Jb 4,12; Mt 19,12]. Ř 1,20 vyzdvihuje Pavel neomluvitelnost pohanů, že »směnili slávu neporušitelného Boha v podobenství obrazu porušitelného člověka«, protože [podle Žilkova překladu] »neviditelná podstata Boží se od stvoření světa myšlením spatřuje [řecké *kathorán* (= spatřovati) překládají Kral. výrazem pochopiti] na tom, co učinil, totiž jeho věčná moc a božskost«. Nejde tu o pouhé pozorování toho, co Bůh učinil, nýbrž o rozumné pozorování, jehož možnost byla dána Bohem [sr. Ř 1,19] i přirozenému člověku, aspoň čas od času. Nejde tu také jen o pozorování přírody, nýbrž o rozumné uvažování hlavně o Božím vedení jednotlivců i dějin [Michaelis]. Vina pohanů spočívala v tom, že tohoto rozumového pozorování vůbec neužívali.

Pochotný [Dn 10,3], stč. = chutný [jsoucí po chuti], příjemný, libý, milý, rozkošný.

Pochovati *Pohřeb.

Pochvala, pochváliti *Chvála, chváliti.

Pochybiti, stč. omýliti se, poblouditi, nepodařiti se, neuroditi se [Ab 3,17; Mal 3,11]. chyběti, nedostávati se [Oz 9,2], ale také pochybovati, upadnouti v pochybnost [2S 12,15; 2K 1,8], nemíti úspěchu, zklamati, nesplniti se [Joz 23,14; 1S 2,3; 2Kr 10,10]. V Kaz 2,20 je tak přeloženo hebr. *já'aš* = zoufati [si].

Pochybnost, pochybování, pochybovati. Kral. překládají řecké sloveso *aporein* [= býti v nejistotě, na rozpacích, nevědět si rady] výrazem pochybovati [stč. = nemíti jistoty] J 13,22; Sk 25,20; Ga 4,20, kdežto L 24,4 totéž sloveso překládají »užasnouti se«, u Mk 6,30 »mnoho i činil« [Žilka: »Byl velmi na rozpacích«, ve 2K 4,8 »jsme vrtkáni« [Žilka: »Nevíme si rady, ale nejsme bezradní«]. — Ostatní řecké pojmy, jež Kral. překládají pochybnost, pochybovati, jsou vysloveně anebo mlčky protikladem *víry. Tak *diakrinesthai* [= rozlišovati, váhati mezi dvěma soudy, kolísati] označuje určitý stav duchovního života věřícího: má před očima Boží zaslíbení a spoléhá se na ně tím, že řekne hoře, aby se zdvihla a vrhla do moře, přesto však pokládá za nemožné, anebo za nejisté, že to, co žádá, se skutečně stane [Mt 21,21; Mk 11,23]. Je rozpolcen v srdci: věří a současně nevěří. Takový stav je protikladem pravé víry [sr. Mk 4,40; 9,14-29, zvl. v. 19 a 23]. Jk 1,6 líčí názorně pochybujícího modlitebníka: je »dvojí mysli«, podobný mořským vlnám, neustálený ve všem svém počínání. Na druhé straně Abraham je Pavlovi [Ř 4,20nn] příkladem nepochybující důvěry v Boží zaslíbení. Jinde Kral. tentýž řecký výraz překládají »rozpakovati se« [Ř 14,23, Žilka: »pochybuje«; Sk 10,20], »činiti rozdíl« [Jk 2,4, Žilka: »Zdaž jste se sami v sobě nerozdvojili«]. Jde o stav rozpolcenosti, v němž člověk nejedná výhradně a jednoznačně podle své víry a připouští ve své mysli i jiná měřítka. A tato rozpolcenost člověka, jenž na půl přisvědčuje, na půl popírá, je podle Pavla hříchem. Neboť pochybnost pochází v podstatě z narušeného nebo přerušeného obecenství s Bohem; Boží milost si činí nárok na naprostou víru člověka. Nesnese kolísání mezi srdečnou vírou a rozhodnou nevěrou. - Podobný význam má i řecký výraz *distazein* = pochybovati [Mt 14,31; 28,17], při čemž se bere zřetel na okolnosti, bránící víře. Ale ani tu nejde o pochybnosti rozumářského rázu [skep-

ticismus]. — F 2,14 užívá řeckého výrazu *dialogismos* [= uvažování, rozvažování, myšlení spíše praktické než theoretické, sr. L 2,35; 5,22; R 1,21, a z něho plynoucí nejistota a váhavost, sr. L 24,38, a určitá roztržitost, sr. 1Tm 2,8]. Hejčl-Sýkora překládá: »Všecko čiňte bez reptání a bez průtahu«, Škrabal: »Bez rozumování«.

Pochytiti, uchvátiti, chytiti, zmocniti se [na př. Dt 9,17; 2Kr 9,24; Jb 30,16]. V Ž 50,22 překládají tak Kral. poněkud nejasně hebr. *táraf* [= roztrhnouti, rozsápati, sr. Ž 22,14 o lvu; Am 1,11 o lidech; ale jde-li o Boha, překládají také »uchvátiti«, Oz 6,1, nebo »pochytiti«]. Duhm překládá: »Uvažte to přece, zapomenutí od Boha, abych nerozchvátil« [sr. Ž 7,3]. Má za to, že tu jde o výstrahu, určenou t. zv. *ch^{a}sídím* [Kral. »svatí«], kteří s Bohem uzavřeli smlouvu při obětech [Ž 50,5], ale nepřerušili styky s bezbožníky a navzájem se pomlouvali.

Pojednou, stč. = zároveň, současně [Joz 10,42], najednou [Př 28,18]; náhle, hned [Ž 148,5; Iz 66,8; Mt 21,19; Sk 9,3; 16,26]; lehce, snadno; v okamžiku [L 4,5; 1K 15,51].

Pojišťovati, stč. = ujišťovati, ubezpečovati. Ž 36,2 zní podle LXX, jež mění proti masoretskému textu jen samohlásky, mnohem srozumitelněji: »Hříšník praví: Být bezbožníkem tkví hluboko v mém srdci. Není žádné bázně Boží před jeho očima«. Hříšníku je bezbožnost druhou přirozeností. Ovládá jej, je jí inspirován. Zeman vysvětluje: »Přestoupení mluví k bezbožníkovi ‚v nitru jeho srdce‘«. Kral. výrazem »pojišťovati« překládají hebr. *n^{e}'um* [= výrok], které jindy překládají »řekl«, »říká«, »praví«, »dí« [Gn 22,16; 2S 23,1; Am 6,14; 9,13].

Pojíti (pojdu), stč. jednak sejíti [stářím], zhynouti [Gn 27,1; Dt 34,7; 1S 4,15; 1Kr 14,4; Jb 17,7], jednak vzejíti, *vyjíti [1K 14,36], míti původ, *pocházeti [1Pa 1,12; 2,53; Za 10,4; J 8,42; Žd 7,14; 2Pt 1,21]. Kral. tak překládají různé hebr. a řecké výrazy.

Pokání v bibl. slova smyslu znamená nejen změnu smýšlení a cítění a lítost nad hříchem, nýbrž proměnu celého života a přijetí nových norem mravních a náboženských, odvrácení od hříchu a obrat k spravedlnosti, k Bohu. Už pouhé nahlédnutí do české konkordance ukazuje, že SZ nemá vlastně odborného výrazu pro to, co jmenujeme p. Kraličtí tak překládají dva hebr. pojmy: především *nchm* [Jr 31,19], který však většinou překládají výrazem želeti, a to dokonce i tenkrát, jde-li o Boha, přes výrok v Nu 23,19, který mluví o neproměnlivosti Božích úradků [1S 15,29.35; Ž 106,45; 110,4]. Dále jde o výraz *jóšer* [Jb 33,23], který však znamená upřímnost [1Kr 9,4; Ž 25,21; Př 14,2] nebo povinnost. Ale nemá-li SZ odborného výrazu pro p., neznamená to, že nezná věc samu. Slavnost *postu [hebr. *sôm*] je v podstatě slavností pokání, jež byla vyhlašována v dobách nějaké nouze nebo neštěstí [porážka, sucho, hlad, mor, rez, kobylky, nepřítel a p. 1Kr 8,33nn, sr. Sd 20,26] anebo tvořila pravidelnou součást liturgického roku. Půst měl odvrátiti Boží hněv, jenž se právě projevil tímto způsobem. Obvykle byl vyhlašován *půst všeobecný, protože se cítilo, že všechen lid nese vinu. Podle Jl 1,14 vyhlašovali půst kněží a svolávali shromáždění všeho lidu od maličkých až ke starcům [Jl 2,16]. Mezi předsíní a oltářem chrámovým měli spustiti pláč a volání patrně v pevných liturgických formulacích [sr. Jl 2,17n], jež obsahovaly vyznání hříchů [1S 7,6; Ezd 9,6nn; Neh 1,5nn; Oz 6,1nn; 14,2nn], prosbu za odpuštění a ujištění o odpuštění [Jr 3,21-4,2; Dn 9,4-19]. Při tom byl oblékán smuteční oděv [1Kr 21,27; Neh 9,1; Dn 9,3; Jl 1,8; Jon 3,6.8]. 1S 7,6 naznačuje, že ve dnech pokání byla vylévána i voda. Nevíme však, co tento obřad znamenal. Je příznačné, že tu nejsou zmínky o obětech. Snad proto, že oběti byly určeny pro lid, který stál ve smlouvě s Bohem, a ne pro ty, kteří se proti této smlouvě prohřešili [*Oběť], anebo byly, jak se domnívají někteří vykladači, mlčky předpokládány [sr. Iz 1,10-14; Mi 6,6n]. V době zajetí byly vyhlašovány postní dny na památku smutných událostí z posledních okamžiků Jerusalema [Za 7,3.5; 8,19]. I v době po zajetí byl den pokání pravidelným zjevem [sr. Neh 9] aspoň čtyřikrát do roka [čvrtý, pátý, sedmý a desátý měsíc]. Při pravidelně opakovaných, liturgicky pevně stanovených dnech p. se ovšem mohlo stát, že vnější obřady nabyly převahy nad modlitebním duchem a upřímným vyznáváním hříchů. Prorocká kritika to jasně ukazuje. Tak na př. Iz 58,5-7 pravý půst vidí nikoli v sebetrýznění a ve svěšování hlavy, nýbrž v rozvázání pout ničemnosti, v roztrhání provazů bezpráví, v osvobození ztýraných, v sycení hladových, v opatření příbytků pro ty, kteří jsou bez přístřeší, a obleků pro nahé [sr. Za 7,5nn]. Pravé pokání musí vést k roztržení srdce, nejen rouch [Jl 2,13]. Proroci neodmítali každou vnější formu pokání [Iz 22,12n; Jl 2,12], ale žádali, aby forma opravdu vyjadřovala smýšlení srdce a byla počátkem nového poměru k Bohu, k jeho vůli, a tudíž i k bližním. Pro tento druh p. užívali proroci výrazu *šûb* [= vrátiti se (Jr 8,4), odvrátiti se (Iz 59,20; Ez 18,26; 33,18), obrátiti se (Neh 9,29), *Obrácen]. Nejde tu jen o nápravu a odčinění toho neb onoho provinění nebo bezpráví, nýbrž o změnu celého osobního postoje k Bohu. Neboť hřích je v podstatě nevěrnost k Bohu [Oz 1-3], odpadnutí od Boha [Iz 1,2], opuštění Boha [Jr 1,16; 2,13.17.19; 5,7.19], takže pravé p. je návrat k Bohu celou bytostí. Znamená to novou poslušnost Boží vůle, kterou je ovšem nutno znát [Oz 6,3.6; Jr 26,3-5], novou a výhradní důvěru v Boha [Oz 14,3; Jr 3,22n; Iz 10,20n], naprosté odvrácení od zlého a všeho protibožského [Jr 25,5n; 26,3; 36,3]. Proroci jsou si ovšem vědomi toho, že i p. je výsledkem působení Boží milosti. Napřed přichází obrat v situaci nevěrného lidu

a člověka, způsobený milostivou věrností Hospodina, Pána smlouvy. Tomuto vykupitelskému obratu odpovídá nový počátek, obrácení v stanovisku a životě lidu i jednotlivce, čili p. Přirozený člověk není s to změnit se svou vlastní silou právě tak, jako mouřenín nemůže změnit barvu své kůže [Jr 13,23]. Nepravosti člověka jsou tak závažné, že mu nedopouštějí obrátit se k Bohu [Oz 5,4 podle překladu Karafiátova a Poznámek Kral.]. Bůh sám musí zasáhnout svou vykupitelskou mocí, aby se »ostatkové lidu obrátili« [Iz 10,20nn; 44,22; Jr 31,33, sr. Ž 51,12]. Právě Boží soudy mají za úkol připraviti lid k pokání [Oz 2,8-14; 14,5-7]. Soud Boží nemůže být odvrácen ani p-ím, přesto však Boží soud není slepým osudem, narušujícím Boží mravní řád. Právě proto vyzývají proroci k p. [Am 5,14n; Jr 4,1n; 26,3; 36,3] a stavějí před oči vyhlídku na zachování života [Ez 18,21.27; 33,11n.14]. Právě proto zvl. exilní a poexilní proroci zdůrazňují duchovně-pastýřskou odpovědnost jednotlivců za jednotlivce, jež však ve svých účincích je závislá na Bohu, na novém srdci a novém duchu [Ez 18,31], který je darem Božím [Ez 11,19; 36,26].

Je pochopitelné, že v různých dobách byly zdůrazňovány různé prvky p. a že ne vždy bylo udrženo hluboké a plné pojetí p., jak je známe u velkých proroků. Brzy byla vyzdvihována kulticko-ceremoniální stránka p. [Jl 2,12-18; Jon 3,8-10], brzy poctivost při odevzdávání desátků [Mal 3,7n] a j. O Joziášovi se praví, že »nebylo jemu podobného krále, kterýž by se obrátil k Hospodinu celým srdcem svým a celou duší svou i všemi mocmi svými podle všeho zákona Mojžíšova« [2Kr 23,25, sr. Dt 30,2,10; Neh 9,29]; odvrat od cizích kultů bývá pokládán za základní rys p. [1S 7,3; 1Kr 13,33; 2Kr 17,9nn]. - Učení velkých proroků se vrací v nz pojmech *metanoia* a *metanoein,* jež jsou řeckými překlady hebr. výrazů *ťšúbá, šúb.*

Ovšem nz *výzvy* k p. jsou o to naléhavější, oč bezprostředněji stál Izrael před velkým obratem v dějích Božích s lidmi, t. j. před nastávající, eschatologickou skutečností království Božího a Božího soudu [Mt 3,2.10]. Podle Jana Křtitele jedinou naléhavou povinností a možností všeho lidu izraelského v kraťoučkém mezidobí je činit p. [Mk 1,4; Mt 3,2.8; Sk 13,24; 19,24], a to nejen ze zřejmých hříchů [L 3,12nn], nýbrž z celého života [Mt 3,8.10]. P. se měli podrobiti i ti, kteří se pro svou zbožnost domnívali, že ho nepotřebují [Mt 3,7nn]. S výzvou k p. spojil Křtitel »křest pokání«, jímž Bůh působí jednak p. [Mt 3,11], jednak odpuštění hříchů [Mk 1,4].

Ježíšova výzva k p. se odlišovala od Křtitelovy tím, že její naléhavost byla dána naplněním času, t. j. přítomností eschatologického království Božího v jeho osobě [Mt 4,17; Mk 1,15]. Bylo-li u Jana Křtitele p. spojeno se křtem, u Ježíše Krista byla proměna srdce vyvolána Duchem sv., jenž působil v jeho přítomnosti a jeho přítomností [Mt 3,11, sr. L 5,8; 19,1-10]. Vše, co Ježíš činil a mluvil, mělo za cíl vyvolat p. [L 5,32]. I jeho divy [Mt 11,20nn]. Neboť p. je radikální obrat, proměna srdce [podstaty člověka Mt 12,33nn; 23,26; Mk 7,15], naprostý odvrat od zlého a od všeho toho, co překáží návratu k Bohu [Mt 5,29n; 6,19n; 7,13n; 10,32-39; Mk 3,31nn; 10,21; L 14,33; sr. Sk 3,26; 8,22; Žd 6,1], a rozhodný, bezpodmínečný obrat k Bohu [sr. Sk 20,21; 26,20] v naprosté poslušnosti [tedy: ne jen lítost] je jedinou cestou spásy. Proto je v nebi radost nad jedním kajícím hříšníkem větší než nad 99 spravedlivými, kteří se domnívají, že nepotřebují p. [L 15,7.10.17nn]. Kdo nejde cestou p., spěje k zahynutí [L 13,3.5]. Odvrat od zlého je negativní stránkou p., víra je jeho positivní stránkou. Obojí jde spolu současně. P-ím se člověk stává přijímajícím dítětem, odkázaným na Boží milost a moc [Mt 18,3, sr. Mk 10,27; Sk 20,21]. Je ovšem možno bránit se proměňující moci Boží [sr. Mt 11,20nn; Zj 2,21n; 9,20n; 16,9.11] a tudíž i p. Kdo však se dá proměnit, má na své straně Kristovo zaslíbení Mt 11,28nn, takže mu život v poslušnosti není břemenem, ale radostí.

P. tvoří základ a východisko celé nz zvěsti. Už za svého pozemského života vyslal Ježíš učedníky, aby kázali p. [Mk 6,12]. Také jako zmrtvýchvstalý je pověřil tímto úkolem [L 24,47]. Sk pak jsou svědectvím o tom, jak apoštolové plnili toto poslání [Sk 2,38; 3,19; 5,31; 8,22; 11,18; 17,30; 20,21; 26,20] a jak ve starokřesťanské praxi bylo p. spojováno se křtem [Sk 2,38]. I apoštolům bylo p. darem Božím [Sk 5,31, sr. 3,26; 11,18; Zj 2,21] v Kristu Ježíši [Sk 5,31nn], a to nejen Židům, nýbrž i pohanům [Sk 11,18; 17,30, sr. 14,15; 20,21; 26,20]. Nutnost p. je zdůvodněna vyhlídkou na brzký konec tohoto věku s novým příchodem Kristovým [Zj 2,5.16; 3,3.19]. Cílem p. je život [Sk 11,18] v odpuštění a shlazení hříchů [L 24,47; Sk 2,38; 3,19; 5,31; 8,22]. N.

U Pavla nechybí sice pojem p. [Ř. 2,4; 2K 7,9n; 12,21; 2Tm 2,25], ale častěji vyjadřuje tutéž skutečnost jinými výrazy. Zejména mluví o smrti starého člověka a o povstání k životu novému [Ř 6,1-13] nebo o novém stvoření [2K 5,17; Ga 6,15]. Také Jan popisuje víru tak, že zahrnuje i odvrat od zlého. Jeho pojem *znovuzrození [J 3,3-8] není arci prostě totožný s pojmem p., ale s jisté strany osvětluje tutéž základní skutečnost a ukazuje její nejhlubší rozměry. Pravá víra předpokládá totiž narození z Boha [J 1,12; 3,3-8; 1J 3,6.9; sr. Mt 18,3]. Žd 6,4-6 zdůrazňuje závažnost dokonalého p., ježto druhé p. po svévolném odpadnutí od Krista není už možné [sr. Žd 12,17]. Kdo ve svém životě prožil rozhodný obrat a stal se tak novým stvořením, a potom přesto odstoupil od živého Boha [Žd 3,12] a vědomě a dobrovolně hřešil [Žd 10,26], propadá zlořečení Božímu [Žd 6,8] a Božímu

poslednímu soudu [Žd 10,27nn]. Přivésti takového člověka k novému p. se vymyká lidským možnostem.

Katolická církev vytvořila nauku o hříších těžších a lehčích, jež možno odčiniti t. z v. »svátostí pokání«, t. j. zpovědí, spojenou se soudním výrokem zpovídajícího kněze a s dobrými skutky, jimiž prý je možno viny odčiniti. Reformace tyto názory, jež závažnost hříchu zlehčují, zavrhla. Není zásadního, vnějšně zjistitelného rozdílu všedních a smrtelných hříchů; žádný úřad v církvi také nemá plnou moc svrchovaně rozhodovat o odpuštění. Pokání se vždy obrací k Bohu samému, ujištění odpuštění je dáno jen v Kristu a je přijímáno vírou v něho. Zpovídat se z vin bratru u víře může býti živou duchovní potřebou a důležitou pomocí, ale nemá se proměnit ve formální úřední úkon. V důsledku toho osobní zpověď z praxe reformačních církví skoro úplně vymizela, sotva k jednoznačnému duchovnímu prospěchu. x x

Poklad, stč. = co se skládá na hromadu, zvl. o penězích a drahocennostech. Kral. tak většinou překládají hebr. *'ôsár,* odvozené podobně jako stč. poklad od slovesa hromaditi, kládati na hromadu. Většinou jde o to, co se skládá [zlato, kovy, nádoby, obilí a pod., na př. Joz 6,19.24; 1Kr 7,51; 14,26; 15,18; 1Pa 26,20.26; 2Pa 32,27; Př 10,2; 15,16; Am 3,10], nebo také o místo, kde se to skládá [Dt 28,12; 1Kr 15,18; 2Kr 20,15; Jb 38,22; Ž 135,7], tedy pokladnice [Jr 38,11], stodola [Jl 1,17], obilnice [Mal 3,10], sklep [1Pa 27,27], špižírna [2Pa 11,11], zbrojnice [sr. Jr 50,25]. »P-y skryté v písku « [Dt 33,19] prý znamenají podle některých malé lastury korýšů, z nichž se vyrábělo barvivo. »P-y skryté« u Iz 45,3 jsou drahocennosti, uschované v tajných skrýších, jakých podle starověkých vyprávění [Xenofon] měl na př. král Kroisos pohádkové množství. Kyrovi se dostaly všecky do rukou. Také Babylon měl plno takových p-ů [Jr 50,37; 51,13]. Zdá se, že v pokladnicích královských bývaly ukládány i důležité státní listiny [Ezd 5,17]. Primitivní představy, že vodstvo, sníh, kroupy a vítr jsou uloženy ve velkých zásobných nádržích, tvoří podklad básnického zpracování v Ž 33,7 [Zeman překládá: »Shrnuje vody mořské jako stoh, do nádrží ukládá hluboká vodstva]; Jb 38,22; Ž 135,7 [Zeman: »Vyvádí vítr ze svých komor«, Jr 10,13]. Podle Iz 33,6 bude mít Sión místo p-ů, vyloupených Assyřany, p., t. j. nevyčerpatelnou zásobárnu síly, spásy, moudrosti, poznání a svaté bázně v samém Hospodinu. Za to p-ové bezbožně nabytí nebo lživým jazykem shromáždění nejsou k ničemu [Př 10,2; 21,6, sr. 15,16; Jr 15,13]; a spoléhání na p-y je bezbožnost, která neujde trestu [Jr 48,7; 49,4]. V apokryfních knihách SZ se mluví o p—u almužen, uschovávaném v nebi [Tobiáš 4,8nn], o víře, složené na p. [4Ezd 6,5],jímž se lze vyplatit při posledním soudu.

Ježíš rozhodně zamítal shromažďování pozemských p-ů nejen proto, že jsou pomíjející [Mt 6,19; L 12,16-21], ale především proto, že zotročují srdce [Mt 6,21; Mk 8,36], svádějí k falešným úsudkům [sr. L 12,15.19n; Ř 1,18nn], vedou k falešné praxi [Jk 5,3, sr. Ř 2,5] a ochromují schopnost viděti věci Boží [Mt 6,23]. Proto Ježíš doporučuje těm, kdo se hlásí k němu jako učedníci, aby raději prodávali své statky a za takto získané peníze dávali almužny a tak se připoutávali k nebi [L 12,33n; 16,9; 18,22nn], kde si tak hromadí p. *[thésauros],* jenž je potáhne za sebou [Mt 19,21; 6,21]. Ježíš tu mluví obraty, běžnými v tehdejší židovské theologii, ale zbavuje je myšlenky záslužnictví. Jen ten, kdo je »v Bohu bohatý«, t. j. bohat v očích Božích, před Bohem [L 12,21], má naději na život v království Božím na této zemi i potom. A bohat před Bohem je pouze ten, kdo čerpá z pokladů moudrosti a známosti v Kristu [Ko 2,3], takže jeho srdce se stává pokladnicí [Mt 12,35], v níž jsou ukládány a z níž vycházejí jen dobré věci [sr. Ga 5,22]. V 2K 4,7 srovnává Pavel evangelium s p-em, jehož sláva vyzařuje z jeho srdce přesto, že je tělesně sláb a podroben ustavičným nebezpečím a nesčetným utrpením. »Máme ten poklad v nádobách hliněných«, aby tím více vynikla přenesmírná Boží moc. Podobný obraz máme ve 2Tm 1,12.14, kde je užito řeckého výrazu *parathéké* [= něco u někoho složeného k úschově, svěřenství, ale také zástava]. Podle Kral. to vypadá tak, jako by pisatel 2Tm složil něco u Boha [sr. 2Tm 4,8]. Podle novějších vykladačů však jde o něco, co bylo Bohem svěřeno pisateli epištoly [Žilka překládá: »Jsem přesvědčen, že jest mocen zachovat až do onoho dne toto své svěřenství«; Škrabal: »Jsem přesvědčen, že jest schopen zachovat svěřený mi poklad až do onoho dne«], tedy evangelium. Pisatel důvěřuje Bohu, že ze své moci zachová na zemi neporušenou pravdu evangelia, aby se lidé až do konce světa mohli poučovat o Kristu. Tento p. má opatrovat i Timoteus skrze Ducha sv. [sr. 1Tm 6,20].

Také království Boží je přirovnáváno k p-u, ukrytému v poli [Mt 13,44], pro nějž je ten, kdo jej nalezne, ochoten obětovat všecko, co má. Neboť kdo má tento p., nepotřebuje nic více; vše ostatní mu bude přidáno [Mt 6,33]. Poněkud obtížnější je výklad oddílu Mt 13,51n. »Učitel umělý v království nebeském« [Žilka: »Učenec, který se stal učedníkem království nebeského«; Škrabal: »Vykladatel Písma, který je zběhlý v učení o nebeském království; Hejčl-Sýkora: »Učitel, vyučený v království nebeském«] »je podoben hospodáři, který ze svého p-u [= zásobárny, pokladnice] vybírá nové i staré věci«, aby kryl potřeby své domácnosti. Ježíš tu končí svá podobenství protikladným srovnáním křesťanského učitele s židovským zákoníkem. Kdo byl vyučen v pravdách království Božího anebo se zaměřením na království nebeské, je schopen vybírat [tak se to obyčejně vykládá] nejen ze Zákona

a Proroků [to staré, Mt 5,17nn], ale i z toho, co přinesl Ježíš Kristus [to nové], aby posloužil k spáse svým posluchačům. Důraz je položen na rozmanitost toho, co se vybírá. Snad se chce říci, že bohatství království Božího je tak nepřeberné, že může uspokojit všecky [sr. Ko 2,3]. Ale z jakého důvodu je zde položeno »protož«, t. j. jak souvisí toto podobenství s předchozími výroky, lze těžko říci.

Pokládati ve významu klásti [1S 28,9; Ž 78,7; p. duši = obětovati se J 10,18], ve významu souditi, za co míti, domnívati se, mezi co počítati, vážiti si [Jb 41,18.25; Iz 5,20; Sk 7,60; Ř 14,10; 1K 7,36; F 3,8; Žd 8,13; 11,26]. Ž 84,7 lze také překládat: »Procházejíce dolinou bezvlahou, činí ji místem pramenitým« [Zeman] nebo »Jdouce přes údolí pláče, ve studnice je proměňují« [Karafiát].

Pokladnice *Poklad. V jerusalemském chrámu v nádvoří pro ženy bylo na sev. straně u sloupořadí postaveno 13 nálevkovitých pokladnic, do nichž věřící kladli peněžní dary [Mk 12,42]. P-í u Mt 27,6 [řecky *korbanás]* je míněn chrámový poklad, rozmnožovaný dobrovolnými dary [*Korban]. Ve SZ nečteme nic o zákazu, o němž je tu řeč [ale sr. Dt 23,18]. Ale snad se při židovském názoru na krev rozumělo samo sebou, že cena krve nepatří do chrámového pokladu. P-í u J 8,20 [řecky: *gazofylakion]* je míněna nejspíše pokladní síň, t. j. nádvoří žen, na jehož sev. straně byly jednak zmíněné pokladnice, jednak místnosti, v nichž byly hromaděny dary k podpoře chrámu.

Pokleknouti *Klekati. *Klaněti se.

Pokléska, stč. = poklesek, poklesnutí, klopýtnutí, v přeneseném smyslu provinění, vina, hebr. *'ašmá* [1Pa 21,3; sr. Ezd 9,6.7.13], řecky *paraptóma* [= chybný krok, provinění, Mt 6,14].

Poklesnouti se, stč. = podvrtnouti se, klesnouti, klouznouti; omýliti se. Hebr. *mût* [= zakolísati, klopýtnouti, Ž 13,5; 38,7; 66,9], *kášal* [= klopýtnouti o něco, zakopnouti Jr 50,32], býti vyčerpán a tedy náchylný ke klopýtání [Ž 105,37; Jr 31,9].

Poklesnutí *Pokléska. Hebr. *d^e^chí* [= pád; Ž 56,14; 116,8], *séla'* [= klopýtnutí, pád, záhuba Jr 20,10; zhroucení, bída Jb 18,12; Ž 38,18].

Poklona, pokloniti se *Klaněti se. *Kle-kati. Před králem a vznešenými osobami bylo zvykem činiti p-u, právě tak před modlitbou a po ní. P. byla výrazem hluboké úcty. Spočívala v hlubokém úklonu, při čemž ruce byly složeny na prsou [Gn 24,26; Ex 34,8; 1S 1,38; Neh 8,6]. Někdy šlo o padnutí na zem, takže se jí tvář nebo čelo dotýkaly [Gn 19,1; 33,3; Nu 22,31; 1S 20,41; Jb 1,20]. V některých případech byla p. opakována třikrát až sedmkrát na důkaz upřímnosti a dokonalé úcty. K Žd 11,21 [Hejčl-Sýkora: »Poklonil se směrem k hrotu své berly«; Škrabal: »Poklonil se nad vrcholem své hole«]; viz *Hůl.

Pokoj [část domu] *Dům.

Pokoj [hebr. *šálom,* řecky *eiréné]* v bibli neznamená jen a především to, co my označujeme výrazem *mír, po případě doba míru, tedy opak války, ukončení války, ač i v tomto významu se toto slovo v bibli vyskytuje [Sd 4,17; 1Kr 4,24; 5,12; 2Kr 20,19, kde se myslí na ustálenost poměrů; Kaz 3,8; snad také Sk 24,3]. Hebr. *Šálôm, šálém* znamená neporušenost, celost [na př. o závaží Dt 25,15, o kameni Dt 27,6], dokonalost [na př. o mzdě Rt 2,12], něco dokončeného [1Kr 9,25], úplného. P. může tedy míti význam hmotného blahobytu [Jb 5,19-26; Ž 37,11; Za 8,12], spokojenosti [sr. Sd 19,20; sr. Ž 4,9; Iz 55,12], štěstí [tak překládají Kral. hebr. *šálom* v Ž 73,3, sr. Iz 48,22], zdraví [Ž 38,4; Iz 57,18n], síly a zabezpečenosti [Sd 6,23; Dn 10,19], dlouhého života [Gn 15,15], úspěchu v podnikání [Sd 18,5n; 1S 1,17], vítězství ve válce [Sd 8,9; 1Kr 22,27n] a pod. P. je opakem zlého [Ž 28,3; Př 12,20], především však soulad, harmonie v pospolitosti rodiny i větších celků [Ž 125,5]. Hledati, obmýšleti p. znamená přát někomu neporušenost, celost, dokonalost, zkrátka: dobro [Dt 23,6; Jr 29,7; 38,4]. P. znamená tedy také určitý vztah mezi lidmi [1Kr 5,12], zaručující důvěru a vzájemnou bezpečnost [Gn 43,23; Sd 19,20]. Otázka »Pokojný-li jest příchod tvůj?« [1S 16,4n] znamená »Míníš to s námi dobře ?« P. ovšem může být nabídnut [Dt 20,10-12; Sd 21,13; 1S 20,42], ale pod podmínkou, že ten, s nímž bude uzavřen p., nebude narušovat jednotu Izraele [Dt 23,6; Ezd 9,12]. Zprostředkovatel takové nabídky se nazýval posel, jednatel p-e [Iz 33,7]. Je přirozeno tedy, že p. a smlouva stojí v úzkém vztahu [Joz 9,15].

Izrael byl ovšem přesvědčen, že p. v každé ze zmíněných podob je dar Boží [Lv 26,6; Nu 6,26; Ž 29,11]. Neboť p. byl u Izraele především pojem náboženský, i když jeho ovocem může být také hmotný blahobyt. Hospodin je p. [Sd 6,24], působí p. nejen na výsostech [Jb 25,2], ale i v lidských končinách [Ž 147,14; Iz 45,7], přeje p-e svému služebníku [Ž 35,27, sr. 1Kr 2,33], ať jde o levity [Mal 2,5] nebo jiného věrného Izraelitu [Ž 4,9]. Proto je oprávněná modlitební výzva: »Žádejtež p—e Jerusalemu« [Ž 122,6]. P. je znamením a výsledkem spásy Hospodinovy [Ž 85,9-14]. Zvláště velcí proroci spojovali p., spásu, spravedlnost a soud v jeden celek [Iz 48,18; Jr 33,8-14; Za 8,16-19; sr. Ž 119,165], a Iz 32,17 prohlašuje p. za ovoce *spravedlnosti, kterou způsobuje Bůh. »Nemajíť žádného p-e bezbožní« — to bylo přesvědčení proroků [Iz 48,22]. Právě proto vedli od vystoupení Micheáše, syna Jemlova [1Kr 22,5nn], až po Ezechiele urputný boj proti falešnému a povrchnímu spoléhání na Boha u falešných proroků, kteří zvěstovali »pokoj, ač není žádného p-e« [Jr 6,14; 8,11; 12,12; 14,13n; 30,5; Ez 13,10.16; Mi 3,5nn]. Neboť pro hřích Izraelův Bůh sám »odjal svůj p. od lidu tohoto« [Jr 16,5]. Ale když byl vykonán Boží soud [r. 597

a 586 př. Kr.], ujišťují titíž proroci, že Bůh nemá s lidem myšlení o trápení, ale o p-i [Jr 29,11], o takovém p., že přivede k úžasu národy země [Jr 33,9]; neboť to bude p., založený na spravedlnosti a na přímém vyučování Bohem [Iz 54,13n]. Ohlašovat takový p. je totéž co zvěstovat dobré a spásu [Iz 52,7]. Tak se stává p. hlavním obsahem eschatologické naděje Izraelovy [Iz 55,12; 57,19], kdy Bůh uzavře novou smlouvu s Izraelem [Ez 34, 25-30; 37, 26; sr. Iz 54,10).] Panství, jež zřídí Bůh sám anebo prostřednictvím svého Mesiáše, bude panstvím p-e [Iz 2, 2-4; 9,6n; Mi 5,4n; Ag 2,7-10; Za 9,9n], jež přijde k dobru i okolním národům [Iz 53,5]. Bude to návrat rajského stavu [Iz 65,25; Ez 34, 25-28]. Až na nepatrné výjimky [na př. Pl 3,17] je p. skoro výhradně pojmem s dosahem sociálním, vyjadřujícím vztah mezi lidmi nebo mezi Bohem a lidskou společností. Při tom má p. čím dál tím užší příbuznost s pojmem *požehnání, zvláště v literatuře mezi SZ a NZ. Pozdravy »Pokoj vám!«, »Jdi v p—i!« znamenaly pozdnímu židovstvu přání Božího požehnání. Odejít v p-i = odejít s požehnáním [sr. Gn 26,31; 28,21]. Zákoníci pak se soustředili na zdůrazňování p-e mezi jednotlivci a za největší ctnost prohlašovali sjednání p—e mezi rozvaděnými, dovolávajíce se Gn 13,8, neboť svár a závist podle jejich názoru zdržují příchod Mesiášův. Tu a tam se už ozývají nz tóny.

NZ navazuje svým pojmem p. na vrcholky sz proroctví. *Eiréné* je mu především uskutečněním eschatologické spásy, otevření »cesty p-e« [L 1,79]. Také chvalozpěv andělů při narození Ježíšově [L 2,14] vyjadřuje, že spása přišla na zem [L 2,29n]. Podobně je rozuměti L 19,42 [ku pokoji = ke spáse] a L 19,38b: »P. na nebi«, t. j. spása byla připravena na nebi a nyní přichází v Ježíši Kristu [sr. Zj 12,10; 19,1]. Právě proto je Bůh nazýván Bohem p-e [Žd 13,20] a prototyp Mesiášův, Melchisedech, »králem p-e« [Žd 7,2]. Neboť Bůh, popřípadě Kristus, přemohl nebo přemůže satana [Ř 16,20]. Vítězství nad satanem je jednou z podstatných stránek spásy, a tím i p-e. A toto vítězství nad satanem se projevilo především ve vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých [Žd 13,20]. Proto také evangelium, radostná zvěst o spáse, má název evangelium p-e [Ef 6,15 sr. 2,17; Iz 57,19; Sk 10,36; Ř 10,15]. Je to p., který dává Bůh [Ko 1,2] a odkazuje Ježíš Kristus [J 14,27 sr. Ř 1,7; Ga 1,3; F 1,2; 2Te 1,2]; »svět« jen přeje p. a touží po p-i, ale Kristus jej dává přes všecko soužení ve světě [J 16,33]. Když Ježíš někomu řekl »Jdiž v p-i!« nebo »P. vám!«, bylo v tom víc než v obvyklém pozdravu židovských současníků [Mk 5,34; L 7,50]. Byl to dar spásy a všeho, co s ní souvisí; dar, vydobytý jeho smrtí a zmrtvýchvstáním [J 20,19-23. 26]. Tentýž pozdrav v ústech Ježíšových učedníků znamenal rovněž nabídku spásy [Mt 10,12-15; L 10,5-9], jež mohla být buď přijata nebo odmítnuta. Také Pavlovy pozdravy v epištolách [Ř 1,7; 1K 1,3; 2K 1,2; 1Tm 1,2; 2Tm 1,2; sr. 2J 3 a j.] byly prohloubením obvyklých židovských pozdravů právě proto, že pisatel myslil na spásu, uskutečněnou v Ježíši Kristu. Proto také pisatelé epištol spojují p. s milostí, milosrdenstvím a láskou [Ju 2]. Vyzývá-li Žd 12,14 čtenáře, aby »následovali p-e« [Žilka: »Usilujte o p.«], povzbuzuje je k tomu, aby společně se všemi spěli ke spáse [sr. v. 13], jež jediná je s to uchrániti srdce i myšlenky v Kristu Ježíši [F 4,7], protože je ovládá jako vítězná rozhodčí moc [Ko 3,15]. Je možno říci, že p. je novým životním principem věřícího člověka, jeho novým normálním stavem, stavem spásy. Proto Pavel jmenuje jedním dechem »život a p.« [t. j. věčný život] jako výsledek, k němuž směřuje proměněné smýšlení člověka [Ř 8,6, sr. 2K 5,17]. Věřící, který očekává podle slibu Páně nové nebe a novou zemi, má usilovat o to, aby se jich dočkal »bez poskvrny a úhony« ve stavu spásy [»v pokoji«, 2Pt 3,14; sr. 1Te 5,23; Žd 13,20n], do něhož byli uvedeni Boží milostí. Podle Ko 3,15 p. Boží uvádí věřícího do jednoho těla, církve.

Tento stav spásy [pokoj] se ovšem jeví ve třech důsledcích nebo základních rysech. Především jako usmíření s Bohem. Kristus je náš p., naše spása tím, že zabil [Kral. »vyhladil«] skrze kříž příčinu nepřátelství mezi pohany a Izraelem a Izraelem a Bohem. Touto příčinou nepřátelství byl Zákon. Jeho vyprázdněním [zničením] v těle Kristově padla zeď jak mezi pohany a Izraelem, tak mezi Izraelem a Bohem [Ef 2,14-17]. Ř 5,1 se soustřeďuje výhradně na tento p. s Bohem [sr. Ř 5,10], do něhož byl věřící člověk smrtí Kristovou přenesen [sr. Ef 2,16], když byl nejdříve usmířen rozpor mezi nadzemským světem a zemí [K 1,19n]. - Už Ef 2,14-17 mluví o p-i mezi lidmi jako o důsledku spásy, kterou přinesl Kristus. Tato myšlenka je ve svých praktických důsledcích a účincích sledována v Ř 14,17n. Království Boží, o něž mají křesťané usilovat, je budováno tam, kde panuje spravedlnost [opak úrazu a pohoršení, v. 13], radost [opak zármutku, v. 15] a spasitelný p. z Ducha sv. [sr. Ga 5,22] mezi údy Kristova těla [sr. 2K 13,11; Ef 4,3; 1Te 5,13; Jk 3,18; 1Pt 3,11.9]. V těchto citátech je p. téměř souznačný s láskou. V 1K 7,15 zdůvodňuje Pavel svou radu, aby se křesťan nevzpíral příliš usilovně rozvodu nábožensky smíšeného manželství, dala-li k němu podnět strana pohanská, tím, že křesťan byl povolán k míru. »Dát podnět k rozvodu by bylo porušením míru právě tak jako vzpírati se mu tvrdošíjně« [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 81]. I když tu má výraz p. poněkud jiné zabarvení než v Ř 14,17, přece jen i zde jde o zavedení normálního, Bohem chtěného a zdravého stavu, který byl hříchem porušen. V 2Tm 2,22 vyzývá pisatel Timotea, aby ve spojení s těmi, kteří vzývají Pána z čistého srdce, usiloval o spravedlnost, lásku a p., t. j. o to, co

slouží ke spáse. Jistě jev tom zahrnuto i odmítání pošetilých a neukázněných sporů mezi lidmi [2Tm 2,23]. Neznamená to ovšem p. za každou cenu [Mt 10,34n; L 12,51], ač věřící mají, pokud na nich záleží, usilovat o zjednání p-e mezi rozvaděnými [Mt 5,9] a udržovat p. se všemi [Ř 12,18] s nejvyšší sebekázní [Mk 9,50]. — O vnitřním p-i jako důsledku nového poměru mezi Bohem a člověkem mluví Ř 15,13. Je to stav duše, která je »v pořádku«, »neporušená«, t. j. duše, proměněné Boží milostí. *Pokojně.

Pokoj míti o něco, stě. = nestarat se o to [Gn 43,23; Sd 6,23; 2Kr 4,23]. *Pokoj.

Pokojen, stč. = pokojný, zachovávající pokoj, krotký, tichý, spokojený, bez odporu. Tak překládají Kral. 1Te 4,11 řecké *hésycha-zein* [= chovati se klidně]. Žilka: »Zakládejte si na tom, abyste žili klidně«. Pavel tu myslí na klidný občanský život. Totéž sloveso překládají u L 23,56 »odpočinouti« [podle předpisu o sobotním klidu], u L 14,4 »mlčeti«, ve Sk 11,18 »spokojiti se« [Žilka: umlkli], ve Sk 21,14 »dáti pokoj« [Žilka: umlkli jsme].

Pokojiti, stč. = pokoj zjednávati [Př 18,18, sr. 16,33], uklidňovati [Sk 19,35].

Pokojné oběti *Obět.

Pokojně, pokojný. Tak překládají Kral. ve SZ většinou odvozeniny hebr. kořene *šlm* [*Pokoj] ve smyslu klidný [Jb 22,21], mírumilovný [Gn 34,21; 37,4; Dt 2,26; 1S 16,4; Př 3,17; Jr 9,8; Dn 11,21], nerušený [Jr 12,5; Za 8,12], bezpečný [Ž 122,6: »Kéž jsou v bezpečí ti, kdo tě milují«], přátelský [Na 1,12]. Hebr. *nachat* [= klid, odpočinutí, sr. Kaz 4,6; 6,5] překládají Kral. v Kaz 9,17 »pokojně«; rovněž *m^e^núchá* = uklidnění, odpočinutí, Kral. »odtušení« ve smyslu odlehčení, potěšení, sr. 2S 14,17; Iz 28, 12; Jr 45,3] překládají pokojný v 1Pa 22,9. Konečně tak překládají i kořen *šlj* [= spokojený, bezpečný] u Jb 12,6; 21,23.

I v NZ je tak překládáno několik řeckých výrazů. *Eirénopoios* [= ten, jenž tvoří pokoj] je u Mt 5,9 označením těch, kteří vynakládají všecko své úsilí na smíření proti sobě bojujících stran. Bůh je nazve svými syny, protože nesou rysy jeho charakteru. *Eiréneuein* [= udržovat pokoj, žít v pokoji] v 1Te 5,13 lze překládat: »Mezi sebou žijete v pokoji« [Žilka] nebo »Mějte s nimi pokoj« [Hejčl-Sýkora] podle toho, které řecké čtení je správnější. Ale už Pastýř Hermův, který toto místo pětkrát cituje, myslí na vzájemný poměr údů sboru všeobecně. Nevěstka Raab projevila svou víru v mimořádné poslání lidu izraelského a tím také víru v Boha tak, že pokojně *[met' eirénés* = mírumilovně, přátelsky] přijala vyzvědače [Žd 11,31]. Moudrost shůry, o kterou mají věřící usilovat, je na rozdíl od hořké závisti a rozdrážděnosti *eiréniké* = ochotná k smíru, mírumilovná [Jk 3,17]. Obsahově příbuzný je výraz *prays* v 1Pt 3,4 jenž znamená mírným *tichý [Mt 5,5; 11,29; 21,5] ve smyslu trpělivého snášení bezpráví při plném spoléhání na Boha [sr. Nu 12,3; Ž 25,9; 34,3 a j.]. Dalšími výrazy, jež Kral. překládají pokojně, pokojný, jsou *hésychia, hésychios* [= klid, klidný] v 2Te 3,12 a 1Tm 2,2. Posledním výrazem je sloveso *eupsychein* = býti dobré mysli, F 2,19.

Pokolení, to, co vyjde z jednoho kolena, t. článku lidské nebo jiné rodiny, rod *[genus],* druh *[species],* kmen *[tribus].* Tak překládají Kral. ve SZ hebr. 1. *dór* [= generace, období, věk] o lidech, žijících přibližně v téže době, téže generace, periody, charakterisované určitými osobnostmi [na př. Noé Gn 6,9 nebo nejvyššího kněze, Nu 35,25-28, nebo krále, Iz 23,15], událostmi [Gn 15,16] nebo vlastnostmi [Dt 32,5; Ž 78,8; Př 30,11nn]. Dějiny se pro Izraele skládají z p. [1Pa 16,15; Ž 145,13; Iz 13,20]. Tentýž hebr. výraz překládají Kral. L někdy národ [Ž 61,7; 90,1; Jr 2,31; Jl 2,2] nebo věk [Ex 3,15] nebo rodina [Ž 14,5; 73,15; 112,2; Jr 7,29] nebo přebývání [Iz 38,12]. - 2. Hebr. *tól^e^dót* [odvozeno od *jálad* = ploditi děti] ve smyslu část kmene, čeleď [1Pa 7,2.4.9; 9,9; 26,31]. - 3. Hebr. *šébet* = kmen [Ex 28,21; Sd 20,2; 1Kr 11,13; Oz 5,9], ale také pododdělení kmene [Nu 4,18] nebo Izrael ve svém celku jako dědictví Hospodinovo [Jr 10,16 sr. 51,19]. *Čeleď. *Rod. - 4. Hebr. *mín* [= odrůda, druh: Gn 1,11; 7,14; Lv 11,14nn; Dt 14,13n]. V témž smyslu je také hebr. *mišpáchá* [= čeleď] přeloženo v Gn 8,19 jako p.

V NZ se pokolením [řecky: *genea*] míní obyčejně současná generace [»p. toto« Mt 11,16; 12,41n; 23,36; Mk 8,12; 13,30; sr. Žd 17,25], obyčejně charakterisovaná přívlastky »zlý« [Mt 12,45; Sk 2,40], »zlý a cizoložný« [Mt 12,39; sr. 16,4; 17,17], »zlý a převrácený« [L 9,41, sr. F 2,15; Dt 32,5.20], »cizoložný a hříšný« [Mk 8,38]. Přesto však Bůh prokazuje své milosrdenství těm, kteří se ho bojí »od p. až do p.«, t. j. všem generacím [L 1,52]. Kral. často výraz *genea* překládají také slovem národ [Mk 9,19; L 17,25; F 2,15], věk [L 21,32; Sk 13,36; 14,16; 15,21; Ef 3,5], rod [Mt 1,17; Sk 8,33]. U Mt 3,7; 12,34 je tak přeloženo řecké *genéma* = plemeno [sr. L 3,7; Mt 23,33]. Jan Křtitel i Ježíš přirovnávají farizeje, zákoníky i saduceje ke zplozencům zmijí, aby ukázali na jejich lstivost a jedovatost. — A ještě jeden řecký výraz *[genos]* je překládán pojmem p. ve smyslu národ [Sk 7,19; 2K 11,26; Ga 1,14; F 3,5].

Pokora, pokorně, pokorný. Tyto pojmy patří ke zvláštnostem bibl. zbožnosti, jimiž se liší od zbožnosti současných náboženství, zvláště náboženství starých Řeků, kterým byly tyto pojmy v oblasti náboženské naprosto cizí. Snad se jim blíží řecký pojem umlknutí před božstvem *[sigé],* ale ani zde není dosaženo hloubky bibl. myšlení] Bible pokorou myslí nejen opak pýchy [hebr. *zádôn* Př 11,2, které Kral. v Dt 17,12 překládají vzpoura], nýbrž ochotné, nereptavé snášení ponížení, útlaku, opovržení u víře v Boha, v něhož skládá všecku svou naději. Je příznačné, že stč. pokora

znamená trpělivost. Pokora vzniká na základě poznání vlastního hříchu anebo s tímto poznáním nerozlučně souvisí [sr. L 18,11-14]. Projevuje se sebezapíravou službou všem, což už je převážně rys nz.

V SZ tak Kral. překládají hlavně dva hebr. výrazy *[‘ánáv* a *sánúa‘]*, zatím co LXX pod tento pojem zahrnuje také hebr. *šáfál* [= nízký; nepatrný, bezvýznamný, ponížený, opovržený, na př. Jb 5,11; Ž 138,6; Iz 57,15], *‘ánî* [= bezzemek, chudý, na př. Ex 22,25; Lv 19,10, který stojí pod zvláštní ochranou proroků, na př. Iz 3,14n; 10,2, a ovšem i Boha, takže se tento výraz během doby stává označením zbožného, sr. Iz 41,17], *’ebjôn* [= chudý, nuzný; zbožný trpitel, sr. Iz 32,7], *ráš* [= chudý, 1S 18,23], *dal* [= chudý, Iz 11,4; 25,41, *dakká* [= něco rozdrceného, potřený, Ž 34,19]. To, že LXX překládá všecky tyto výrazy jedním pojmem, ukazuje jednak, jak byl tento pojem cizí západnímu myšlení, jednak však pozornému čtenáři naznačuje, jak různý přízvuk může mít slovo pokora. Hebr. *‘ánáv* označuje toho, kdo se ochotně podřizuje Bohu a jeho vůli a pokládá se za jeho naprostého služebníka [Ž 76,10; 147,6; 149,4; Př 3,34; 16,19]. Hebr. *sánuá‘* znamená ukázněný, sebeovládající [Př 11,2;sr. Mi 6,8]. Hebr. *tach^{a}nún* [= úpění, lkání] překládají Kral. výrazem pokorná modlitba [Ž 28,2.6; 31,23; 116,1; 130,2; Jr 3,21; 36,7].

Nz pojem pokory *[tapeinofrosyné, tapeinos]* má své kořeny v Ježíši Kristu a jeho příkladu. Jeho vtělení bylo výrazem jeho pokory. »Ačkoli měl božskou podobu, nepokládal rovnost s Bohem za žádoucí kořist, nýbrž zbavil se božského obsahu, přijal podobu služebníka, narodil se v podobnosti s lidmi, zjevem se ukázal jako člověk, ponížil se [= pokořil se], stal se poslušným až po smrt« [Žilka F 2,6nn]. Klasickým příkladem jeho pokory je J 13,3-15. Ač věděl, že mu Otec dal všecko v ruce, že vyšel od Boha a půjde zase k němu, přece jako »tichý a pokorný srdcem « [Mt 11,29] se přepásal a počal konati otrockou službu učedníkům. Pravá pokora vede toho, jenž je silný, k obětavé službě slabým. V tom smyslu jest chápati F 2,3, kde pokora, opak »zaujatosti a ješitnosti« [= sobectví a ctižádostivosti, Kral. »sváru a marné chvály«], projevuje se tím, že pokládá druhé za znamenitější, důstojnější sebe a tudíž za předmět své služby. Proto Pavel připojuje: »Nehleďte [jen] každý na vlastní zájem, ale každý také na zájem druhého« [Žilka, F 2,4]. Podobně vyzývá 1Pt 5,5 v souvislosti s napomenutím, aby se mladší podřizovali starším: »Všichni vespolek se opásejte pokorou, neboť Bůh se stavý proti pyšným, ale pokorným dává milost« [Žilka]. I pokora před Bohem se projevuje v ochotném sebepodřizování druhým a ve skromnosti i před lidmi [Sk 20,19, které Knopf sotva právem překládá: »Sloužil jsem Pánu za ustavičného ponižování, slz a těžkostí«]. Proto Ef 4,2 staví pokoru do jedné linie s tichostí, snášelivostí a láskou. Sr. Ko 3,12, kde Kral. překládají řecké *tapeinofrosyné:* »nízké o sobě smýšlení«. Jk 4,6 míní pokorou naprosté podřízení se Bohu v důvěře, že dá svou milost a že není třeba žádostivě šilhat po světě a jeho rozkoších. V 2K 10,1 staví Pavel vedle sebe křesťanskou skromnost [pokoru] a ochotu k sebeobětování a náročivou rozhodnost a přísnost. Křesťanský kazatel musí mít obojí, avšak nikdy nesmí zapomínat na mírnost a laskavost Kristovu a zbraně jeho boje při vší rozhodnosti nesmí být tělesné, nýbrž duchovní. V Ko 2,18.23 jde o falešnou, pošmournou pokoru judaistických bludařů, kteří věřícím vnucovali asketické sebepokořování a týrání těla jako cestu k pravé moudrosti. Pavel to odsuzuje jako »libovolné pobožnůstkářství« [viz Žilkův překlad!]. *Ponížiti [se], ponižovati [se].

Pokořiti se, podrobiti se, podvoliti se [Gn 16,9], ponížiti se v pokání [2Pa 36,12, sr. 2Pa 12,6n; 1Kr 21,27nn], prositi za slitování [Jb 9,15], hledati milost [sr. Est 4,8], pokorně prositi [sr. Est 8,3], vrhnouti se k nohám [Př 6,3: »Vrhni se k nohám přítele svého a doléhej na něj«], pokorně přijímati [činy ruky Boží, 1Pt 5,6, sr. Dt 3,24].

Pokoušeti, ve smyslu vystaviti, podrobiti zkoušce, zkoušeti [J 6,6; Žd 11,17], zkoušeti něčí spolehlivost, pravdivost, a to nejčastěji z nedůvěry nebo ze zlého, nepřátelského úmyslu. Dt 6,16 [Mt 4,7; L 4,12] zakazuje p. Boha; neboť každý projev nedůvěry — a tím je i neposlušnost - je popouzením Boha k hněvu [Dt 9,22] a jeho drážděním [Ž 78,56]. Bůh je sice trpělivý a dlouhoshovívající [Mal 3,15], Izraelci však pokoušeli Boha ustavičně [Ex 17,2.7; Nu 14,22; Ž 78,18.56; Žd 3,9n překládá Žilka: »Kde mě vaši předkové podrobili zkoušce, zdali se osvědčím, ačkoli viděli mé činy po čtyřicet let«], takže se musel dostavit soud. Achas odmítl nabízené znamení od Boha pod záminkou, že jej nechce pokoušeti [Iz 7,12]. Židé pokoušeli [zkoušeli] Ježíše jednak z nedůvěry v jeho mesiášství [Mt 16,1; Mk 8,11; L 11,16], jednak z pochybnosti o jeho učení [Mt 19,3; 22,35nn; Mk 10,2; L 10,25], jež podezírali z kacířství, a konečně, aby jej vydráždili k neprozřetelnému výroku, pro nějž by ho mohli zničiti [Mt 22,18; Mk 12,15; L 20,23; J 8,6]. Petr ve Sk 5,9 obviňuje Zafiru, že se spojila se svým mužem, aby svou lží pokoušeli [uráželi, zarmucovali] Ducha sv. Tentýž Petr prohlašuje ve Sk 15,10 za pokoušení Boha, kdyby apoštolský »sněm« žádal na něm nějaké nové rozhodnutí (sr. v. 5) ve věci uvěřivších pohanů, když přece v události s Korneliem [Sk 10] už dal jasnou odpověď. Pavel pak v 1K 10,9 prohlašuje na pozadí událostí na pochodu Izraelců pouští každou účast na pohanských obětních hostinách za pokoušení [dráždění] Pána [Kral.: Krista], které se vymstí tím spíše, že čtenáři jeho epištoly stojí na konci starého a na počátku nového věku. O tom, jak ďábel pokouší k pádu [Mt 4,1; Mk 1,13; L 4,2; 1K 7,5; 1Te 3,5;

Zj 3,10], viz *Pokušení, *Pokušitel. V tom smyslu Bůh nikdy nepokouší [Jk 1,13], i když zkouší. *Zkusiti.

Pokoušeti se, učiniti pokus [sr. Gn 44,23; Dt 4,34], snažiti se o něco, osměliti se, odvážiti se [Sk 9,26; 16,7; 24,6; 26,21].

Pokoušín *Pokoušeti. *Pokušení. *Zku-siti.

Pokoutně, pokoutný, postranně, tajně, tajný. Chléb p-í [Př 9,17], tajně jedený [sr. Př 20,17]. Sk 26,26 překládá Zilka: »Neboť se to nezběhlo někde v koutku«.

Pokrm. Podle Gn 1,29n se lidé i zvířata v době předhistorické živili výhradně potravou rostlinnou. Teprve po potopě bylo Bohem dovoleno jísti i zvířata pod podmínkou, že z nich bude vycezena krev [Gn 9,3]. Je příznačné, že je to spojeno s výrokem: »Strach váš a hrůza vaše buď na všeliký živočich země a všecko ptactvo nebeské. Všecko, což se hýbe na zemi, a všecky ryby mořské v ruce vaše dány jsou« [Gn 9,2]. Teprve návrat ráje, kdy »lev jako vůl jísti bude plevy«, obnoví původní stvořitelský řád [Iz 11,7].

Také potrava průměrného Izraelce byla téměř výhradně rostlinná. Jen při náboženských, tedy i rodinných slavnostech, při vzácné návštěvě [Gn 18,6], a ovšem hlavně při obětních hostinách ve svatyni bylo požíváno i maso. Sám David byl uctěn jen rostlinnou stravou a živočišnými produkty [2S 17,28n]. Ovšem, v době královské král a boháči se na tuto stravu neomezovali [1Kr 4,22n; Am 6,4n]. Nejvíc se pojídalo obilí [pšenice a ječmen] buď prostě vymnuté [Lv 23,14; Dt 23,25; 2Kr 4,42; Mt 12,1] nebo upražené [Lv 2,14; Rt 2,14] nebo »zetřené« [= rozdrcené, Lv 2,16]. Obilí se ovšem i mlelo na mouku, jíž bylo používáno k pečení *chleba [Sd 7,13; J 6,9.12] nebo jiného pečiva [Nu 15,20]. Z luštěnin jsou v bibli jmenovány hlavně boby a čočka [2S 17,28, sr. Gn 25,34], jichž bylo několik druhů. Ze zeleniny byly oblíbeny okurky, melouny, por, cibule a česnek [Nu 11,5], hořké byliny, požívané při slavnosti *fáze [pascha, Ex 12,8], hořčice [Mt 13,31] a j. Z ovocných stromů [Lv 19,23] stál v popředí olivovník, jehož plodů bylo užíváno nejen k tlačení *oleje, který sloužil k maštění všech pokrmů [Ex 29,2; Lv 2,4; 1Kr 17,12], nýbrž i k jídlu, a to buď čerstvých nebo naložených v soli. Sd 9,8nn se zmiňuje o fíkovníku, jenž patřil k nejdůležitějšímu potravinovému bohatství země [Iz 28,4; Jr 24,2, kde ranním ovocem jsou míněny fíky]. Fíky byly také sušeny a lisovány do hrud [koláčů, 1S 25,18; 1Pa 12,40; Iz 38,21] právě tak jako vinné hrozny [Nu 6,3; 1S 25,18; 1Pa 12,40]. 11. zv. »lahvice« [*Flaše] byly hrudy hrozinek [2S 6,19]. Ovšem velká část hroznů byla zpracována na víno. Také byly pěstovány datlové palmy [2Pa 31,5; Oz 1,12], jabloně různého druhu [Jl 1,12], moruše, bobovník obecný [svatojanský chléb, L 15,16], mandlovník a ořechy různých druhů. Původně za božskou stravu, zakázanou člověku ve stavu nějaké nečistoty [na př. 1S. 14,26nn] byl považován med včel domácích i divokých [Dt 32,13; 1S 14,25], jejž v denním životě pro všední potřebu zpravidla nahrazovala sladká syrupovitá šťáva, která vytékala z některých stromů. Oleje s moukou, případně i se syrupem, se užívalo k pečení různých moučníků [Ez 16,13.19, sr. Ex 16,31; Nu 1,8].

Požívání masa bylo omezeno na zvířata kulticky čistá [*Čistý, *Nečistý, Lv 11; Dt 14,4-20]. Z domácích to byly kozy [L 15,29], brav a skot [Gn 18,7; 1Kr 4,23; Př 15,17; Neh 5,18; L 15,23]. Kozí mléko bylo pokládáno za pochoutku [Př 27,27]. Z divoké zvěře šlo hlavně o srnu a jelena [Gn 27,5nn; Dt 12,15, sr. 14,5; 1Kr 4,23]. Maso jedli vařené [Ex 23,19] i pečené [Ex 12,8]. Zakázán byl vepř [Lv 11,7; Dt 14,8; sr. Mt 8,30nn], velbloud, zajíc, králík a osel [ale viz Gn 32,15; 2Kr 6,25]. Také některé druhy ryb byly zakázány k požívání [Lv 11,9nn; Dt 14,9n; sr. Nu 11,5; Dt 33,19; Neh 13,16 sr. 3,3]. Dovolené ryby byly otevřeny, vyvrženy, nasoleny a sušeny na slunci, takže, mohly snadno sloužit za pokrm na cestách [J 6,9]. Také někteří z ptáků byli vyňati z požívání [Lv 11,13-19; Dt 14,11-18]. Pěstováni byli holubi [Iz 60,8], později za perské periody i slepice [Mt 23,37; 26,34], snad i husy [1Kr 4,23 »ptactvo vykrmené«]. Mezi dovolené ptactvo patřily koroptve, křepelky. Chudina nepohrdla ani vrabci [Mt 10,29; L 12,6]. Rozumí se, že i vejce všech kulticky čistých ptáků tvořila součást výživy [Dt 22,6; Iz 10,14; L 11,12]. Pro úplnost je třeba zmíniti se ještě o kobylkách [různé druhy kobylek a jejich vývojová stadia popisuje Lv 11,22n]. Assyřany byly pokládány za pochoutku a Arabové je pojídají dodnes různě upravené [hlavně smažené, vařené, nasolené i sušené na slunci a pak rozemleté na jakousi mouku]. Sr. Mt 3,4; Mk 1,6. Palestinské kobylky bývají až 13 cm dlouhé a na prst silné.

Pokrmy byly kořeněny solí, kmínem [Iz 28,35], koliandrem [Ex 16,31; Nu 11,7], rozetřenými listy hořčičnými [nikoli semínky], mátou, routou, koprem a p. Pepř přišel do Palestiny až v době poježíšovské.

Krev byla zakázána vůbec [Lv 3,17; 7,26n; 17,10nn; Dt 12,16.23-25; 15,23; 1S 14,32nn], rovněž požívání některých tukových částí [Lv 3,3nn; 7,22nn], jakož i zvířat zdechlých [Dt 14,21; Lv 17,15] nebo roztrhaných či udávených dravou zvěří [Ex 22,31]. Zvířata musela býti zabita předepsaným způsobem, aby krev pokud možno všecka vytekla *[kóšer]*. Sr. také Gn 32,32, kde je zakázáno jísti šlachu ze zadních kýt s podivuhodným odůvodněním. Souvislost prodávaného masa s pohanskými oběťmi vedla k zákazu jeho požívání [Ex 34,15; Dn 1,8; sr. Sk 15,20. 29; 1K 8,10; 10,91.28].

V době, kdy se Izraelci stali obyvateli měst, vznikly i potravinářské obchody. V Jerusalemě byly na př. »ulice pekařů« [Jr 37,21], rybná a bravná brána [Neh 3,1.3], za Nehemiáše

slyšíme o obchodnících, kteří přiváželi potraviny do města [Neh 13,15n]. Potraviny byly kupovány na trzích, v branách a dokonce i v chrámu [J 4,8; 13,29; Mt 25,9, sr. J 2,16]. 1K 10,25 mluví o »masných krámech«. Jistě, že takové krámy byly i v městech palestinských.

Příprava pokrmů v domácnosti patřila ženám [Gn 18,6; 1S 28,24; L 10,40]. Jen na dvoře královském a v zámožnějších rodinách mívali kuchaře [1S 9,23] nebo kuchařky [1S 8,13]. Také při větších svatyních museli být levité, kteří obstarávali vaření obětního masa [Lv 8,31; 1S 2,13nn; Ez 46,24]. V nejstarších dobách se peklo tak, že maso bylo kladeno přímo na rozžhavené kameny [1Kr 19,6; J 21,9]; větší kusy [na př. velkonoční beránek] byly pečeny na rožni.

Jedlo se obyčejně jen dvakrát denně: kolem poledne [oběd, Mt 22,4; L 11,38; J 21,12n], kdy horko nedovolovalo těžkou práci a nutilo k odpočinku [Rt 2,14], a pak kolem západu slunce po práci [Gn 19,1-3; Ex 12,18; L 17,7; večeře L 14,17]. To ovšem nevylučovalo možnost jísti i jindy [Ex 16,12]. Původně se při jídle sedělo na zemi se zkříženýma nohama [Gn 37,25], později na stolicích [1S 20,24n] u stolu [1Kr 10,5; 13,20], ještě později byl přijat syrský zvyk ležeti u nízkých stolů na lehátkách [Am 3,12; 6,4; Est 1,6; Ez 2 3,41], při čemž byl stolující opřen o levý loket. Na každém lehátku leželi šikmo ke stolu tři až čtyři muži, a to tak, že hlava jednoho se téměř dotýkala prsou druhého [J 13,23; 21,20]. Nejčestnější místo zaujímal ten, kdo neměl nikoho za svými zády. Také lehátka bývala různě vysoká. Ti, kdo byli posazeni na nejvyšším lehátku, byli pokládáni za nejváženější hosty [sr. Gn 43,33; 1S 9,32; Mt 23,6; L 14,8]. Pravou rukou se jedlo. Jen ženy a děti u jiných stolů stále po starém způsobu seděly. Za dob Ježíšových bylo dbáno na umývání rukou před každým jídlem pro zachování kultické čistoty [Mk 7,3; J 2,6]. Ženy pak nebo otroci přinesli pokrmy na stůl [Mk 1,31; L 10,40; 1Kr 10,5; J 2,5], pán domu pronesl modlitbu [sr. 1S 9,13; Mt 15,36; 26,26; Sk 27,35] a pak se jedlo. Vidliček a nožů se při stolu obvykle neužívalo. Jedlo se rukou [Př 19,24; 26,15, avšak Př 23,1n mluví o užívání nože], při čemž kousky chleba nahrazovaly lžíci [Mt 26,23; J 13,26]. Po jídle nastalo opět umývání rukou, k čemuž sluhové podávali nádobu s vodou. Pak bylo při bohatších hostinách, při nichž býval ustanoven i zvláštní správce, podáváno ovoce, nad nímž byla pronesena nová modlitba. Hlavně v této druhé části bylo také podáváno víno, rozředěné vodou. Hudba a tanec [2S 19,35; Iz 5,12; Am 6,4nn; Mt 14,6; L 15,25] a jiné druhy zábavy [na př. dávání hádanek, Sd 14,12nn] bývaly součástí hostin. Stolování bylo ukončeno modlitbou [Dt 8,10].

Ježíš a prvokřesťanská církev se stavěli lhostejně ke kultickým předpisům o čistotě. Mk 7,19 překládají novější vykladači: »I praví jim:... Nerozumíte, že co zvenčí vchází do člověka, nemůže ho poskvrnit, poněvadž nevchází mu do srdce, nýbrž do břicha, a vyjde do stoky? [- tím prohlašuje za čisté všecky pokrmy]«. Slova, uvedená v závorce, jsou chápána za poznámku čtenáře evangelia ve smyslu Ř 14,14.20. Ježíš tím prohlásil kultické rozlišování mezi čistým a nečistým za překonané. Pavel prohlašuje v Ř 14,17 p. a nápoj za bezvýznamný v poměru k Bohu [1K 8,8; sr. 6,13]. Jen ohled na mdlého bratra může vést k tomu, že se věřící ochotně a dobrovolně vzdá požívání p-ů, na nichž se z náboženských důvodů uráží z nejistoty, zda nebylo obětováno modlám [1K 8,13; Ř. 14,15.20n], Žd 9,10 prohlašuje rozlišování mezi čistými a nečistými p-y a nápoji za pouhá »nařízení pro tělo« [Kral.: »Ospravedlňování tělesná«, Žilka: »Samá zevnější pravidla«], určená nedokonalé staré smlouvě jen do té doby, než nastane náprava [v Kristu]. V novém, dokonalém řádu Božím toto rozlišování pozbylo platnosti, neboť p-y nejsou s to »upevnit srdce« [Žd 13,9]. 1Tm 4,3 prohlašuje proti bludařům. [Ko 2,16.21nn], že p-y jsou dary Boží, jež má věřící přijímati s díkůčiněním.

V obrazném smyslu mluví Ježíš o činění vůle Boží a dokonání jeho díla jako o svém p-u [J 4,34]. Chce tím říci, že poslušnost vůle Boží a plnění Bohem daného úkolu je mu právě tak nutné, nepostradatelné a nasycující jako hmotný chléb [sr. Mt 4,4]. Není to podceňování tělesného života, ale zdůraznění skutečnosti, že za určitých okolností [zde spasitelná rozmluva se samaritánskou ženou] konání Božího díla nasycuje tak, že člověk necítí tělesného hladu, a navíc, že právě onoho je především třeba pro získání a udržení toho života pravého, věčného. U J 6,27.32nn.51 prohlašuje Ježíš sebe [a svou přítomnost ve Večeři Páně] za pravý p., za chléb života, který je přijímán věrou [v. 29.35]. I Pavel mluví o Večeři Páně jako o duchovním p-u, přirovnávaném manně, jež byla pokrmem s nebe [1K 10,3, sr. Ex 16; Ž 78,24; 105,40; Př 9,5; Ž 63,6]. Tak jako manna byla mocným znamením Boží milosti ve staré smlouvě, tak v nové smlouvě Večeře Páně. V 1K 3,2 přirovnává Pavel počáteční vyučování, které udělil Korinťanům o základních skutečnostech křesťanské víry při svém prvním působení mezi nimi, mléku, ne hutnému pokrmu [Žd 5,12nn] moudrosti [1K 2,6nn], protože Korintští nebyli ještě duchovně tak vyspělí, aby chápali nejhlubší moudrosti, skryté v evangeliu. Ale ani nyní nejsou s to přijímat hutný p., ježto jim v tom brání tělesnost, projevená v jejich řevnivostech a sporech. Jsou stále ještě začátečníci, ač se domnívali, že jsou »duchovní«.

Pokropiti. Kropení obětní krví mělo ve SZ trojí význam: jednak bylo symbolem kultického očištění oltáře a kultického nářadí [Lv 4,17; 5,9; 8,11; 14,16.27; 16,14n; Nu 19,4], jednak symbolem uzavření smlouvy lidu nebo kultických osob s Bohem [Ex 24,8;

ý9,21], při čemž částí krve byl pokropen oltář jako ztělesnění Boží přítomnosti, druhou částí lid nebo kultické osoby, a konečně symbolem odstranění jakékoli souvislosti s tím, co je odsouzeno k zániku anebo propadlo Božímu soudu. To platilo zvláště při očišťování od malomocenství [Lv 14,7] a od dotyku s mrtvolou [Nu 19,18], jež obojí narušovalo pospolitost lidu Božího. Následky dotyku s mrtvolou byly odstraňovány pokropením vodou, v níž byl rozpuštěn popel červené jalovice. Je jistě příznačné, že Žd 12,24, kde se mluví o pokropení krví Kristovou, navazuje pouze na Ex 24 [sr. 1Pt 1,2 s 2,9 podle Ex 19,6] a na Nu 19,9.13. 20n [Žd 9,13.19], tedy na symbol navázání obecenství s Bohem a odstranění příčin, jež vylučovaly z pospolitosti lidu Božího. Tak se stal Kristus prostředníkem nové smlouvy [Kral.: Nového Zákona; sr. Žd 9,15; 1J 5,6]. Neboť krev býků a kozlů a popel jalovice sloužily jen k očištění těla, kdežto krev Kristova slouží k očištění svědomí od mrtvých skutků [Žd 9,13]. Volala-li už krev Ábelova k nebi [Gn 4,10], tím hlasitěji volá krev Kristova, jež přinesla skutečnou spásu. Je jen třeba toto volání neodmítnout [Žd 12,24]. *Krev. *Oběť. *Skropení.

Pokruta, stč. od kroutiti, koláč, koláček, bochníček, hebr. *rákîk* [= tenký obětní koláč, oplatka Nu 6,15.19, sr. Ex 29,2.23; Lv 2,4; 8,26].

Pokrytec. Tak překládají Kral. dva hebr. výrazy: 1. *chánéf* [= bohaprázdný, nešlechetný, kdo pohrdá Bohem] v Jb 8,13; 13,16; 15,34; 17,8; Ž 35,16; Př 11,9; Iz 9,17; 33,14. Tentýž výraz však překládají také pojmy svůdce [Iz 9,16], ošemetný [Iz 10,6], nečistý [Jb 36,13]. - 2. *na^{a}lámím* [od hebr. *'álam* = skrývati, tajiti 1Kr 10,3; Kaz 12,14] v Ž 26,4. Jde o tajnůstkáře, lidi, číhající v záloze, k nimž žalmista nevchází a s nimiž se nestýká. »Páchati pokrytství« [Jr 23,11] je překlad hebr. slovesa *chánaf* [= páchati bezbožnost, býti bohaprázdný]. Totéž sloveso překládají Kral. výrazem poskvrniti [Ž 106,38; Iz 24,5; Jr 3,1.9; Mi 4,11].

NZ zřejmě navazoval na SZ, i když v řeckém znění užívá výrazu *hypokrités* [= herec, který se vydává za někoho, kým není, který hraje něčí úlohu, něco předstírá], pro nějž v aramejštině není podkladu. Srovnáme-li Mt 24,51 s L 12,46, shledáme, že pro evangelisty *hypokrités* [pokrytec] a *apistos* [nevěřící, Kral.: nevěrný] jsou souznačné pojmy. Stejně pokrytství [Mk 12,15] a ničemnost *[ponéria,* Kral.: zlost, Mt 22,18] a lest *[panúrgia,* Kral.: chytrost, L 20,23]. V rukopisu vatikánském [4. stol.] a v syrském překladu [5. stol.] je u Mt 6,7 výraz p. nahrazen dokonce pojmem pohan. Také LXX hebr. *chánéf* překládá nejen výrazem p., nýbrž i pojmem bezbožník *[asebés] a.* »jednající proti zákonu« *[paranomos].* Zdá se tedy, že Ježíš, který mluvil aramejsky, neobviňoval farizeje a zákoníky vždycky z vědomého předstírání, nýbrž z toho, že i když jsou na venek zbožní - a sami se pokládají za zbožné a spravedlivé [L 18,9; sr. 6,42; 12,56; Mt 7,5] - vnitřně a v očích Božích jsou světští [profánní] a bezbožní. Ctí Boha rty, ale jejich srdce je daleko od Boha [Mk 7,6]; jsou jako obílené hroby, ale uvnitř jsou shnilí [Mt 23,27n]. Podle L 11,44 jsou dokonce neoznačenými hroby, takže ti, kteří se jich dotknou, stanou se duchovně nečistými. Netušili, že lidé, bijící do očí svou zbožností, jsou vnitřně narušení [sr. J 5,42].

Jsou ovšem v NZ místa - a zdá se, že je jich většina -, kde výrazy p., pokrytectví [Kral. pokrytství] opravdu míní to, co řecké *hypokrités, hypokrinomai* [herec, býti herec, vědomě předstírati něco, čím člověk není]. Tak L 20,20 výslovně praví, že vyslanci kněží a zákoníků »se činili spravedlivými« [Žilka: »Stavěli se jako poctivci«]. P. je tu ten, který se vědomě ukazuje před lidmi jako zbožný člověk, ale v očích Božích jím není a oni sami ve svém nitru vědí, že jimi nejsou [Mt 6,2.5. 16; 22,18]. Ti všichni spadají pod přísný Ježíšův soud [Mt 23]. Pokrytectví v Ga 2,13 má poněkud jiný význam. Pavel tu vytýká křesťanům židovského původu, dokonce i Petrovi a Barnabášovi, že odmítali účast na společné večeři Páně s křesťany původu pohanského, ač dříve už souhlasili, že i tito lidé mají být uznáváni za plné křesťany. Obviňuje je ne z toho, že něco předstírají, nýbrž že nejednají zásadně [sr. L 13,15]. »Láska bez pokrytství« [Ř 12,9] = upřímná láska, jež má v ošklivosti zlo a lne k dobru, nenazývá zlo dobrem, snaží se odstraniti zlo, ale tím více se ujímá dobra. 1Tm 4,2 vytýká bludařům, že pokrytecky mluví lež, t. j. dávají přísné předpisy druhým [neženit se, nejíst určité pokrmy], ale nemyslí to pro sebe vážně; na svém vlastním svědomí mají vypáleno znamení [Kral.: cejchované svědomí], t. j. jsou si vědomi tajných hříchů, jež chtějí zakrývat anebo smířit asketickými cvičeními. »Víra bez pokrytství« [2Tm 1,5] = spolehlivá, upřímná, nefalšovaná, nepředstírána víra. Jk 3,17 vypočítává mezi vlastnostmi moudrosti od Boha také její nepokryteckost, neošemetnost, bezelstnost [sr. 1Tm 1,5; 1Pt 1,22; J 1,48].

Pokrytě, stč. skrytě [2Kr 17,9], pokrytecky, s předstíráním [Jr 3,10].

Pokrytství, novoč. pokrytectví. *Pokrytec.

Pokrytý, stč. pokrytecký [Jb 34,30]. *Pokrytec.

Pokrývati se, stč. skrývati se, tajiti se před někým [2Pa 22,9].

Pokřtěn, pokřtíti *Křest.

Pokusiti se [Dt 4,34; Sk 19,13]. *Pokoušeti se.

Pokušení, stč. zkouška, zkušení, vyzkoušení [*Pokoušeti], zda někdo odpovídá určitým předpokladům [hebr. tvary a odvozeniny kořene *nsj [massá],* u Mal 3,15 jde o překlad hebr. *báchan,* řecky *peirasmos*]. Tak Bůh zkusil věrnost Abrahamovu [Gn 22,1], »pro

zkušení« Izraele projevil svou přítomnost na hoře Sinaj [Ex 20,20], zkoušel faraóna před očima Izraelovýma [Dt 4,34; 7,19; 29,3], nechal projít p-m i kmen Léví [Dt 33,8], podroboval zkoušce Izraele při putování pouští [Dt 8,2; 13,3; Ž 81,8], zkoušel Joba [Jb 3,26]. Žalmista sám prosí Boha, aby ho »zpruboval a zkusil« [Ž 26,2; 139,23n] a Jk 1,2nn vyzývá věřící, aby rozličná p. pokládali za největší radost, ježto víra, osvědčená vytříbením, působí vytrvalost. Každý věřící musí projít zkouškami ve své službě Kristu [Sk 20,19; sr. 14,22]. Někdy i mdloba kazatele evangelia může být p-m pro posluchače [Ga 4,13 překládá Žilka: »Vy jste mnou nepohrdli pro můj tělesný stav, ač byl pro vás p-m, a neodvrátili jste se ode mne s ošklivostí«]. Jindy takovou zkouškou může být i »oheň« [= pronásledování?, 1Pt 4,12]. P. je tu chápáno jako část výchovy, jež má vésti k dokonalosti a celosti. Když Bůh zkouší věřící, činí to ze spasitelných důvodů, nikoli, aby přivodil něčí pád [Jk 1,13 sr. 1K 10,13; Jr 29,1 1nn;sr. také Mt 15,21-28]. Ovšem, i v takových zkouškách je možno zatvrditi srdce [Ž 95,8].

V bibli má p. ovšem také význam svodu ke zlému, k odpadnutí od Boha a jím určené cesty. Ježíš Kristus sám prošel takovým p-m, v jehož pozadí viděl působení ďábelské [sr. 1Te 3,5; 1Pt 5,8], ale také zkoušku, do níž ho vedl sám Duch sv. [Mt 4,1nn; Mk 1,12n; L 4,1nn]. Tak jako vyvolený lid byl zkoušen po svém přechodu přes Rudé moře [symbol křtu] čtyřicet let na poušti, tak také Ježíš, jenž jako Mesiáš ztělesňoval a jaksi rekapituloval »dějiny« Izraele ve své osobě, byl pokoušen na poušti po čtyřicet dní, když byl pokřtěn od Jana v Jordáně a přijal mesiášské poslání. P. bylo trojího druhu, ale vykladači se různí v hodnocení významu jednotlivých jeho rysů. Přijmeme-li pořadí p. u L, zdá se, že šlo pokušiteli jednak o to, aby odvrátil Ježíše od uloženého poslání, jednak o to, aby si je nesprávně vykládal, a konečně aby při jeho uskutečňování užil nesprávných prostředků. V prvním p. pobízí satan Ježíše, aby zvolil raději pohodlí a zajištěnou bezpečnost než tvrdou cestu mesiášství. Jiní vykladači v tomto p. vidí podnět k zneužití mesiášských sil k sobeckým cílům. Ježíš překonal toto p. poukazem na to, že jsou vyšší statky než vlastní pohodlí a zabezpečenost, a to slovy Písma: »Ne samým chlebem živ bude člověk« [Dt 8,3]. Druhé p. se týkalo otázky, zda mesiášské království má mít ráz politický, jak to očekával lid i jeho vůdcové, anebo čistě duchovní. Politický ráz by předpokládal užíti násilí a lstivosti - poklonu satanovi -; Ježíš toto p. odmítl slovy Písma o naprosté poslušnosti a službě Bohu. V třetím p. šlo o methodu, jak nejlépe přesvědčit lid, že Ježíš má skutečně mesiášské poslání. Ježíš zavrhl toto p. jako něco, co pochybovačně podrobuje Boha zkoušce [Dt 6,16]. Všemi těmito p-mi v různé podobě prochází ustavičně křesťanská církev a každý věřící. Ale právě proto, že mají nejvyššího kněze, jenž jim byl ve všem připodobněn [Žd 2,17n] a ve všem vyzkoušen podobným způsobem jako my [Žd 4,15] a zvítězil nad p-m, jsou s to, překonati tato p. právě s jeho pomocí [2Pt 2,9]. Že jde o p. svrchovaně vážné a nebezpečné, naznačuje Písmo už tím, že za nimi vidí ďábelskou moc, i když Jk 1,14 připomíná, že každý bývá pokoušen od svých vlastních žádostí [Žilka: chtíčů, sr. 1Tm 6,9]. Neboť i zde stojí v pozadí výkladu představa Božího odpůrce, Pokušitele [sr. 1K 7,5; 2K 12,7].

Prosba otčenáše »Neuvoď nás v p., ale zbav nás od zlého [nebo: toho Zlého, Mt 6,13]« nemůže znamenat vzhledem k Jk 1,2.12 touhu po vytržení z tohoto věku, v němž pokušení je nevyhnutelné. Možná, že tu jde o vztah eschatologický: »Neuváděj nás do zkoušek, jež budou předcházeti konec světa« [sr. L 21, 21-36; Mt 24,11.24; 2Pt 2,9; Zj 3,10. Opak ve 2Pa 32,31; Ž 22,2; 27,9]. Pak by to byla prosba za spásu. Obvyklý však výklad je, že se v této prosbě žádá za uchránění před okolnostmi, obtěžkanými mravním a duchovním nebezpečím, v nichž by mohl selhati lidský odpor [Mt 26,41; L 8,13] a tak uvaliti novou vinu, za jejíž odpuštění prosí předcházející prosba. »Dojde-li však k podobným okolnostem, nedovol, abychom podlehli zlu [Zlému]«.

Pokušitel. Tak překládají Kral. řecké *peirazón* [= v pokušení uvádějící, pokoušející] u Mt 4,3 a 1Te 3,5, jež označuje jednu z hlavních činností satanových: svádění k hříchu. *Ďábel.

Pokuta, pokutován, pokutovaný. Tak překládají Kral. několik hebr. výrazů, jež většinou nějak souvisí s pojmem trestu nebo soudního nálezu [Ex 21,22], který ukládá peněžitou náhradu [Dt 22,19] nebo konfiskaci majetku [Ezd 7,26; Př 17,26; Am 2,8]. Mezi pokutami jsou jmenovány u Ez 14,21 meč a hlad, zvěř lítá a mor. V hebr. je zde užito výrazu *šefet* = soud. U Ez 14,10 jsou nepravost a pokuta vyjádřeny v hebr. týmž výrazem *'ávón* [= hřích, zločin]. Podobně hebr. *'ášám* znamená nejen vinu, ale i prostředek, jenž vinu odčiňuje [Nu 5,8]. U Iz 53,7 je hebr. výraz, který znamená dáti se ničit, utiskovat. Heger překládá: »Dal ničit se, týrat, neotevřel úst svých«. Také řecké *diké* [Ju 7] znamená trest.

Pole mělo ve stč. a má i dnes různý význam: rovina, planina; země okolo města nebo vesnice; část půdy, určená k osívání; otevřené, neopevněné místo k boji, bojiště; loviště; svaté [Boží] pole = hřbitov a pod. Stejně tomu bylo s hebr. *sádé*. Mohlo znamenat osevné p. [Gn 37,7] nebo pastvisko [Gn 37,14-16] nebo krajinu [Gn 14,7; Rt 1,6], ale také svaté p. [= hřbitov?, 2Pa 26,23; sr. Gn 23,9], kultické místo [Jr 13,27], Boží pole [Oz 12,11]. Je jistě porozuhodné, že se anděl Hospodinův zjevil ženě, sedící na p-i [Sd 13,9]. Během doby se na tento kultický význam výrazu *sádé* zapomnělo, takže jen pozorné exegesi se

podaří vystihnout, zda jde o kultické nebo obyčejné pole. Někde Kral. výrazem p. překládají hebr. *bik'á* [= otevřené, široké údolí, Joz 12,7 sr. 11,17, údolí Libánské; rovina Mageddo, Kral. »p. Mageddo« Za 12,11; 2Pa 35,22], *chélek* [= oddíl, dílec, pole; p. Jezreel 2Kr 9,10.36n], *karmel* [= zahrada, zvl. ovocná, Iz 32,15n, ale snad i tu jde o kultické místo, viz Bič II., 112]. »P. valchářovo« [2Kr 18,17; Iz 7,3; 36,2] je hledáno někde na jv od Jerusalema, kde končil vodovod z »rybníka hořejšího« t. j. velké nádrže vodní [89 m dlouhé a 59 m široké], vytesané do skály sz od města. Nevíme dobře, co je míněno poli Jaharských [Ž 132,6 *Jahar]. »P. hrnčířovo« [Mt 27,7]. *Akeldama.

Poléci, stč. = poléknouti, nástrahu učiniti [Ž 9,16; 35,7; 119,110; Jr 18,22; 50,24 a j.].

Poledne má v české bibli dvojí význam: jednak část dne, kdy slunce nejsilněji svítilo [odtud hebr. *soh^{o}rajim* = dvojité světlo mezi půlkami dne] a zdálo se, že stojí [odtud hebr. *n^{e}kôn hajjôm* = stojící den], na př. Dt 28,29; 2S 4,5; Neh 8,3; Jb 11,17; Ž 37,6; 55,18; Iz 58,10; 59,10; Jr 6,4; Sk 26,13 a j., jednak označuje tu světovou stranu, kde slunce pro obyvatele sev. polokoule stojí v poledne, tedy jih, jižní stranu [půlnoc byla strana severní], hebr. *negeb* [= vyschlá země; také vlastní jméno pouště na jih od Palestiny], na př. Gn 12,9; 28,14; Jr 17,26; Sk 8,26; Zj 21,13 a j. Kral. »země polední« znamená ve skutečnosti Negeb [Gn 20,1], jejíž sev. část byla přidělena pokolením Juda a Simeon [Joz 15,21-32; 19,1-9]. Důležitějšími místy této »polední krajiny« [Negebu] byly Kádes [Gn 20,1], Bersabé [Joz 15,28], Sicelech [Joz 15,31], Arad [Nu 21,1] aj.

Polední *Poledne.

Polepšiti, polepšovati = zlepšiti, napravovati, opraviti. Podle Kaz 7,3 »zůřivá tvář polepšuje srdce«, hebr. »zarmoucenou tváří se napravuje srdce« [sr. Kaz 7,5; 2K 7,10].

Políbení, políbiti *Líbání, líbati.

Políbení svaté [Ř 16,16; 1K 16,20; 2K 13,12; 1Te 5,26], políbení laskavé [1Pt 5,14], jímž se věřící na znamení úplného smíření a bratrství při bohoslužebných shromážděních, zvl. při Večeři Páně a křtu, pozdravovali, bylo v prvotní církvi obyčejem, který se udržel v některých církvích až do 13. stol. Teprve Obnovená Jednota bratrská v Ochranově opět obnovila tento zvyk. Jelikož pohané křesťany podezírali z nezřízeného pohlavního života, bylo toto líbání omezeno záhy jen na osoby téhož pohlaví. V katol. církvi nově zvolený papež líbá kardinály políbením na tvář, když mu tito dříve políbili nohu. V řecké církvi o velikonocích po prohlášení Kristova zmrtvýchvstání nejvyšší z církevních hodnostářů líbá nejprve všecky přítomné kněze a potom i ostatní věřící, kteří se k němu přiblíží.

Politi olejem, o němž je zmínka v Gn 28,18; 35,14 [hebr. *nesek],* je starobylý orientální zvyk náboženské úlitby, doložený ještě u Mi 6,7. Olej nebo jiná obětní tekutina [na př. víno nebo polévka Sd 6,19n] byly vylévány na posvátné kameny právě tak jako na oltáře [sr. Sd 9,9.13].

Polívka, masová p., jíž se užívalo k náboženské úlitbě [Sd 6,19n; Iz 65,4]. *Politi olejem.

Pollux *Kastor a Pollux.

Položiti, klásti. Toto sloveso může míti v češtině vedle původního významu »klásti co kde« [Gn 18,8; 28,11; 44,1; 1S 21,6; 28,22; 1Kr 3,20; 17,19; Mk 15,46; L 2,7; 1K 3,11; 2K 3,15 a j.] také význam určiti, ustanoviti [Jb 14,5; 38,9; L 2,34], pokládati za něco, míti za něco [2Pa 17,17; Mk 9,12; F 3,7; 2Pt 2,13], vydati [zkáze, Oz 11,8], obětovati, dáti [život, duši, J 10,18]. Hebr. a řečtina užívá při tom různých sloves.

Položiti se, vedle původního smyslu [2S 13,5; Jon 1,5] také ve smyslu usaditi se, bydleti [Gn 25,18], rozbíti stany [t. j. utábořiti se, Gn 31,25], oblehnouti [Joz 10,5; Sd 9,50; Jb 19,12; Iz 29,3; Jr 50,29 a j.].

Pomazání [olejem]. Už v článku *Mazání olejem bylo uvedeno, že šlo nejen o symbolické oddělení ke zvláštní službě v Božím spasitelném řádu [Gn 28,18; 35,14; Ex 30,26n; Lv 8,10], ale pokud se týkalo osob, i o vybavení k mimořádnému úkolu, na nějž nestačily přirozené lidské schopnosti, a o vtištění posvátné nedotknutelnosti [1S 26,11; 2S 1,14]. Pomazováni byli kněží [Ex 29,7; 40,13], králové [1S 10,1; 15,1; Ž 89,21] a v jednom případě i prorok [1Kr 19,16, kde šlo o přenesení prorockého úřadu, kdežto jindy vybavil Bůh proroky svým Duchem bez symbolického mazání olejem]. Olej byl obrazem radosti ze spásy [Ž 45,8; Iz 61,3] a Božího Ducha [1S 16,13].

Zvláštní rozdíl je v užívání sloves *aleifein* a *chriein* v NZ. Prvého slovesa je užito vždy jen o pomazání těla olejem. Mt 6,17 vyzývá Ježíš své učedníky, aby půst pokládali za radostnou a slavnostní záležitost bez jakékoli okázalé pošmournosti, jíž se vyznačoval půst u Židů. Proto doporučuje, aby ten, kdo se postí, pomazal *[aleifein]* hlavy své olejem, jak se činívalo při radostných příležitostech [sr. 2S 14,2], a umyl svou tvář. I půst se má díti v skrytě, protože je výlučnou záležitostí mezi Bohem a člověkem. Mt 26,7; L 7,38.46; J 11,2; 12,3 pomazáním popisuje prokázání úcty k hostu, jaké bylo zvykem u Židů, při čemž u Mt 26,12 přijal Ježíš toto pomazání *[aleifein]* za předzvěstnou předjímku pomazání svého mrtvého těla [sr. Mk 16,1]. Mazání olejem bylo v hellenismu i židovstvu užíváno i jako léčebného a vymítacího prostředku, při čemž magicko-léčebný účinek se dal těžko odlišit od vymítání ďáblů, protože téměř každá nemoc byla považována za působení zlých duchů. V NZ se mluví o tom, že učedníci vymítali ďábelství, mazali olejem mnohé nemocné a uzdravovali [Mk 6,13], a tak osvědčovali, že jsou posly i nositeli právě přicházejícího království Božího. Jk 5,14n ukládá starším církve, aby ne-

mocného mazali olejem ve jménu Páně a modlili se za uzdravení těla a odpuštění hříchů. »Modlitba víry uzdraví nemocného... a bude jemu odpuštěno«. Vypadá to tak, jako by olej měl zde význam svátostný. Z tohoto mazání olejem *[aleifein]* se vyvinula v římsko-katol. církvi t. zv. svátost posledního pomazání *[extrema unctio],* jež umírajícím měla svátostně zajistit odpuštění hříchů. Koncil ve Florencii r. 1439 tuto svátost schválil a koncil tridentský ji podbudoval učením, že odstraňuje poslední zbytky hříchu, posiluje duši a tím někdy vede i k tělesnému uzdravení. Mazání olejem předcházelo v katol. církvi také křest [jako prostředek vymítání zlých duchů] a rovněž uzavíralo křest [jako prostředek vylití Ducha sv.]. Reformace v zásadě odstranila jak poslední pomazání, tak i mazání olejem při křtu, protože ani jedno ani druhé neodpovídá principu o ospravedlnění pouhou věrou.

Řeckého slovesa *chriein* je užito v NZ jen tam, kde se mluví obrazně o pomazání Krista Duchem svatým [L 4,18; Sk 4,27; 10,38; Žd 1,9, kde se mluví o pomazání olejem jásání, spásy, Kral.: veselé] a o pomazání apoštolů závdavkem Ducha sv. [2K 1,21]. Jde tu o činnost Boha, který vylévá Ducha sv. Podobně jest rozuměti 1J 2,20.27, kde se mluví o »pomazání« [*chrísma* = mast] od Svatého, t. j. Krista. Jde tu patrně o polemiku proti bludařským gnostikům, kteří upírali prostým věřícím dar Ducha sv. a pravou duchovní známost a nejspíše zavedli ve svém okruhu skutečné mazání posvátnou mastí [Ex 29,7; 30,25; 40,9], aby tak naznačili vyšší stupeň zasvěcení. Pisatel epištoly se vztahem na J 14,26; 16,13 ujišťuje čtenáře, že oni mají pomazání Duchem svatým od Ježíše Krista a tudíž »znají všecko« a »nepotřebují, aby je kdo učil« [sr. Jr 31,34]. Zde jsou kořeny reformačního učení o všeobecném kněžství [1Pt 2,9], jež spočívá na přijetí Ducha sv.

Pomazaný *Mesiáš. *Mazání olejem. *Pomazání.

Pometlo. V Nu 4,14 jde vlastně o lopatu jak Kral. správně překládají na všech ostatních místech hebr. *já'ím* [Ex 27,3; 38,3; 1Kr 7,40.45; 2Pa 4,11.16; Jr 52,18]. U Iz 14,13 je tak přeloženo hebr. *mat'ate'* [= koště], jež se v bibli vyskytuje pouze jednou.

Pomezí [hebr. *gebûl, g^e^bûlá]* ve smyslu hranice [Nu 34,3n; Joz 13,23.27; 2Kr 3,16. V Dt 3,16 je tentýž výraz přeložen jednou pomezí, jednou hranice. U Ez 43,13.17 překládají Kral. obruba], anebo toho, co je těmito hranicemi vymezeno, tedy území [Mal 1,4]; Kral. překládají většinou výrazem končiny [Ex 10,14; 1S 5,6; 1Kr 1,3; 2Kr 15,16; Jr 15,13 aj].

Pomíjeti, pominouti. Obě slovesa, jimiž Kral. překládají aspoň 14 různých hebr. výrazů a nejméně 9 řeckých, mají několikerý význam: jíti kolem, jeti mimo, přecházeti, přejíti, míjeti někoho [hebr. nejčastěji *'ábar,* Gn 18,3; 1Kr 20,39; Ž 144,4; Př 4,15; Pís 3,4; 5,6; řecky: *paragein* Mk 2,14; 15,21; J 9,1; *diaporeuesthai* L 18,36; *parerchesthai* Mk 6,48; *antiparerchesthai* L 10,31n*; paraplein* Sk 20,16], mizeti, zmizeti, přestati, zajíti, zahynouti [Jb 17,11; 30,15; 34,20; Ž 37,36; 39,7; 102,27, sr. Žd 1,11; Dn 7,14], odcházeti [Kaz 1,4; Oz 6,4; Zj 9,12; 11,14], letěti [Jb 20,8; Ž 90,10], ale také odchýliti se od něčeho, ustoupiti od něčeho, opominouti [hebr. *sûr* Joz 11,15; řecky *hypostellein* = zameškati, zamlčeti Sk 20,20.27], padnouti na zem, nesplniti úkol [hebr. *náfal* o Božích zaslíbeních Joz 21,45, sr. 23,14; 1Kr 1,56; 2Kr 10,10], ukončiti, naplniti se [Gn 41,53 sr. 2Kr 8,3] a p. Kral. tak překládají i hebr. sloveso *nissa'* [=vytrhnouti, na př. stanový provaz Jb 4,21, kde Kral. místo stanového provazu mají slávu podle Gn 49,3; stejné sloveso je u Iz 38,12, kde druhé sloveso »stěhuje se« naznačuje, že jde o stan, i když stan života]. Iz 41,9 nejde o žádné pomíjení, nýbrž o nejvzdálenější kouty země, takže je nutno překládat: » Vychvátil od končin země a povolal z nejzastrčenějších jejích koutů«. Myslí se patrně na Egypt, Cháran nebo Ur. Iz 31,5 je narážka na Ex 12,13, kde hebr. sloveso *pásach,* z něhož je odvozeno podst. jméno *pesach* = pascha, fáze, znamená kulhati, přes něco skočiti, tedy: nechati neporušené, vynechati. Hebr. *'álam* [Dt 22,1] znamená skrýti se před něčím, odepříti pomoc.

Sz pisatelé jsou si bolestně vědomi pomíjitelnosti i nejdelšího lidského života [Ž 90,5n, kde hebr. *chálaf* může znamenat mizeti, ale také rašiti. Zeman překládá: »Odplavuješ je, jsou spánkem zrána, jako pomíjí tráva. Zrána vykvétá a raší, k večeru zkosena usychá«, sr. Jb 9,26; 17,11; Ž 90,10; 144,4; Kaz 6,12], zvláště pokrytců [Jb 20,8], bezbožníků [Ž 37,36] a bohatých [Jk 1,10], lidského zdraví [Jb 30,15], lidské dobroty [Oz 6,4], lidských generací [Kral.: věků, Kaz 1,4 sr. 1K 7,31], ano i vesmíru [Ž 102,27; Žd 1,11; 2Pt 3,10; Zj 21,1.4], zatím co Bůh, Boží zaslíbení, Boží slovo je nepomíjitelné [Joz 21,45; 23,14, sr. L 16,17]. Také panství Mesiášovu nebude konce [Dn 7,14; sr. L 1,33].

Podobně podle NZ pomine vše, co bylo stvořeno [Mt 5,18; 24,35; Mk 13,31; L 16,17; 21,33], i Zákon, jenž svou platnost uchová jen do konce »tohoto věku«, ztratí nakonec svou platnost [Mt 5,18]. Jedině slova Ježíšova nepodléhají pomíjitelnosti [Mt 24,35]. Eschatologické události očekávali první křesťané podle výroku Ježíšova ovšem ještě za své generace [Mk 13,30 sr. 2K 5,17]. Podobně podle Pavla je zbavena své platnosti a významnosti [*katargeisthai* = býti zbaven působivosti, platnosti, účinnosti; Kral. 2K 3,7: »kteráž pominouti měla«; v. 11: »To pomíjející«, v. 13: »pomíjející«, v. 14: »se odnímá«, Žilka: »pomíjí jen v Kristu«] po příchodu Kristově stará smlouva i se službou Zákonu [Kral.: Starý Zákon], ačkoli jí kdysi byla propůjčena taková sláva, že Mojžíš při jejím vyhlášení si musel zakrývat tvář, protože Izraelci nebyli s to po-

hleděti na svit jeho obličeje [Ex 34,29nn], přesto, že to byl svit pomíjející, určený k zániku. Pavel dokonce tvrdí, že Mojžíš si kladl zástěru na tvář také proto, aby Izraelci neviděli »konec pomíjející záře« [Žilka, kdežto Kral. mluví o »cíli té věci pomíjející« 2K 3,13], t. j. jak tato zář ponenáhlu mizí. Tato stará smlouva a s ní souvisící služba Zákonu měla relativní, dočasnou hodnotu v době předkristovské, a to ještě jen negativní. Bylo to přisluhování smrti [v. 7]. Ale v Kristu — a jen v Kristu - byla tato stará smlouva zbavena hodnoty a působivosti [2K 3,13n. Podle Kral. a Žilky se vztahuje sloveso *katargeisthai* na onu zástěru, jež se odnímá v Kristu. Je však možno správněji vztahovati sloveso na starou smlouvu a překládati »v Kristu je zbavena účinnosti«]. Ale Židé, kteří neuvěřili v Krista, stále mají při čtení Zákona Mojžíšova zástěru jak na Zákoně [Pavel tu naráží na plátěné šátky, do nichž byly svitky Zákona zabalovány před čtením i po něm], tak na svých srdcích, takže nejsou s to spatřiti slávu nové smlouvy, jež staré smlouvě propůjčovala lesk. Jejich svévolné zatvrzení jest jako trvalá rouška nad Starým Zákonem a starou smlouvou.

Pominouti se [pominutí smyslu], zblázniti se, bláznění [Dt 28,28; Za 12,4; Mk 3,21]. *Blázen.

Pominuly, předešlý, přešlý [Gn 31, 42].

Pomlouvání, pomlouvati, pomluvač. Pomluva, t. j. uvedení někoho nebo něčeho v lehkost, v ošklivost nebo ve zlou pověst [Ž 31,14; Př 10,18; 25,10; Jr 20,10; Ez 36,3], je v bibli pokládána za příznak bláznovství [*Blázen] a přestupování Zákona o milování bližního. Těžký trest byl uvalen na ty, kteří zhaněli zaslíbenou zemi [Nu 13,33; 14,36n]. Žalmista si stěžuje Bohu na ty, kteří ho pomlouvají v bráně a prosí za vysvobození [Ž 69,13n]. Ježíš staví pomluvu na tutéž linii jako vraždu [Mt 5,21n] a Pavel uvádí pomlouvání v seznam neřestí, jimž jsou vydáni ti, kdo neuznali za hodno jej poznati [Ř 1,30; sr. 1K 5,11, kde Kral. mluví o zlolejci, Žilka o utrhači]. Křesťan ovšem jest nad jiné předmětem pomluv pro svou víru v Krista [sr. Mt 5,11; 10,25], ale usiluje o to, aby protivníku nedával příčiny k pomlouvání [1Tm 5,14] a odplácel útržky, zlořečení a pomluvy dobrořečením [1Pt 3,9.16n]. Neboť jen tak osvědčí, že se stal novým stvořením v Kristu. *Zlolejec. *Zlořečiti.

Pomněti, vzpomínati, *pamatovati, Rozpomínati se na velké a spasitelné skutky Boží v minulosti, na Boží příkazy a zaslíbení, výstrahy a tresty a na vlastní hříchy patří k základním rysům bibl. zbožnosti [Ex 20,8; Dt 24,9; Mk 8,18; L 17,32]. Takové pamatování udržuje víru v čistotě, protože nutí k pokání [Zj 3,3]. Žd 13,3 vyzývá křesťany, aby osvědčili svou bratrskou lásku pamatováním na ty, kteří pro víru procházejí utrpením. Mají se vžít do jejich utrpení tak, jako by je sami snášeli [sr. Žd 10,32-34; 1K 12,26].

Pomoc, pomoci. Ve SZ tak překládají Kral. většinou odvozeniny od kořene *'zr,* v Ex 2,16; 2S 10,11 a v Ž 3,3 tak tlumočí hebr. *jěšu'á* [sloveso *jášá'*], které v témž žalmu [v. 9] a jinde téměř napořád překládají výrazy *spasení nebo spomožení [sloveso spomoci, na př. Ž 6,5; 33,17; 109,26 sr. Žd 2,18]. U kořene *'zr* může jít o pomoc lidskou, hlavně však Boží. Bůh stvořil ženu jako pomoc, která by byla při muži [Gn 2,18 překládá Karafiát: »Kteráž by jeho roven byla«]. Zákon předpisuje pomoc [v hebr. je užito jiného slovesa] i tomu, jenž má člověka v nenávisti [Ex 23,5], ale proroci vytýkají Izraeli, že hledá pomoci tam, kde jí není, dokonce i u bezbožníků [Iz 30,5; 31,1n; 57,10; Jr 37,7; Ez 12,14]. Pravý Izrael ví, že marná je pomoc lidská [Ž 60,13], a hledá pomoc jen u Hospodina [2Pa 14,11; 25,8; 46,2; J 21,1n; Oz 13,9], kterýž učinil nebe a zemi [Ž 124,8] a svému lidu pomáhá z milosrdenství [Ž 6,5; 109,26], spravedlnosti a svatosti, pro své jméno [Ž 124,8], při čemž jeho pomoc vedle vysvobození od nepřátel, chudoby, otroctví, soužení a pod. přináší také spásu, odpuštění a vysvobození z hříchu a smrti [*Spasení]. Proto tak často vedle pomoci je jmenována i spása a vysvobození [Ž 40,18; 79,9, sr. Iz 49,8; 2K 6,2]. Pomoc a spása je v posledku úkolem Mesiášovým [sr. Ž 89,20]. Zvláště NZ se soustřeďuje na Ježíše Krista jako na jediného Spomocníka. I za voláním, jež zdánlivě žádá jen pomoc ve svrchovaném nebezpečí, je skryta nz víra, že Ježíš Kristus je víc než jen lidská pomoc [Mt 14,30, řecky *sózein* = spasiti, vysvoboditi, nebo *boéthein* = spěchati na pomoc Mt 15,25; Mk 9,22.24; sr. Sk 16,9; 21,28; Zj 12,16]. Také posměch těch, kteří stáli pod křížem, byl nepřímým svědectvím o jeho pomocnicky spasitelské úloze [Mt 27,40.42]. I po svém zmrtvýchvstání - a právě po něm víc než za pozemského života - osvědčoval se Kristus jako pomocník působením svého Ducha v srdcích modlitebníků [F 1,19, řecké *epichorégia* = podpora; Ř 8,26 o Duchu, který se ujímá naší slabosti, řecky *synantilambanesthai* = napomáhati; sr. L 10,40; spolunésti břímě, Ex 18,22; Ž 89,22], takže jsou schopni činů víry a lásky. Právě proto, že Kristus trpěl, stal se schopným přispěti na pomoc *[boéthein]* těm, kdo jsou pokoušeni [Žd 2,18]. Pavel ovšem docela dobře může říci, že to je Bůh, který mu poskytuje pomoc [*epikúria* Sk 26,22, sr. Žd 13,6]. Žd 4,16 jmenuje milost jako pomocníka v pravý čas. Ve 2K 8,6-15 mluví Pavel o ukončení sbírky v Korintě, při čemž vysvětluje, že nejde o to, aby sami upadli do nedostatku, když druhým uleví v tísni, nýbrž aby nastalo vyrovnání. »Za nynějších poměrů [Kral. »nyní přítomně«] váš nadbytek [má doplnit] jejich nedostatek, aby [jednou] i jejich nadbytek [doplnil] váš nedostatek [2K 8,13n]. Slova v závorkách jsou vsunuta pro lepší srozumitelnost.

Ve Sk 27,17 je »pomoc« odborný námořnický název, označující svázání lodi na trupu

lany, zvláště v jejím středu, kde byl největší tlak, aby se za bouře nerozpadla. Při dnešní dokonalé stavbě lodí toho není už třeba ani za největší bouře. 2Pa 28,21 v dnešním překladu: »Bylo mu podivuhodně pomáháno«. *Napomáhati.

Pomocník, ten, kdo pomáhá, spolupracovník [1Pa 12,18; Ž 107,12; Iz 31,3]. Žalmista se těší, že Bůh je mezi jeho pomocníky. Pavel nazývá ty, kteří ho podporují v šíření evangelia, svými p-y [Ř 16,3.9.21; F 2,25; 4,3; 1Te 3,2; Fm 1,24] nebo p-y v království Božím, t. j. v oblasti společného působení [Ko 4,11] nebo p-em mezi údy sboru [2K 8,23]. Sebe a své spolupracovníky prohlašuje za »p-y radosti«, t. j. za ty, kteří věřícím dopomáhají k pravé radosti a s nimi na ní spolupracují [2K 1,24; sr. 3J 3, kde se v témž smyslu mluví o pomocnících pravdy]. Ve všech citovaných místech je užito řeckého výrazu *synergos* [= spolupracovník]. Odtud dogmatický název synergismus, učící, že člověk na své spáse musí spolupracovat s Bohem. Reformace toto učení odmítla, protože narušovalo zásadu o svrchované milosti Boží. Jediné místo, které by při nedosti pečlivé exegesi mohlo vésti k t. z v. náboženskému synergismu, je 1K 3,9 [Žilka překládá: »Jsme Boží spolupracovníci« Stejně Hejčl-Sýkora a Škrabal]. Ale zde nejde o spolupráci apoštolů s Bohem, nýbrž o spolupráci mezi apoštoly navzájem: »Pracujeme společně na Božím díle, v Boží službě«.

P. [řecky *antilémpsis*] v 1K 12,28 není označením nějakého úřadu v církvi, nýbrž každého věřícího, jenž je vybaven Duchem Božím zvláštní schopností ujímat se z pověření sboru chudých [sr. Sk 6,1nn] a »mdlých« [sr. Sk 20,35, kde je užito slovesa téhož kořene. Žilka: »Vůbec jsem vám ukázal, že se tak musíme prací ujímati slabých«].

Pomořiti, stč. zmořiti, usmrtiti [1S 5,10].

Pomořský, stč. přímořský [Ez 26,16; Sof 2,5n].

Pomsta, pomstiti (se). *Mstitel, *Odměna, *Odplata.

Ponebí, stč. = strop; poschodí, patro [Pís 3,10; Ez 42,6; Sk 20,9].

Poněkud, stč. = na čas [Jb 24,24], v jistém smyslu [2K 2,5]. »Poněkud i zcela« [Sk 26,29] = ať zakrátko či zadlouho, dříve nebo později.

Poníženě. Tam, kde jde o prosbu za milost, vsunují Kral. tento výraz, zvl. tam, kde popisují modlitbu [1Kr 8,33; Př 18,23; Jr 36,7]. U kořene hebr. výrazu je vždycky *chnn* = milost.

Ponížiti (se). Toto sloveso a jeho odvozeniny mají už ve stč. mnohonásobný význam, jak je patrno také z toho, že tímto slovesem a jeho odvozeninami překládají Kral. ve SZ aspoň 16 různých hebr. výrazů, z nichž tři byly uvedeny v hesle *Pokora, *Pokořiti se *[‘ánî, šáfál, tach^{a}nún]*. Poníženost a pokora jsou totiž souznačné výrazy. Většina míst, kde Kral. překládají ponížen, ponížený, ponížiti, má v hebr. kořen, špl *[Šáfál, šáfal, šáfél]*. Ve významu učiniti nízkým, snížiti [na př. zdi nebo pevnost] máme *špl* v Iz 25,12; 26,5, ale už zde prosvítá přenesený význam: učiniti [se] nepatrným, bezvýznamným, malým v očích Božích i lidských, pokořiti [1S 2,7; 2S 6,22; Ž 75,8; 138,6; Iz 2,12; 5,15]; Bůh trestá pýchu těch, kteří se chtějí něčím zdát a nedovedou se pokořit před ním [Iz 25,11; Ez 21,26; Dn 5,22; Sd 4,23; Ž 107,12; na obou posledních místech je hebr. *kána‘*], zato však ty, kteří se ponižují anebo byli všelijak poníženi, povyšuje [Ez 21,26 sr. L 1,52] a těší [sr. 2K 7,6], ale často sám ponižuje, aby zkoušel [Dt 8,2n hebr. *‘ená],* Lv 16,29.31; 23,27; Nu 29,7 vyzývá k pravidelnému pokání v určité sváteční dny [Kral. ponižovati duší, životů«] a každé upřímné sebeponížení [hebr. *kán‘a*], přiznání viny a uznání Božích nároků a jeho svrchovanosti je v očích Božích příznivě hodnoceno [Ex 10,3; Lv 26,41; 1Kr 21,29; 2Kr 22,19; 2Pa 12,6n.12]. Bůh vyslýchá modlitbu ponížených, utrápených, chudých [*‘ánî* Ž 10,17; sr. 102,18, kde je hebr. *‘ar‘ár* = nahý, Kral. ponížený], takže Př 16,19 prohlašuje, že »lépe jest poníženého duchu býti s poníženými, než děliti kořist s pyšnými« [sr. 15,33; 18,12, hebr. *^{a}nává* = ponížení, pokora, soužení; sr. Jb 22,29]. Naděje, že veliké jest milosrdenství Hospodinovo, utěšuje pisatele Pl, třebas se v něm duše rozplývala [Kral. »ponižuje«, hebr. *šú^{a}ch]* trápením a pláčem [Pl 3,20nn]. Za to »jazyk ošemetný v nenávisti má ponížené«, t. j. ty, jež sám zkrušil [hebr. *dak,* Př 26,28]. Někdy má výraz ponížiti význam potupiti [na př. znásilněním, hebr. *‘áná,* Gn 34,2; sr. Dt 21,14; 22,24; Ez 22,1 On, sr. 18,6]. Jindy zase může jít o předstíranou poníženost, poddanství [Dt 33,29 Kral. »Tvoji nepřátelé poníženi budou« - hebr. *káchaš* = hubeněti, vyschnouti, na př. Ž 109,24 -, t. j. budou předstírati, že se vzdávají]; nepřátelé lidu Božího však v době uskutečněné Boží spásy budou přemoženi, po tlačeni [Kral. poníženi Iz 60,14, hebr. *šáchach]* i když kdysi o něm platilo, že pro neposlušnost Božích zákonů musel sestoupiti hluboko pod Bohem určenou úroveň [hebr. *járad* = sestoupiti, Kral. ponižovati se, Dt 28,43].

V NZ jde o výrazy *tapeinos, tapeinún,* jež Kral. překládají střídavě pokorný [Mt 11,29], ponížený [L 1,52], nízký [Ř 12,16], pokořiti se [1Pt 5,6], ponížiti se [Jk 4,10], býti snížen [F 4,12]; dále *tapeinósis* [= ponížení, na př. L 1,48]. I zde jsou tedy *pokora a ponižovati se souvztažné výrazy. Kristus se zbavil své božské slávy a ponížil se, přijav lidství se všemi jeho důsledky [F 2,8; také Sk 8,33, jež Žilka správněji překládá: »Ponížením byl soud nad ním zrušen«]. Pavel se »ponížil« tím, že se vlastní prací staral o živobytí, když kázal v Korintě, ač se na něj vztahoval výrok Ježíšův Mt 10,9n [2K 11,7; sr. F 4,12]. Ježíš prohlašuje za největšího v království nebeském toho, kdo »by se ponížil [Žilka: »kdo je pokorný«] jako toto dítě« [Mt 18,4]. K tomu poznamenává

Schlatter: »*Tapeinos* se podobá dítěti tím, že se v svém myšlení a chtění soustřeďuje na to malé, nenápadné a bezprostřední, že není ponoukán vůlí k moci, ale ve své drobné, sobě přidělené oblasti vykonává s plnou láskou svěřený úkol; tím se liší pokora Ježíšova od všeho asketického sebeponižování«. Možná, že tu Ježíš myslil i na to, že dítě je hotovo přijímat veliké dary bez nejmenšího pomyšlení na to, že by si je muselo nějak vysloužit nebo za sloužit; jinými slovy: dítě je otevřeno tomu, čemu nábožensky říkáme milost. Ponižovati se znamená také přijímati služebnickou úlohu [Mt 23,1 1n], poslední, bezvýznamné místo [L 14,7-11]. Ponížení může označovat stísněné, ubohé okolnosti, v nichž se kdo octl [L 1,48; sr. Sk 8,33]. Právě ponížení boháče [t. j. ztráta majetku a významnosti] je podle Jk 1,10 jedinou jeho příčinou k chloubě, protože pak může mít naději na proměnu svého srdce [sr. L 18,14.22-27]. Ponížení může být totožné s pokáním [Jk 4,10 sr. s v. 6-9], ale také se zahanbením [2K 12,21]. Ve F 3,21 stojí ponížení v protikladu ke slávě. *

Ponocný, noční, obyčejně vojenská stráž v městech [Pís 3,3 sr. 5,7; Ž 130,6].

Ponoukati, ponuknouti, pobídnouti, namluviti, podnítiti, puditi, nabádati, ale také dáti znamení, pokynouti. Jr 25,30 myslí na radostné, nejspíše rytmické pokřiky vinařů při šlapání hroznů [sr. Jr 48,33; Iz 16,10; 63,1-6], jimiž se při práci povzbuzují. Ponoukati, popuzovati [ke zlému] může člověk [1Kr 21,25; Mk 15,11], ale i satan [2S 24,1]; i pohled na hvězdy je s to svésti člověka k modlářství [Dt 4,19]; zneklidňovati, působiti na něho může Duch Hospodinův [Sd 13,25; L 2,27]. Zajímavý je obraz o ponoukání Hospodinově v Dt 32,11. Pří rodopisci vykládají, že orlice vytahuje z hnízda, spleteného z trní, všecky měkké součásti [peří, srst, trávu a pod.], aby donutila mláďata k létání a opuštění hnízda. Povzbuzovati může srdce, osvícené Boží moudrostí [Ex 35,21; 36,2]; ústa, která chtějí jíst, podněcují k práci [Př 16,26], žádost duše vede k neuvědomělým činům [Pís 6,11]. Ve všech citovaných místech je užito pokaždé jiného hebr. výrazu. U L 5,7 jde o pokynutí tovaryšům. Ponoukati v 2Tm 4,2 znamená naléhati, trvati na něčem [řecky *efistamai*]. 1Te 4,16 překládá Žilka: „Sám Pán sestoupí s nebe, jakmile zazní výzva (Kral.: se zvukem ponoukajícím), jakmile se ozve hlas archanděla a Boží polnice."

Pontus, rozsáhlý sv. kraj Malé Asie podél břehu Černého moře [Pontos Euxinos], od něhož také odvozuje své pojmenování [řecké pontos = moře]. Na j. hraničil v době nz na Galatii, na záp. na Bithynii. Vých. hranici tvořila řeka Halys, ale rozměry Pontu se ustavičně měnily podle politických okolností. P. byl už v nejstarších dobách obilní zásobárnou starého Řecka. V NZ se vyskytuje toto jméno ve Sk 2,9n; 18,2; 1Pt 1,1. Ze všech těchto míst můžeme uzavírati na značný počet Židů v této krajině. Z dějin P-u nejslavnější je doba posledního ze šesti od r. 281 př. Kr. po sobě jdoucích Mithridatů, Mithridata VI., [121-63 př. Kr.], krále pontského, muže statečného a neobyčejně udatného, který hodlal založiti velkou říši proti Římanům. Opanoval okolní krajiny i sev. pobřeží Černého moře a založil nové království Bosporské. Chtěl dobýti též Malé Asie, kde měli tehdáž Římané dvě provincie: Asii po Attalovi III. a Kilikii [Cilicii]; krom toho byly Bithynie a Kappadocie pod jejich ochranou. Mithridates vpadl do Efezu a odtud vydal rozkaz, aby byli pobiti všichni Římané, kteří zde měli v rukou všechny daně a poplatky a utlačovali obyvatelstvo. Tak prý bylo pobito 150.000 Italů. Z toho ovšem vznikla válka s Římany, která skončila mírem v Dardanu r. 85 př. Kr. Mithridates musel vrátiti vše, čeho dobyl, a nadto zaplatiti 3000 talentů válečné náhrady. R. 63 po smrti Mithridatově [sebevraždou] stal se P. římskou provincií, spojenou s Bithynii. Jen nakrátko se vlády nad P. zmocnil Farnaces, syn posledního Mithridata, ale byl poražen r. 47 př. Kr. Juliem Caesarem. Marcus Antonius zde r. 39 př. Kr. zřídil malé království, jež od r. 36 př. Kr.—63 po Kr. spravovala dynastie jakéhosi Polemona. Podle apokryfních Skutků Pavla a Tekly se zdá že tato dynastie byla příznivá křesťanství, jež sem nejspíše zanesl apoštol Pavel, ač o tom ve Sk není vůbec zmínky. Je tedy možné, že se sem křesťanství dostalo také jinak [z Efezu a p.]. V době nz jde buď o římskou provincii [1Pt 1,1; Sk 18,2], nebo o království a římskou provincii současně anebo o označení přímořských krajin černomořských obecně [Sk 2,9]. Křesťanství zde bylo značně rozšířeno kolem r. 110, jak vychází najevo z toho, že se z té doby zachoval dotaz pontského místodržitele Plinia ml., adresovaný *císaři Trajanovi, jak se má chovati ke křesťanům, k nimž prý patřila množství mužů a žen všech věků a všech společenských vrstev, z nichž někteří vyznávají Krista už 20-25 let. Z P-u pocházel i první sběratel Pavlových epištol Marcion [narozen v pontském městě Sinope kolem r. 120 po Kr.], dále překladatel SZ do řečtiny Akvila, původně pohan, pak křesťan, konečně však žid. Žil za panování císaře Hadriana [117-138 po Kr.]. Jde tedy o jiného Akvilu než ve Sk 18,2, ač oba pocházeli z P-u.

Ponuknouti *Ponoukati.

Poobloupiti = z části oloupati [Gn 30,37].

Poočerstviti, stč. trochu občerstviti. 2K 7,13 překládá Žilka: »Jeho duch ze všeho u vás došel klidu«.

Poodjíti, poodejdu, stč. = popojíti, dál odejíti [2S 6,3; Mt 4,21; 26,39], uchýliti se stranou [J 5,13].

Poodjíti, poodejmu, stč. = trochu odejmouti, ulehčiti [Jb 7,13].

Poodpočinouti, trochu si odpočinouti [Ř 15,32].

Poodstoupiti, trochu odstoupiti. Jb 7,16 prosí Boha, aby na něho nedoléhal, aspoň na

chvíli odstoupil, jinak že zahyne [sr. Jb 10,20].

Poodvésti, trochu odvésti, vylákati [Joz 8,6].

Poopustiti, na chvíli opustiti, nechati na holičkách [Iz 54,7].

Popadnouti, chytiti, uchopiti [Ž 7,6; 48,7; 71,11; 139,10; Ez 21,24; Mk 14,51; L 5,5], lapiti [Jr 18,22], přistihnouti při něčem, dopadnouti [J 8,3], chytiti za slovo [L 11,54; 20,26].

Popatřiti. Tak překládají Kraličtí ve SZ celkem čtyři hebr. výrazy, nejčastěji *rá'á* = viděti, hleděti; o něco se starati, míti o něco nebo někoho zájem [na př. Iz 22,11]. Hebr. *šákaf* znamená původně vyklonit se [na př. z okna], vyhlížet, jak překládají Kral. na př. Sd 5,28; 2S 6,16; Ž 85,12 a j., kdežto v Dt 26,15; Ž 14,2; 53,3; 102,20; Pl 3,50 překládají slovesem popatřiti. Hebr. *páná* = ohlédnouti se, pozorně pozorovati [na př. 1Kr 8,28; Jb 6,28; Ž 25,16; 102,18; 119,132]. Tvar hebr. slovesa *nábat* = otevřít dokořán oči, vzhlédnouti [Iz 63,15; Pl 5,1].

Všecky tyto pojmy se pravidelně vyskytují ve sz modlitebním slovníku a mají určitou příbuznost s pojmem *navštíviti [sr. Ž 80,15, kde jsou oba výrazy vedle sebe]. Neboť prosí Boha o účinný zásahy [o požehnání Dt 26,15; o osvobození vězňů Ž 102,20; o vysvobození z trápení, pohanění a pod. Ž 119,153; Pl 1,9; 5,1; o odpočinek, úlevu Pl 3,49n; o proměnu zlořečenství v dobré 2S 16,12; o potrestání zrádců 1Pa 12,17; o slitování 1Pa 21,15; o smilování Ž 25,16; 119,132; o odplatu za násilí a křivdy 2Pa 24,22; Ž 59,5]. Lid Boží se při tom dovolává Boží všemohoucnosti a svrchovanosti [»popatřiž z příbytku svého s nebe« Dt 26,15; Ž 14,2; 53,3; 80,15; 102,20], jeho spasitelných činů v minulosti [Neh 9,9] a doufá v tytéž činy v budoucnosti [Ž 102, 14-23]. Někdy zdůvodňuje svou prosbu o zákrok ujišťováním, že miluje rozkazy Hospodinovy [Ž 119,159], ale i když vyzývá Boha k nejdůkladnějšímu prozkoumání modlitebníkova života, je to vždycky prosba o spasitelný zákrok [Ž 139,23n]. V pozadí všech těchto proseb je vědomí, že Bůh má se svým lidem smlouvu, že je jeho Otcem [Iz 63,15n], že jeho oči jsou věčně obráceny na jeho zemi, o kterou pečuje [Dt 11,12], a že se k svému lidu spasitelně sklání.

Seslání Ježíše Krista bylo vrcholným Božím popatřením a navštívením [řecky *episkeptesthai* = popatřiti, zkoumavě se pohlédnouti, vyhlédnouti, navštíviti [L 1, 68.78] Božího lidu. Když však Izrael zklamal, stvořil si Bůh nový lid z pohanů [Sk 15,14 překládá Žilka: »Bůh předem učinil opatření, aby z pohanů získal lid, který by nesl jeho jméno«]. *Patřiti.

Popel na hlavě byl jedním z obvyklých znamení smutku nad úmrtím příbuzného nebo nad ponížením osobním [2S 13,19] nebo všeho lidu [2S 15,32; Neh 9,1]. V době postu a všelijakých navštívení sedávali kající v p-u [Jb 2,8; Iz 58,5; Jr 6,26; Ez 27,30]. Rabíni tento zvyk - sotva právem — vysvětlovali jako připomínku zásluh Abrahamových, který se z pokory přirovnával k prachu a p-u [Gn 18,23], neboť podobné postní a smuteční zvyky shledáváme i u pohanů [sr. Jon 3,6, sr. Jb 30,19; 13,12].

P. na oltáři po zápalné oběti byl shrnován do důlku, vytvořeného před oltářem na vých. straně [Lv 1,16], později byl vyvážen na čisté místo za ležením [Lv 4,12; 6,11]. Ve dnech tří výročních svátků býval p. odklizen ráno kněžími, určenými k tomu losem. P. z červené jalovice [Nu 19,9], jež byla spálena podle předepsaného obřadu, býval vysýpán za stany a upotřeben k rituálnímu očišťování [Nu 19,11-13]. V Žd 9,23 se upozorňuje na to, že

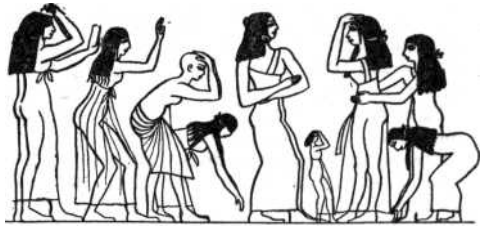

Scéna z egyptského pohřbu. Ženy sbírají prach a popel a sypou si jej na hlavu jako projev zármutku. Hrobní malba z Beni Hassan.

tento popel sice očišťoval, ale zároveň znečišťoval ty, kteří jej připravili. Má se tím jako na pozadí vyzdvihnouti dokonale očišťující oběť Ježíše Krista.

Popis [stč. = soupis, seznam]. Ž 87,6 a Ez 13,9 mluví o p-ech, t. j. seznamech, které si pořizuje o svých lidech sám Hospodin. Žalmista blahoslaví toho, kdo v tomto seznamuje zanesen jako rodák ze Siona, jenž je symbolem Božího lidu. Naproti tomu falešní proroci nejsou zapsáni »v p-u domu Izraelského«. Prakticky se to jeví v tom, že »mluví marnost a vidí lež« a uvádějí lid do falešných nadějí [Ez 13,7nn, sr. Ezd 2,59; Neh 7,5; Ž 69,29]. *Kniha. Ve Sk 5,37 jde o římský census, t. j. o p., pořízený z důvodů daňových, tedy o seznam poplatníků [*Celný, *Daň, *Popsání].

Popisovati, stč. zapisovati [do seznamu, výkazu mužstva, povinného vojenskou službou], sebrati a cvičiti vojsko, Jr 52,25.

Popleněn, popleněný, popléniti, novo-česky popleněn, popleněný, popléniti. *Pleniti.

Popluží, stč. = prostor, který stačilo vzdělati jedno spřežení jedním pluhem; orné pole, dvůr s rolí [J 4,5; Sk 28,7].

Poplynouti, plynouti = plouti, plavati [Iz 25,11; Ez 47,5], téci [J 7,38, sr. s Pís 4,15; Ez 47,1-12; Jl 2,28; 3,18; Za 13,1; 14,8].

Popouzeti, t. j. drážditi [zvl. k hněvu 1Kr 14,9], hněvati, zlobiti, kormoutiti [1S 1,6; Ez 32,9], urážeti, zvl. Boha modlářstvím [Dt 4,25; 1Kr 14,15; 16,33; 22,54; 2Kr 17,11.17; 21,15;

Jr 7,18n; 44,3; Ez 16,26 a j.]. Ve SZ jde většinou o překlad slovesa *k'ṣ.* V NZ tak Kral. překládají pět různých řeckých výrazů: [o Bohu] *parazélûn* = drážditi k žárlivosti, buditi žárlivost [1K 10,22]; *parapikrainein* = roztrpčiti [Žd 3,16, sr. Ž 95,8; Ex 17,1nn; Nu 14,29; 1K 10,10]; [o lidech] *prokalein* = vyzývati, drážditi [Ga 5,26], *proorgizein* = drážditi k hněvu [Ef 6,4], *erethizein* = drážditi, na př. přehnanou přísností [Ko 3,21]. Kdo uvěřil v Krista, nedráždí ani Boha šilháním po jiných božstvech, ani své bližní nebratrským chováním.

Popravištný, popravný [L 23,33; Mt 27, 33; Mk 15,22; J 19,17], místo, kde bylo učiněno po právu. Kral. tak překládají řecké *kranion* = lebka. Žilka na všech uvedených místech má »místo lebky«. *Golgota.

Popsaná kniha »z předu i z zadu« [Ez 2, 10] a »vnitř i zevnitř« [Zj 5,1] je svitek papyru [*Papír] nebo *pergamenu, popsaný i po hřbetní straně. Byl to neobvyklý způsob, proto že normálně se psalo jen po vnitřní straně svitku. *Písmo. Psaní. Č.

Popsání, pořízení seznamu, v němž bylo uvedeno jméno, pohlaví, stáří, společenské postavení a majetek poplatníků. Podle L 2,1n daňový soupis občanstva říše římské, nařízený císařem Augustem, vedl k tomu, že se splnilo proroctví o narození Mesiáše v Betlémě [Mi 5,2; Mt 2,5n]. V říši římské, pokud je známo z pramenů o prvním křesťanském století, konal se takový soupis [latinsky: *census*] každého čtrnáctého roku, a o Egyptě [r. 106 po Kr.] se výslovně praví, že tamní obyvatelstvo muselo jít k soupisu do svých rodných obcí, aby se předešlo možným podvodům. O těžkostech s datováním soupisu z L 2,2 viz *Cyrenius. Sk 5,37 mluví snad o jiném soupisu [Kral.: popisu], který byl prováděn po připojení Judstva k římské říši kolem 6.-7. r. po Kr. Tento soupis vyvolal bouři odporu za vedení Judy Galilejského [Josephus, Starožitnosti XVII, 13,5; Válka židovská 11,8,1].

Popsati. *Popisovati. *Popis.

Popuditi. *Popouzeti.

Popuzení. *Popouzeti.

Pór, hebr. *chásír* [= tráva], *Allium porrum,* cibulovitá zelenina, jež patřila vedle cibule a česneku k nejoblíbenějším druhům zeleniny u starých Izraelců, na niž se rozpomínali i na poušti jako na egyptskou pochoutku [Nu 11,4].

Poraditi se, společně se uraditi [1Pa 13,1; Neh 6,7; Mt 27,7; L 14,31], obrátiti se o radu k někomu. Praví-li Pavel, že se neporadil s tělem a krví, chce říci, že se neobrátil na žádného člověka o radu [Ga 1,16]. »P. se s Hospodinem« mívá ve SZ význam doptávati se na věštbu pomocí *urim nebo jiným prostředkem [Sd 18,5; sr. Nu 27,21; 1S 10,22; 22,13.15; 1Kr 22,8; 2Kr 22,13 a j.], ačkoli losníci, zaklinači a hadači byli v Izraeli zakázáni [Dt 18,11].

Porata [staropersky = štědrý], jeden z desíti Amanových synů [Est 9,8].

Porcius. *Festus.

Porfirián [z lat. *Porphyrio caeruleus,* druh vodní slípky]. Tak překládají Kral. dva různé hebr. výrazy: *tinšemet* [Lv 11,18; podle Gesenia druh sovy. Tentýž výraz překládají v Lv 11,30 slovem ještěrka, cizojazyčné překlady mají chameleón nebo krtek] a *ráchám* [Dt 14,17]; tentýž výraz v Lv 11,18 překládají labuť, kdežto jinojazyčné překlady mají sup, kterého Arabové dodnes nazývají *rachám.* Jde o egyptského supa, lat. *Neophron percnopterus,* který je bílý, jen křídla má černá. Při letním tahu z j. Francie přes sev. Afriku a Egypt do záp. Indie se vyskytuje i v Palestině]. SŽ má na mysli nějakého rituálně nečistého ptáka, jehož druh se nám dnes už sotva podaří přesně zjistit.

Porfyretová podlaha [Est 1,6], podle jedněch křišťálová, podle jiných vykládaná z různobarevného mramoru.

Poroba, poddanství, otroctví, zvláště lidu izraelského v Egyptě [Dt 6,12] a v *zajetí babylonském [Ezd 9,9; Iz 14,2; Pl 1,3]. V Neh 5,18 je p-ou míněn obtížný poplatek, vymáhaný Peršany na Židech. *Služba. Č.

Porod, poroditi. *Naroditi se, narození. *Nečistota, nečistý. Porodní *bolesti bývají prorokům obrazem jednak utrpení, jímž musí projíti neposlušný lid pro své hříchy v přítomnosti Boží [Iz 26,17; Jr 49,24, sr. Ř 8,22], jednak utrpení, jež bude předcházeti zrození nového věku [J 16,20nn; Mt 24,8]. Neplodnému Siónu je dáno zaslíbení obzvlášť lehkého p-u [Iz 54,1; 66,7n; sr. Ga 4,27] v době nového slitování Božího. Ve Zj 12,1nn je církev Kristova znázorněna jako nadpozemská bytost, jež rodí ty, kteří ostříhají přikázání Boží a mají svědectví [= osvědčení] Ježíšovo [Zj 12,17]. Jde tu o sz a vůbec židovský apokalyptický, ale pokřesťanštěný obraz, podle něhož svrchní Jerusalem je matkou všech věřících [sr. Zj 21,2; Ga 4,26]. Z tohoto nebeského Jerusalema pochází také Mesiáš [Zj 12,5].

Poroubati, stč. = posekati, pokáceti [Ž 80,17].

Poroučeti, poručen, poručiti. Ve smyslu rozkázati, přikázati Gn 12,20; 50,2; 1S 21,2; vydati výnos Ezd 5,3; svěřiti dozor [nad úkolem] 2Pa 36,23, sr. Nu 3,36; 2Pa 9,27; Ž 31,6; dáti, odevzdati Gn 42,37. Pokaždé je užito jiného hebr. nebo aram. výrazu. U Jon 3,2 překládají tak Kral. hebr. mluviti, neboť to, co mluví Hospodin, je současně rozkazem. Ž 18,48 jest snad lépe překládat: »Bůh, jenž mne mstí a podmaňuje mi lidi«. V NZ jde o tři řecké výrazy, z nichž *entellesthai* znamená prostě přikázati, uložiti [Žd 11,22, sr. Mt 17,9; J 14,31; Sk 13,47, kde je užito téhož řeckého výrazu]. Sloveso *paratithenai* znamená svěřit k úschově, k opatrování [L 12,48; 23,46 sr. Ž 31,6; 1Pt 4,19; sr. 2Tm 2,2, kde jde nejen o úschovu, ale o další působení a rozšíření], doporoučet někoho [něco] někomu [Sk 14,23;

20,32]. 1Tm 1,18 doporučuje pisatel Timoteovi zvěstování milosti místo Zákona [sr. 1Tm 1,8-17]. Sloveso *paradidonai* znamená odevzdati [Mt 25,14; Sk 15,40], dobrovolně, z lásky vydati [J 19,30 sr. Ř 4,25; 8,32], ponechati [1Pt 2,23], tradovati Mk 7,13; Sk 6,14; 1K 11,2; 15,3 [ale ovšem také zrazovati, zraditi!]. *Poručení.

Porouhání, porouhati se, stč. posměch, utrhání; haněti, posmívati se. Ve SZ v českém překladu se tyto výrazy nevyskytují, ale věc je vyjádřena příbuznými pojmy jako útržka, hanění, utrhati, rouhati se [Lv 24,11; 2Kr 19,4.6.22; Iz 52,5; Ez 35,12], jež LXX překládá většinou výrazy *blasfémein, blasfémia,* jež označují popírání záchranné moci Boží, posměch jménu Božímu a urážení jeho slávy, vůbec lidskou zpupnost, jež je vždy snižováním důstojnosti a vyvýšenosti Boží. V NZ je těchto výrazů užito k označení chování, jež pohrdá jménem Božím nebo Kristem [Ř 2,24; 14,16] nebo Slovem Božím [Tt 2,5]. Falešní učitelé vydávají cestu pravdy v posměch [2Pt 2,2]. Poněkud záhadné je místo v 2Pt 2,10n. Podle Ju 8n, které je v 2Pt 2,10 citováno, tu jde o porouhání andělských mocností [»důstojnosti«, »vrchnosti«], jehož se dopouštějí gnostičtí bludaři. Snad se tito bludaři vyvyšovali nad samé anděly proto, že znali tajemné obřady a kouzelné formule, ačkoli o těchto bytostech neměli ani ponětí. Dopouštěli se tím něčeho, čeho se neodvážil ani archanděl Michal vůči ďáblu. Pohrdli Božími posly právě tak jako Sodomští. — Řeckého *paradeigmatizein* [= vydati někoho veřejnému posměchu, pranýřovati, uvésti v lehkost, sr. Mt 1,19] je užito v Žd 6,6 o těch, kteří odpadli od Krista. Tím Krista nejen znovu křižují, ale činí jej také předmětem veřejného posměchu mezi křesťany i pohany. *Rouhání.

Porozuměti, rozumem pochopiti, domýšleti se, poznati, seznati, postřehnouti [Sd 13,21; 1S 20,12; Iz 52,15; Mt 21,45; L 20, 19.23; J 8,27 a j.]. *Poznati, znáti.

Poručeni. Tak překládají Kral. tři řecké výrazy: *dogma, epitropé* a *epitagé.* První u L 2,1 označuje císařský výnos o soupisu poplatníků [královský rozkaz Žd 11,23; císařské ustanovení Sk 17,7]; druhý povolení, pověření [Sk 26,12]; třetí rozkaz, příkaz [Ř 16,26].

Poručiti. *Poroučeti.

Porušen, porušení, porušený, porušiti [se], porušovati. Ve SZ jde většinou o sloveso *šáchat* a jeho odvozeniny, jež označují fysický zánik a rozklad [Ž 16,10; Sk.2,27.31; 13,35.37; sr. Jr 13,7, kde je užito téhož hebr. výrazu] nebo hrob [Jb 33,22.24; jámu Jb 33,28] nebo podsvětí [Jon 2,7]. Dn 10,8 doznává, že jeho krása byla zničena hrůzou nad viděním. Viděti porušení = zemříti [Ž 16,10; 49,10]. U Dn 3,25 jde o aram. *ch^{a}bál* = poškození, zranění. Ve většině případů jde však o označení mravní i náboženské zkaženosti a zrůdnosti [Gn 6,11 n; Ex 32,7; Dt 31,29; 2Pa 27,2; Ž 14,1; Ez 20, 44; Oz 9,9; Sof 3,7]. Podobně je tomu v NZ, kde jde o řecké výrazy *fthora, diafthora* [= zánik, záhuba], *diaftheirein* [= zkaziti], *kataftheirein* [= pokaziti]. Na fysický zánik myslí Sk 13,34.36n v navázání na Ž 16,10; 49,10; jde o opak věčného života [Ga 6,8]. Ř 8,21 předvídá, že s konečným vykoupením člověka se dostaví také vykoupení všeho stvoření z otroctví zániku, do něhož upadlo pádem člověka. Na mravní zhoubu myslí Pavel, když v 1K 15,33 citátem z Menandrovy komedie »Thais« [4. stol. př. Kr.] varuje čtenáře před obecenstvím s popěrači vzkříšení [Žilka: »Špatná společnost kazí dobrý mrav«]. V 1Tm 6,5 a 2Tm 3,8 jde o bludaře, kteří svou nepovolností zdravým slovům Pána Jezukrista, svou nadutostí, rozumářstvím a hádkami o slova docházejí až k zmatenosti mysli a domnívají se, že zbožnost je dobrým obchodem, pramenem hmotného zisku. O bludařích mluví také 2Pt 2,12.19. Přirovnává je k nerozumným zvířatům, určeným svou přirozeností k tomu, aby byla chytána a zabíjena. »Ve vlastní záhubě také sami se zahubí« [Žilka], protože jsou otroky zkázy. Zato věřící křesťané, jimž byla dána vzácná a nesmírná zaslíbení, aby se stali účastníky božské přirozenosti, uniknou ve světě zhoubné žádostivosti [2Pt 1,4; sr. 2K 3,18]. Nevěstka [Babylon], o níž mluví Zj 19,2, nakazila a hubila zemi svým smilným životem, ale byla už Bohem odsouzena.

Porušitelnost, porušitelný, podléhající zkáze, pomíjejícnosti, pomíjející, smrtelný. Tělo a krev, t. j. člověk v nynějším smrtelném stavu na zemi, nehodí se do království Božího právě proto, že je pomíjející. Člověk musí být opatřen při vzkříšení »tělem duchovním«, nepomíjejícím [1K 15,42n.50]. Stříbro a zlato jako hodnoty pomíjející nestačily na vykoupení člověka. Bylo třeba vzácné krve Krista jako čistého a neposkvrněného Beránka [1Pt 1,18], jež má nepomíjející hodnotu a účinnost [sr. 1J 1,7]. Živé a trvalé slovo Boží je nepomíjejícím semenem, z něhož pochází znovuzrození [1Pt 1,23]. Pohané se provinili tím, že zaměnili slávu nesmrtelného Boha za zpodobení obrazu nesmrtelného člověka [Ř 1,23]. *Neporušitelnost. "*Neporušitelný.

Porůznu (Neh 4,19) tu a tam; jeden zde, druhý onde.

Pořád, stč. = řadem, po řadě, po pořádku, po sobě, jeden po druhém, postupně [Ž 40,6; Sk 18,23].

Pořádek = pořadí [Ex 28,10; 1Pa 23,6; 2Pa 5,11; 8,14; 1K 15,23 a j.].

Pořádně = po pořádku [Jb 23,4; L 1,1.3].

Pořádný = řádný, zákonný [Sk 19,39].

Posaditi[se]. *Seděti.

Posečení královské [Am 7,1]. K výsadám královým patřilo také přednostní právo žnouti na polích. Nevíme ovšem, zda se to vztahovalo na kterékoli pole anebo jen na vlastní pozemky, a to tak, že poddaní musili nejdříve požíti tato královská pole a pak teprve mohli obstarat své pozemky. *Kral.

Posečkati. *Očekávání.

Posedlý [Mt 12,22; Sk 10,38], ďábelník, člověk ovládaný démony, zlými duchy, polobožskými nadlidskými silami, což mělo podle obecného starověkého názoru za následek i fysické, duševní a ovšem i mravní onemocnění. Démoni podle starověkých představ budí zlé vášně, nezřízené žádosti a snaží se podkopati ctnostný život. I bibličtí autoři používají těchto představ, aby jimi znázornili skutečnost a moc zla ve světě, zvláště v lidském životě. Saul je sz příkladem posedlého člověka. Na něm je také vidět, že posedlosti podléhají lidé, oslabení hříchem [sr. 1S 16,14 s 1S 13,8-14; 15,10-31]. V NZ čteme o hochu, stiženém němotou a příznaky epilepsie, na př. u Mk 9,14-29, sr. Mt 17,15.18; L 9,37-42; o člověku slepém a němém u Mt 12,22 sr. 9,32; L 11,14; o ženě, jež se nemohla vzpřímit v L 13,11.16; o šílencích u Mt 8,28. Sr. také 2K 12,7. Přitom NZ předpokládá, že duchové, kteří posedli člověka, mluví [Mk 1,23n; 3,11n; 5,7], že vytušili božství Kristovo dříve než obyčejní lidé [Mt 8,29, sr. Jk 2,19], že věští [Sk 16,16], že nejsou totožní s člověkem, kterého posedli [Mt 8,31, sr. Mk 5,5] a že stádo vepřů zdivočelo, když Ježíš dovolil zlým duchům vejíti do nich [Mt 8,30nn]. Ježíš s jejich existencí vážně počítal a učedníky poučil, že jen modlitbou [a postem - dodatek pozdějších rukopisů] je možno získati nad nimi moc [Mk 9,29]. Vymítání ďáblů pokládal za důkaz, že se v jeho osobě vlomilo království Boží do tohoto světa [Mt 12,28]. Když se jeho učedníci vrátili z první misijní cesty a radostně sdělovali, že i ďáblové se jim poddávají v jeho jménu, Ježíš odpověděl: »Viděl jsem satana jako blesk padajícího s nebe... Avšak z toho se neradujte, že se vám poddávají duchové, ale raději se radujte, že jména vaše napsána jsou v nebesích [L 10,17-20]. Podle zvráceného úsudku lidu, svedeného náboženskými vůdci, Ježíš sám měl ďábelství [J 7,20; 8,48n.52; 10,20n]. Bylo to znamením naprostého odmítnutí Ježíše. XX

Posekání. *Údolí.

Posel jako ten, jenž přináší a odevzdává něčí vzkaz nebo zprávu, stál podle starověkých názorů pod zvláštní ochranou božstva, ježto obstarával tehdy jedinou možnost styku mezi lidmi. Posmívat se a utrhat poslům, zvl. královským, bylo něco neslýchaného [2S 10,1nn; 2Pa 30,10; sr. Mt 21,33nn] a vedlo často k vypovědění války. Ve státním styku byli poslové vlastně vyslanci, kteří odevzdávali úřední sdělení, přijímali peníze a uzavírali smlouvy, jež samy o sobě měly posvátný ráz. Už v době Chammurabiově se děje zmínka o státních p-ech. Perský král Kyros I. [bibl. Cýrus] podle Herodota zavedl r. 560 př. Kr. celý systém pro odevzdávání poselství, jakýsi druh pošty [sr. Est 3,13; 8,14; Jr 51,31]. Při hlavních silnicích byly ve vzdálenosti dne cesty nastavěny budovy s rychlými jezdci, kteří donesli poselství do další stanice. P. míval doporučující listy královské, jimiž byli úředníci vyzýváni, aby ho všemožně podporovali. P-ové také měli právo donutiti každého, aby jim zapůjčil zvíře nebo pomohl osobně [Mt 5,41; sr. také Mt 27,32]. Na rychlost p-ů [Iz 18,2], kteří podle starověkých zpráv urazili denně 80 km nebo dokonce prý až 240 km, navazuje Jb 9,25 své podobenství o pomíjitelnosti života. Na poslu se vyžadovala dobrá paměť a bystrost mysli, aby mohl i ústně svěřené poselství přesně vyřídit [sr. Př 13,17; 26,6; Iz 42,19]. Také Bůh má své lidské p-y, zvláště proroky [2Pa 36,15; Iz 44,26; Ag 1,13] a kněze [Mal 2,7]. *Anděl.

Zvlášť vítáni byli doručitelé dobrých poselství [1Kr 1,42], na př. narození syna [Jr 20,15] nebo vítězství [1S 31,9; 2S 1,20; 4,10; 18,26n] nebo pokoje, spásy a vysvobození [Iz 52,7]. Semitština má pro přinášení radostného poselství samostatný kořen *[bsr],* kdežto jiné jazyky takového kořene vůbec nemají anebo musejí užívat výrazu složeného ze dvou pojmů [na př. řecké *eu-angelizesthai* = zvěstovati dobré]. Tato okolnost ukazuje, jak významné bylo mezi Semity radostné poselství. Souviselo s přízní božstva [sr. 1S 31,9] a jeho zvěstování bylo kultickým činem [Ž 68,12, sr. Ž 40,10]. Zvláště p. z Deuteroizaiáše [Iz 40nn] má ráz náboženský: oznamuje vítězství Hospodinovo nad celým světem, provolává návrat Boží na Sión a tím počátek nového údobí pro Izraele i pohany [Iz 40,5; 45,23-29; 49,1.6; 51,4, sr. Ž 96,2nn]. Slovo p-a Hospodinova není pouhým oznámením něčeho, co teprve přijde, nýbrž zplnomocněným provoláním a tím už i nastolením nové, eschatologické skutečnosti, neboť Bůh sám vkládá toto tvůrčí slovo do úst poslových a tak vlastně mluví sám [Iz 51,16, sr. s 41,27; 40,9; 60,6]. I když u Iz 61,1 chybí výraz p., je obsah shodný s úkolem p-a: prorok je poslán, aby zvěstoval tichým a zkroušeným radostné poselství spásy.

Není divu, že NZ všecka tato místa pochopil ve vztahu na Mesiáše. Jan Křtitel je p-em [andělem], který předejde Krista [Mt 11,10]. Ježíš však je poslem a tvůrcem očekávaného eschatologického údobí radosti [Mt 11,5; J 5, 23;8,29; 11,42; 12,45; Ř 8,3; Ga 4,4; 1J 4,9nn]. Jeho poselství prohlašuje a uskutečňuje novou dobu [L 4,18.43; 8,1; sr. Ef 2,17]. On sám je vtěleným poselstvím [Ef 2,14.16], jež se vztahuje i na zesnulé [1Pt 3,19; 4,6]. Ale Božími posly evangelia jako nové skutečnosti jsou také učedníci, apoštolové a evangelisté [L 9,2; 10,1; J 17,18; Sk 22,21; Ř 10,15 a j.]. Ovšem, p. není větší než ten, který jej poslal [J 13,16]. Své poselství vyřizují na místě Kristově [2K 5,20], takže jsou nejen p-ové církví, ale i sláva Kristova [2K 8,23]. *Apoštol. *Posílati.

Poshověti, stč. odložiti, míti strpení [Mt 18,26.29], čekati [Iz 46,9]. Ž 52,11 »poshovím na jméno tvé« překládá Zeman »budu očekávat na tvé jméno« [*Očekávati; Gn 49,18; Ž 37, 9; Iz 40,31]. Totéž hebr. sloveso *[kává]* však

znamená také číhati [Ž 56,7 sr. 119,95]. *Prodlévati. *Shovívati, shovívání.

Posílati, poslati. *Posel. *Prorok. Ve SZ je tak většinou překládáno sloveso *šálách* [na př. Gn 32,3; Nu 20,14; Joz 7,22; Sd 6,35; 7,24;9,31 o lidech, kteří někoho poslali; Mal 3,1; 2Pa 36,15 o Bohu], při čemž důraz leží na skutečnosti a důležitosti samotného poslání [aniž je vždycky sdělen obsah poslání, Gn 31, 4; 41,8.14] s vyzdvižením toho, jenž posílá, kdežto poslaná osoba ustupuje do pozadí. Jejím úkolem je prostě poslouchat a poselství vyřídit [Iz 6,8]. Sloveso *šálách* vyjadřuje vůli a cílevědomost posílajícího, ať už jde o člověka, jenž posílá [sr. Gn 24,1nn] nebo o Boha [sr. Gn 12,1nn; Ex 3,10; Sd 6,8.14; Iz 6,8; Jr 1,7; Ez 2,3; Ag 1,12; Za 2,11; 4,9; Mal 4,5]. Jak silně je hebr. slovesem zdůrazněna činná vůle a autorita posílajícího, je vidět na jeho spojení s rukou: »p. ruku« [Kral. »vztáhnouti ruku«, Ž 144,7; sr. Ex 9,15; 2S 6,6; Jb 2,5, které Kral. v Ž 18,17; 57,4 překládají »poslati«, ač je ze souvislosti jasno, že jde o vztažení ruky, i když v hebr. textu o ruce není řeči]. Zvláště tam, kde jde o Boha jako posílajícího, je zdůrazněna jeho svrchovaná vůle, jíž nelze odolat [Ex 3,10; 4,13; Am 3,8; Jr 20,7].

Hebr. *šálách* překládá LXX řeckým *apostellein;* NZ má dva výrazy: *apostellein a pempein,* při čemž synoptická evangelia slovesa *pempein* nikdy neužívají přímo o Bohu [Mt 11,2; 14,10; 22,7; L 7,10.19; 15,15; 16,27 proti Mt 10,40; 15,24; Mk 9,37; L 9,48, kde je užito slovesa *apostellein*]. U Jana je užito řeckého *apostellein* tam, kde jde o zdůvodnění Ježíšovy autority Boží autoritou, jež ručí a je odpovědna za jeho slova a činy [za Ježíšovou osobou a jeho slovy stojí sám Bůh, J 5,36.38; 6,29.57; 7,29; 8,42; 10,36; 20,21; viz zvl. modlitby Ježíšovy J 11,42; 17,3.8.18.21.23.25; sr. 1J 4,9n. 14; Ga 4,4], kdežto řeckého *pempein* je užito tam, kde jde o zdůraznění Boží bezprostřední účasti na díle Ježíšově [J 5,37; 6,44; 8,18; 12,49; 14,24, sr. J 5,30; 6,29; 8,16]. Neboť dílo Ježíše jako Syna Božího je dílo Boží nebo, jinak řečeno, dílo Ježíšovo vzniká z díla Božího [J 4,34; 5,17; 9,4, sr. 14,10]. Ježíš Kristus a Otec jsou jedno [J 10, 34; 14,9n]. Proto Ježíš u Jana vedle formule »poslal mne Otec« užívá také formule »já jsem přišel« [J 10,10; 12,46n; 16,28; 18,37], aby tak byla vyzdvižena naprostá jednota vůle mezi ním a Otcem. Je jistě příznačné, že mluví-li Ježíš o seslání Ducha sv., vyjadřuje to Jan vždy slovesem *pempein,* nikdy *apostellein* [J 15,26; 16,7, sr. J 14,26; Ga 4,6]. I tu je zdůrazněna bezprostřední účast Kristova na díle Ducha sv. Jako Bůh poslal Syna, tak Syn posílá [*apostellein;* u J 20,21 je sloveso *pempein*] své učedníky a stojí za nimi svou autoritou i mocí [Mt 10,5.16; Mk 3,14; 6,7; L 9,2. 52; 10,3; 22,35; J 17,18; Sk 22,21; R 10,15; 1K 1,17]. Také při svém druhém příchodu pošle anděly, aby shromáždili jeho vyvolené se všech stran a končin světa [Mt 24,31]. Sloveso *apostellein* pod vlivem výrazu *apostolos* [*Apoštol] se pomalu stává odborným názvem pro vybavení plnou mocí od Boha nebo Ježíše Krista k službě království Božího.

Posíliti (se), posilniti (se). Tak překládají Kral. několik hebr. výrazů, jež nadto na. různých místech tlumočí různě. Nejčastěji jde o sloveso *cházak* = státi se silným; dodati síly [na př. 2S 2,7; Neh 2,18; 6,9; Iz 35,3; Ez. 16,49; 34,16; Dn 10,19; 11,6]. Totéž sloveso překládají však také zatvrditi [Ex 4,21; 11,10; Joz 11,20, sr. Ex 7,13, kde Kral. překládají »posílilo se srdce faraonovo« — zatvrdilo se], zsiliti [= zatvrditi, Ex 9,12], obtížiti [= zatvrditi, Ex 10,20], Hebr. *'ázaz* [= posilniti. Sd 6,34] překládají v Ž 68,29 = obdařiti silou, hebr. *sá'ad* [= posilniti, Gn 18,5; Sd 19,5.8;. 1Kr 13,7; Ž 41,4] překládají také podpírati [Ž 18,36; Př 20,28], zdržovati [ve smyslu udržovati Ž 104,15] a pod. [Pís 6,4 překládají Kral. výrazem posilovati také hebr. *ráhab,* ač hebr. sloveso znamená spíš znepokojovati, másti, naplňovati pýchou]. Všecka tato a podobná slovesa se shodují v tom, že označují přírůstek síly [dodati síly, učiniti silnějším, obdařiti silou, povzbuditi, podepříti, upevniti, utvrditi, vzmužiti se, nabrati síly, zmocniti se, zatvrditi a p.], způsobený Bohem, jediným zdrojem *moci a síly [Jb 36,22; Ž 105,4], buď potravou [1Kr 19,8; Pís 2,5; Pl 1,18; sr. Sk 9,19] nebo pevným rozhodnutím [2S 2,7; 2Pa 25,8; Neh 2,18] nebo zásahem druhých [Lv 25,35; Dt 1,38; Iz 35,3, sr. Žd 12,12; Iz 41,7; prostřednictvím anděla 1Kr 19,5nn, sr. L 22,43] nebo přímým zákrokem [Sd 6,34; 16,28; 1S 30,6; 1Pa 12,18; Ezd 7,28; Ez 34, 16]. *Očekávání na Boha a hledání Boha [Ž 105,4] je pro Izraelce souznačné s vyprošováním a nabýváním síly [Ž 27,14; 31,25; Iz 40,30n; sr. Neh 6,9; Ž 119,117]. Přítomnost Boží drtí bezbožníky, ale posilňuje věřící [Iz, 35,4; 41,10]. David se posilňuje v Hospodinu [1S 30,6] a podobně Za 10,12 posilňuje lid. Posilnění se projevuje v ustavičném chození ve jménu Božím [Za 10,12], v udatnosti a statečnosti [2S 2,7; 10,12], ve schopnosti slyšet Boží rozkazy [Dn 10,19], v konání vůle Boží [1Pa 28,10; Ž 119,117; Za 8,9] a jinak. Tak, jako Bůh posiluje své věrné [Ez 34,16], má posilovat i jeho lid [Jb 4,13; 16,5; Iz 35,3; Ez 16,49; sr. Žd 12,12], zvláště pastýři lidu [Ez 34,4]. Ti, kteří tak nečiní, uvalují na sebe Boží soud [Ez 13,22].

V NZ překládají Kral. čtyři různé řecké výrazy slovesy posilniti [se], posilovati [se], o nichž platí celkem totéž, co bylo řečeno o podobných výrazech ve SZ. Síla a moc mají zdroj v Bohu, takže jen ve styku s Bohem je možno sílit na duchu [*krataiûsthai* — výrazu *kratos* [= moc, síla] je užito v NZ jen ve vztahu. k Bohu — L 1,80; 2,40], být silný [1K 16,13, sr. 2S 10,12; Ž 27,14; 31,25, také 1S 4.9]. Pisatel Ef 3,16 prosí za své čtenáře, aby jim dal Bůh svým Duchem posilněnu býti [Žilka:

»dal mocnou posilu«] na vnitřním člověku, t. j. aby posílil jejich víru [v. 17], jejich lásku [v. 18] a jejich poznání [v. 17n]. Síla křesťanova je výsledkem působení Boží [Kristovy] síly v něm, *endynamûm* = obdařiti silou, 2Tm 4,17, sr. Ž 68,29. Totéž sloveso překládají Kral. ve Sk 9,22; Ko 1,11; 1Tm 1,12; 2Tm 2,1; Žd 11,34 výrazem zmocňovati se. [O Abrahamovi praví Pavel v Ř 4,20, že to byla víra, jež mu dala sílu, aby nepochyboval o Božím zaslíbení]. F 4,13 vidí zdroj síly v úzkém spojení s Kristem [sr. 1Tm 1,12; 2Tm 4,17; Ef 6,10n]. O ostatních místech [L 22,43; Sk 9,19 *enischyein;* Žd 12,12 *anorthûn]* byla už učiněna zmínka. *Moc. *Síla. *Zmocniti se.

Poskakovati. Tak překládají Kral. pět hebr. výrazů, z nichž *kárar* znamená točiti se, tančiti [2S 6,14.16]; *rákad* = skákati radostí nebo strachem [Jb 21,11; Kaz 3,4; Ž 114,4.6; Iz 13,21], tančiti [1Pa 15,29]; *'álas* [= radovati se, plesati, triumfovati Ž 68,4, sr. Ž 5,12; 9,3; 25,2; Př 11,10; 28,12; 1Pa 16,32]; *nûd* [= klátiti se, na př. 1Kr 14,15]; u Jr 48,27 jde snad o potřásání hlavou v posměchu nebo v lítosti; *dálag* = skákati [Iz 35,6, sr. Pís 2,8; 2S 22,30]. Ve Sk 3,8 řecké *hallesthai* = skákati, t. j. pohybovati se střídavě pomaleji a rychleji, vyskakovati [sr. Sk 14,10], o vodě: tryskati [J 4,14].

Poslán, poslati. *Posel. *Posílati.

Posledek, stč. = konec, ostatek. »K posledku = na konec [Jb 42,12 sr. 8,7; Jk 5,11].

Poslední, nejzazší, na př. věcně p. [Mt 5,26; L 12,59] nebo prostorově p. [Sk 1,8] nebo časově p. [2S 19,11; 23,1; Mt 12,45; 20,8.12; 27,64; L 11,26; J 7,37; 2Pt 2,20; Zj 2,19; sr. Mk 12,6.22] nebo konečně p. významem [Dt 28,44; L 14,9n; 1K 12,24], bezvýznamný. Ap. Pavel v 1K 15,8 připomíná v tomto smyslu, že jemu se ukázal Kristus nejposléze, t. j. naposledy jako *nedochůdčeti, protože je nejmenší z apoštolů a není hoden nazývati se apoštol. Současně však v tomto »nejposléze« je obsažena skutečnost, že se Kristus od svého zjevení Pavlovi přestal už zjevovat, že tedy řada jeho zjevování po zmrtvýchvstání byla uzavřena. V 1K 4,9 Pavel ironicky poukazuje na blud Korinťanů, kteří se domnívali, že již vešli do království Božího. Pavel poukazuje na to, že o apoštolech tato výsada ještě neplatí. Bůh je doposud ponechal na podívanou celému světu a nechal je jako blázny, mdlé, opovržené až na konec [Kral.: »poslední«], kdy po všech ostatních, kteří skrze ně uvěřili, vejdou do království Božího. Ježíš radí, aby ten, kdo chce býti první, byl poslední a služebník všech [Mk 9,35, sr. 10,44], a vyslovil přesvědčení, že mnozí, kteří se domnívají být první, budou poslední a naopak [Mk 10, 31; Mt 19,30; 20,16; L 13,30].

Často má výraz p. význam eschatologický [*Den c. d. *Eschatologie. *Konec. *Nejposlednější], t. j. označuje dobu, kdy Bůh sám zasáhne do běhu dějin patrným způsobem [Iz 2,2; 30,8; Dn 9,27; Oz 3,5; Mi 4,1; Ag 2,10]. Pro křesťany *začaly* tyto p. dny příchodem Kristovým [Žd 1,1; 1Pt 1,20], jenž je p-m *Adamem [1K 15,45nn], a od té doby trvají. Základními znaky těchto *p-ch dnů jsou jednak vylití Ducha sv. [Sk 2,17], jednak obtížnost časů [Kral.: »nebezpečné časy« 2Tm 3,1], vystoupení posměvačů [2Pt 3,3; Ju 18] a Antikrista [1J 2,18]. Zakončením těchto p-ch dnů bude charakterisováno podle Zj 15,1; 21,9 p-mi sedmi ranami, přemožením p-ho nepřítele - smrti [1K 15,26] a p-m zatroubením [1K 15,51], po němž dojde ke vzkříšení mrtvých, k soudu a spáse [J 6,39n.44.54; 11,24; 12,48; 1Pt 1,15].

Výraz »p. věci« může označovat konec člověka, jeho konečný osud [Jb 8,7] nebo konečný výsledek snažení a života [Am 8,10, sr. Kaz 7,8; Dn 12,8] nebo i smrt [Dt 32,20]. Moudří proto uvažují o těchto p-ch věcech [Dt 32,29; Ž 73,17]. Ž 37,37 možno též překládat s Duhmem a Zemanem: »Pozoruj bezúhonného a hleď na upřímného [= dbej dokonalosti a hleď si upřímnosti], nebo muž pokoje má [šťastnou] budoucnost« [sr. Jr 29,11].

O formuli »první a poslední« viz *Alfa.

Poslední soud. *Soud.

Poslední večeře. *Večeře Páně.

Poslechnouti, poslouchati, poslušnost: [Kral.: poslušenství]. Sloveso poslouchati má v češtině právě tak jako *šáma'* v hebr. dvojí význam: a) slyšeti, naslouchati, pozorně na-, slouchati [Gn 18,10 sr. Sk 12,13; Gn 23,15; Jb 15,17; 29,21; Př 13,1; Kaz 7,5; Iz 55,2; Ez 3,7]; b) býti poslušen, poslechnouti, činiti podle slyšené rady a vyslechnutého rozkazu [Gn 3,17; 28,7; Ex 24,7; Joz 1,17; Sd 2,20; Neh 9,16; Ž 81,12; Iz 42,24; Jr 26,5; 35,14.18; Oz 9,17; Ag 1,12 a j. Sr. s nz *hypakúein* Mk 1,27; 4,41; L 17,6]. Sloveso *šáma'* má většinou tento druhý význam. Poslouchati přikázání, Zákon, slovo, hlas Boží znamená usposlechnouti. SZ si nedovede představit naslouchání Božího slova, jež by bylo pouze něčím trpným. Ozve-li se Boží slovo, je možno jen jedno ze dvojího: buď poslechnout anebo se vzepřít a vzbouřit [hebr. *márad* = pozdvihnouti se, odvrátiti se, odporovati Nu 19,9; Joz 22, 16.18.28n; Ez 2,3; 20,38; *márá* = odporovat, býti vzpurný Nu 20,24; 27,14; 1S 12,15; 1Kr 13,21.26; Ž 105,28; Iz 1,20; 63,10; sr. Sk 7,39.51 a j.]. Toto pojetí naslouchání Božímu slovu, přikázání, hlasu souvisí s pojmem smlouvy s Bohem. Izrael je lidem Božím, protože s ním Bůh učinil smlouvu. Jediným výrazem této smlouvy se strany lidu je naprostá a výhradní poslušnost Boha [Ex 19,5; Dt 6, 3n]. Vše ostatní je vedlejší anebo, lépe řečeno, je obsaženo a zahrnuto v poslušnosti, takže je možno říci, že poslušnost je obsahem sz náboženství [1S 15,22, sr. s Mi 6,6nn]. Poslouchati a sloužiti Hospodinu je jedno a totéž. Není to poslušnost mechanická a neosobní [sr. Iz 1,11-17], nýbrž dobrovolná, plynoucí z dobrovolné oddanosti a lásky [Joz 24,15.

21-27], vylučující jakýkoli pocit vypočítavé záslužnosti [Dt 11,27n; Iz 1,19; Jr 7,23; 11,1-8; Za 6,15], neboť poslušnost je cílem, nikoli prostředkem k cíli, jenž leží mimo ni. Poslušnost ve SZ úzce souvisí s věrností a vírou [sr. Gn 15,6 s Gn 22,18; Žd 11,8; Gn 26,5; Ex 4,8: »Neuvěří tobě a neposlechnou hlasu znamení«], ale důraz na poslušnost převládá, kdežto v NZ převládá důraz na víru jako na obsah křesťanského vztahu k Bohu.

Souvisí to snad s tím, že poslušnost v NZ označuje především obsah Kristova díla: jeho poslušnost až do smrti na kříži [F 2,8 sr. Iz 53] uskutečnila novou smlouvu s Bohem; skrze toto zástupné »poslušenství jednoho« byli »spravedlivi učiněni mnozí« [Ř. 5,19; Žd 5, 8n; 10,5-9]. Kristovo poslušné sebeobětování jako »rozkošná vůně« [Ef 5,2] odstranilo hořkost [hebr. *márar* = hořko a *márá* = = vzpoura spolu souvisí] lidské vzpoury proti Bohu. Vírou se člověk stává účastníkem této dokonalé poslušnosti Kristovy, protože víra spojuje s Kristem. Právě proto víra stojí v popředí nz zvěsti. Je to ovšem víra, jež vede k poslušnosti [F 2,12], blíže označené jako poslušnost učení [Ř. 6,17], pravdy [Ga 5,7; 1Pt 1,22], evangelia [2Te 1,8 sr. Ř 10,16n. Praví-li tu Pavel, že víra je ze slyšení, myslí tu ve smyslu sz *šáma'* na poslušné slyšení] a Krista [2K 10,5]. Ti, které Bůh ve své spasitelné vůli předzvěděl, byli vyvoleni k poslušnosti [1Pt 1,2], t. j. stávají se poslušnými syny [1Pt 1,14]. Tato poslušnost je věřící přijetí spasitelné vůle Boží, zjevené v Ježíši Kristu. Víra se projevuje právě poslušností vůči zvěsti o Kristu [Ř 1,5; 16,26; sr. Sk 5,32; 6,7] a podrobuje se této zvěsti [2K 10,5n; Ř 15,18; 16,19; Fm 21]. Člověk, který se vydal v poslušnost Krista, přestal být otrokem hříchu [Ř 6,16n].

Z této poslušnosti, z tohoto podrobení Kristu prýští všecka ostatní poslušnost, o níž mluví NZ: 2K 7,15; Ef 6,1.5nn; Ko 3,20.22n; Fm 21; Žd 13,17; 1Pt 3,6. Tato poslušnost je v Ř 13,1nn;Tt 3,1; 1Pt 2,13n rozšířena i na vrchnosti [Př 8,15]. Je příznačné, že Kraličtí a téměř všecky překlady NZ v odkazech, uvedených v Ř 13,1, uvádějí také J 19,11. Kristovo podrobení Pilátovi je pro křesťana jedním z motivů, proč se podrobuje vrchnosti. Avšak nade vší poslušností stojí zásada, vyjádřená ve Sk 4,19; 5,29. *Neposlušenství.

Posloužení, posluhovati. *Sloužiti.

Poslušen, poslušenství, poslušný. *Poslechnouti.

Posměch, posměvač, posmívati se. Hebrejština má nejméně devět různých výrazů pro posměch a smích, aniž vždy činí rozdíl mezi radostným, nevinným smíchem a škodolibým, pohrdavým výsměchem. Naopak: většina z těchto výrazů má příchuť něčeho, co se nesrovnává s pravým vztahem k Bohu a k lidem [Př 17,7; 30,17]. Kaz 3,4 sice připouští, že je »čas pláče a čas smíchu«, ale Kaz 2,2; 7,3 naznačuje, jak o smíchu smýšlí ve skutečnosti. Smích pro SZ je totiž nejednou výrazem skutečné nebo domnělé povýšenosti [Př 21,24], převahy [na př. pštros podle Jb 39,18 se posmívá koni a jezdci, kteří ho pronásledují] a lepší zpravenosti, takže v poměru k Bohu a jeho lidu hraničí až na hříšné pohrdání v povýšenecké sebejistotě. Gn 17,17; 18,12.13. 15 má sice vyložit jméno Izákovo [hebr. *jischák* od slovesa *sáchak* — smáti se], ale v pozadí je odsouzení povýšeneckého a nedůvěřivého úsměvu nad Božím výrokem. Gn 21,6 překládají Kral. v souhlase se LXX hebr. kořen *schk* výrazy »radost učiniti«, »radovati se« jako projev zbožné veselosti, ale tento verš je možno také chápat tak, že se Sára sama nyní stala předmětem nevěřícího posměchu. Ostatně je příznačné, že rabíni v midrašich [výkladech] ke Gn a Ex hebr. *schk* uvádějí v souvislost s modloslužbou, proléváním krve a přestupováním předpisů o manželství. Tak vykládají zvl. Ex 32,6, kde Kral. hebr. »aby se smáli« překládají »aby hrali« [sr. Iz 57,4nn]. Hříšník je pro Izraelce současně posměvačem [hebr. *lís, léş,* Př 3,33n]: posmívá se všemu božskému [Ž 1,1; 119,51; Př 1,22; 19, 28; sr. Jr 6,10], zesměšňuje hřích [Př 14,9, kde Kral. mají »přikrývá hřích«], není schopen nápravy [Př 9,7n.12; 13,1; 14,6; 15,12], takže blázen, opilec a posměvač jsou pro Izraelce příbuzné pojmy [Ž 39,9; Př 20,1; 24,9]. Zbožní jsou předmětem posměchu hříšníků, a to nejen tehdy, stíhá-li zbožné Boží výchovný trest [Jb 34,7; Ž 44,14n; 79,4; 80,7; 89,42; Pl 3,14; Ez 5,15; 23,32], nýbrž vždycky. Jejich zbožnost je jim směšná [2Pa 30,10; Neh 2,19; Jb 12,4; Ž 22,8n; 35,15; 109,25; 119,51; 123, 4; Jr 20,7; 48,26n]. Bůh ovšem povýšenecké posměvače stíhá svými tresty [Iz 29,20]. Jednou z příčin pádu Izraelova je, že se *posmíval prorokům [2Pa 36,16] v bláhové sebejistotě [Iz 28,14-22]. Na druhé straně i bezbožní pro svou nepochopitelnou nadutost a falešné spoléhání na božstva nebo bohatství jsou předmětem posměchu zbožných a spravedlivých [1Kr 18,27; Jb 22,19; Iz 37,22; 2Kr 19,21], ale tento posměch je spojen se svatou bázní nad Božími soudy [Ž 52,7nn]. Bezbožnost, pýcha a rouhání je pro sz člověka něco nepochopitelného a směšného.

Čtyřikrát se mluví ve SZ o smíchu [posměchu] Božím *[sáchak:* Ž 2,4; 37,13; 59,9; Př 1,26, kde je řeč o Boží moudrosti], ale tento smích je výrazem Boží naprosté vyvýšenosti nad hříšníky, kteří se vzpírají uznat jeho svrchovanost.

V NZ jde hlavně o slovesa *gelán, katagelán* [= smáti se] a *ekmyktérizein* [= posmívati se] a subst. *gelós* [= smích]. Všecky tyto výrazy lze správně pochopit jen na pozadí sz zbožnosti. Když Ježíš řekl o Jairově dceři, že neumřela, ale spí, posmívali se mu ti, kteří byli shromážděni v domě, protože se domnívali, že jsou lépe zpraveni než on. Vyjádřili tak svou povýšenost nad Ježíšem a tudíž i nevěru [Mt 9,24]. Podobný význam má řecké *mykté-*

rizein u L 16,14n. Farizeové se tu Ježíšovi posmívali nejen proto, že byli bohatí a že nesouhlasili s jeho tvrzením o výlučnosti bohatství a zbožnosti, nýbrž proto, že si byli jisti svou povýšeností a duchovní převahou nad Ježíšem. Jejich posměch byl výrazem jejich zatvrzelosti k Božímu zjevení v Ježíši Kristu. Stejně je tomu u L 23,35n, kde jde o naplnění Ž 22,7nn [sr. Mt 27,41; Mk 15,31]. Posměch patřil k mesiášskému utrpení Ježíšovu právě tak nerozlučně jako k utrpení sz věřících [sr. Mt 20,19].

U L 6,25 vyslovuje Ježíš své *běda nad těmi, kteří se nyní smějí, protože jednou, až dojde ke konečnému rozhodnutí, budou kvílit a plakat. Ze souvislosti je patrno, že jde o ty, kteří nyní nepočítají s Bohem vážně, spoléhají na bohatství, v němž mají své potěšení, jsou nasyceni [v. 24] a netouží po spravedlnosti [sr. Mt 5,6; L 6,21; Jk 4,8nn]. Zato ti, kteří nyní pláčí, budou se smát, t. j. budou se radovat [Mt 5,4], protože se dočkají konečné spásy. Jde tu o navázání na Ž 126,2.

Posmíšek. *Posměch.

Posmýkání [smyk je nástroj, jehož se užívalo k mlácení obilí. Měl podobu saní bez kol nebo s koly. Jezdilo se jím po rozestřených klasech sem a tam]. Hebr. *za"ᵃvá* (?) odvozeno od *zv'* = natřásti, hýbati; znepokojiti, špatně zacházeti. Kral. k 2Pa 29,8 připojují v Poznámkách vysvětlivku: »K posmýkání, t. aby místa jistého neměli, ale sem i tam postrkáni byli«, sr. Dt 28,25; Jr 15,4; 24,9; 29,18; 34,17; Ez 23,46.

Posnésti, strpěti, trpělivě snášeti [2K 11,1] Č.

Posouditi = rozvážiti, uvážiti, považiti [Sd 19,30; Př 24,32; Jr 2,31], vyšetřiti [Sk 24,22].

Posouzený = zúžený [1Kr 6,4; Ez 40,16].

Postava, vnější vzhled, velikost, vzrůst [Gn 39,6; 1S 16,7; Pís 7,7; Iz 45,14; L 19,3; Jk 1,11 překládá Žilka: »Její [byliny] ladný zjev je zničen«]. U Mt 6,27; L 12,25 jde nikoli o p-u, nýbrž o délku života [Žilka: »Kdo z vás však může svou starostlivostí přidati k svému věku jedinou píď?«]. Totéž řecké slovo *hélikia,* jež Kral. u L 2,52 překládají věk, překládají u J 9,21.23 »léta« ve smyslu: je plnoletý, dospělý. Poněkud nesnadný je výklad Ef 4,13. Hejčl-Sýkora překládá: »Až bychom se všichni sešli v jednotu víry a poznání Syna Božího a vyspěli v dokonalého [t. j. dospělého, zralého] muže a dosáhli [duchovním] vzrůstem míry plnosti Kristovy«. Jde tu o církev, jež má jednou ztělesňovat zralé, dospělé, dokonalé tělo Kristovo, celé naplněné Kristem. Práce apoštolů, proroků, evangelistů, pastýřů a učitelů buduje tuto církev. Ale dokonale vybudována, t. j. dokonalým tělem Kristovým bude teprve tenkrát, až se v ní sejdou všichni, kteří podle spasitelného plánu Božího jsou pro ni určeni a k ní patří.

Postávati = zdržovati se zastavováním, přerušovati chůzi [Jr 4,6].

Postavec, něco utkaného na stavu, zvl. drahá tkanina [Ex 26,31; 28,5; Nu 4,6; 2Pa 3,14; Est 8,15; Ez 23,6 a j.], stánkové nebo chrámové opony, utkané z modrého a červeného purpuru, ze šarlatu dvakrát barveného a přesoukaného kmentu.

Postaviti ve smyslu ustanoviti, určiti [Gn 41,34; 2Pa 25,16; Neh 6,7; Ez 3,17; Ř 4,17; 1Te 3,3; 5,9; 1Tm 2,7]; ve smyslu připraviti, přichystati L 1,17. »Postaviti Pánu« = postaviti před Pána, představiti Pánu [L. 2,22]. Jde tu o odborný výraz pro zasvěcení Bohu [Ex 13,2.12]. Téhož řeckého výrazu *[paristanai]* je užito v 2K 4,14, kde jde o poslední část spasitelného dění, kdy Korintští i Pavel po vzkříšení budou shromážděni před Božím trůnem, aby »se představili Bohu« [sr. Ko 1,22.28, kde je užito téhož řeckého slovesa]. »Postavovati se proti někomu« = bouřiti se, protiviti se, stavěti překážky [Joz 22,19; Jb 15,25; Ž 55,4; Pl 3,3; Ez 2,3; Dn 8,25]. *Vzdělati.

Postel. V Palestině byla p. přepychem. Chudí a pocestní spávali přímo na zemi, přikrytí pouze pláštěm [Gn 28,11; Ex 22,26; Dt 24,13]. Zámožnější lidé však užívali rohožky nebo žíněnky, jež mohla být snadno přenášena [Mt 9,6]. V době královské však se vyskytují už i p-e dřevěné [2Kr 1,4.6] nebo železné, k nimž náležely tyto součástky: 1. Žíněnka. 2. Pokrývka, často vyšívaná v pestrých barvách. V létě ovšem dostačilo tenké prostěradlo nebo plášť. 3. Kozí polštář [1S 19,13] nebo nějaká jiná poduška [podhlavník]. Dřevěné nebo železné konstrukce [Dt 3,11] bývaly všelijak ozdobeny [Am 3,12; 6,4; Př 7,16] a podle účelu upraveny [Gn 47,31; Est 1,6]. Sloupky byly vyřezávané, pozlacené nebo postříbřené. Většinou ovšem postačovala lavice, přistavěná ke stěně místnosti. Výraz »p. ložce« [Ž 132,3] = rozestlané lůžko. Ke Gn 49.4 viz Gn 35,22.

Příslušenství soukromé ložnice je vypočteno v 2Kr 4,10: postel, stůl, stolice, svícen. Při jerusalemském chrámu byly pokojíky, patrně pro kněze, k přenocování. V takovém pokojíku byl ukrýván Joas [2Kr 11,2; 2Pa 22,11]. Že ložnice bývaly v »nejtajnějších«, t. j. nejsoukromějších místech domu, vysvítá z Ex 8,3; 2Kr 6,12. *Ložce.

Postihati [nověji postíhati] = dohoniti, honiti, dotýkati se. Podle Oz 4,2 je úpadek v Izraeli tak veliký, že vražda se kupí na vraždu, takže se jedna dotýká druhé a tvoří nepřerušený řetěz. Podle Am 9,13 bude úrodnost země taková, že oráč bude pobízet žence, aby rychle dokončil svou práci, protože už bude třeba znovu orat půdu [sr. Lv 26,5].

Postihnouti = stihnouti, dopadnouti, dostihnouti, polapiti [Gn 19,19; 31,23; Ex 14, 9; Dt 22,22; Ž 18,38: Př 30,6; Iz 21,3; Jr 2,26;42,16;J 8,4 aj.].

Postiti se, *Půst.

Postlaný [Pís 3,10] = vydlážděný.

Postoupiti po někom, po něčem = následovati, dáti se za někým, jíti za někým

[Ex 23,2; Dt 8,19; 1Kr 2,28; L 21,8; J 12,19]. P. ve smyslu couvnouti, ustoupiti zpět [2Kr 20,10; Jl 8,6],ve smyslu odevzdati Lv 25,28. 30.

Postranní, stč. = nepořádný, nepravý, mimo řád a obyčej; co se děje po straně. Syn p. = mimo manželství zplozený, nemanželský. Žena p. = cizí žena [Dt 23,2; Sd 11,2; Př 5,20; 7,5; 22,14; Iz 57,4].

Postrčen. U Jb 34,20 »uveden v neklidný pohyb«, »roztřesen« [hebr. *gá'ašj*]. U Jr 23,12 »zahnáni, rozptýleni« [hebr. *nádach*].

Postupovati [L 21,8]. *Postoupiti.

Posvátný, t, j. příslušný k svatyni [1Kr 8,4; 1Pa 9,29]. *Posvěcen, posvětiti. Izrael znal také posvátné kameny [*massébá* Gn 28, 18.20], p-é pahrbky a hory [1S 9,12; 10,13; Oz 4,13], p-é stromy [1Kr 14,23; 2Kr 16,4; Ez 6,13; 20,28; Oz 4,13; sr. Gn 21,33; 35,4.8], p-é háje [Dt 12,3; 2Kr 23,6, *'ašérá,* dřevěný kůl, jenž snad byl kdysi živoucím stromem, sr. Mi 5,14; Dt 16,21], p-é prameny [1Kr 1,9] a p.

Posvěcen, posvětiti. Tyto výrazy souvisí s pojmem *svatý. Svatý je pouze Bůh [Ž 99,9] nebo jeho jméno [Ž 99,3; 111,9] a vše, co nějak přijde do styku s Bohem nebo má vztah k Bohu nebo je jím užito nebo jemu vyhrazeno, má charakter svatosti, jest posvěceno. Nesmíme ovšem tento sz pojem v nejstarších dobách zaměňovati s naším pojmem svatosti, který je převážně mravní. Opakem svatého je ve SZ především obecný, profánní, normální [1S 21, 4]. Později se ovšem pojem toho, co je svaté, prohluboval. Hebr. kořen *kdš* znamená původně odděliti [od obecného, všedního užívání, od všedního světa, Lv 20,26 sr. 10,10; 19,24n; Dt 20,6; Sd 17,3]. Věci a osoby samy o sobě nejsou svaté, ale svatost jim může být propůjčena tím, že jsou odděleny, že se dostanou do blízkosti Boží nebo věcí a osob od něho už posvěcených [hora Sión je svatá, protože je na ní chrám, Ž 2,6; 3,5; 24,3, sr. Ex 29,37; 30,29; Mt 23,17.19], anebo jsou od Boha prohlášeny za posvěcené [Gn 2,3; Ex 31,13; Lv 20,8; 21,23]. Při tom z počátku převládal názor, že to, co je posvěcené, je vybaveno zvláštními silami, jež mohou být nebezpečné všemu obecnému [Ex 19,12n.24; Sd 6,22n; 13,22, sr. Gn 28,17, zvl. pak vypravování o truhle Hospodinově 1S 5-7]. Posvěcenou, t. j. vyňatou z obecného užívání, mohla být země [Ex 3,5; Joz 5,15], jestliže se k ní přiblížil Bůh; posvěceno mohlo být město [Neh 11,1. 18; Iz 48,2; 52,1; Jl 3,17]; p-ými mohly být nádoby [1Kr 8,4], oltář [Ex 29,37; Nu 7,10; 2Pa 7,9], roucha [Ex 29,29] a osoby, jež jimi posluhovaly ve svatyni [Ezd 8,28; Ex 28,41; 29,1]; p. byl stánek [Nu 7,1] i chrám [1Kr 8,63; 9,3.7; 2Pa 29,5]; p-o mohlo být pole [Lv 27,21], pokrmy a plodiny [Lv 19,24n; 22,16], zvl. prvotiny [Ex 23,19], p-i museli být prvorozenci [Ex 13,2], svátky a dny [Ex 20,8. 11; 35,2; Lv 23; 25,10; Neh 8,9nn], shromáždění [Jl 2,16], celý »národ« [Ex 19,4nn; Lv 11,44; Dt 4,7]. I válka byla posvěcována. Vyzdvihnouti válku, vyhlásit boj, připravit, přistrojiti bojovníky zní v hebr. posvětit válku atd. [Jr 6,4; 22,7; 51,27n; Jl 3,9; Mi 3,5]. Bojovníci museli být p-i, t. j. muselo být u nich odstraněno vše, co by je mohlo oddělovat od zdroje síly, Boha [1S 21,5; Iz 13,3]. I vojenské ležení muselo být zbaveno všeho nečistého [Nu 5,3; Dt 23,14]. A možná, že výraz »mazati pavézy« [2S 1,21; Iz 21,5] znamená určitý druh svěcení posvátným olejem. Války izraelské byly »boje Hospodinovy« [Nu 21,14]. Začínaly oběťmi [1S 7,9; 13,9n], při nichž podle Pedersena byl zpíván Ž 20 nebo jiný podobný žalm. Vítězství začínalo ve svatyni. Do boje byly neseny posvátné předměty [Nu 10,35n; 31,6; 1S 4,3nn]. I válečná kořist musela být posvěcena, t. j. její část musela být odevzdána Bohu, aby ostatní část mohla být přivlastněna bojovníky a lidem [Nu 31,25-54; Sd 8,24-27; 2S 8,7n. 11n; Iz 23,18]. Právě na izraelských bojovnících je vidět, co prakticky znamená být p.: je to do určité míry vyšinutí z normálního, všedního života [1S 21,6; 2S 11,11], jež bylo u bojovníků dočasné, u Nazarejců trvalé [Sd 13,4n.14;Nu 6,2-20]. V p-ých dnech se nesmělo pracovat [Ex 20,8-10; 35,3; Nu 15,32-36; Neh 10,31; Iz 58,13n; Jr 17,21 nn; Am 8,4-6, sr. L 6,5]. Smyslem těchto příkazů a zákazů bylo udržení a nabytí vnitřní životní síly ze styku se zdrojem síly, Bohem, nebo jeho Zákonem [Lv 20,7n; Nu 15,40; Dt 28,9n].

Druhou složkou svatosti [posvěcenosti] je kultická čistota. To, co je odděleno pro Boha, musí být kulticky čisté. Časem toto pojetí nabylo převahy, takže svatý, posvěcený = kulticky čistý. Jen člověk kulticky *čistý se směl blížiti Bohu a přijmouti od něho potvrzení smlouvy a tudíž odpuštění skrze oběť [Př 15,8; 21,27]. Kultické čistoty bylo dosahováno sepráním roucha a omytím těla [Ex 19,10.14; 30, 17nn; 40,3 1nn], odstraněním všeho, co kulticky znečišťuje [Lv 12,4; 21,23; 22,3n.6n; Nu 19,20; Joz 7,13], zvláště však všeho, co nějak souviselo s cizími kulty [Lv 11,44]. Šlo to tak daleko, že byly zakázány i smíšené sňatky [Ezd 9,2; 10,10; Mal 2,11]. Neboť Izrael měl být »království kněžské a národ svatý« [Ex 19,6; Lv 19,2; 20,26] »símě svaté« [Ezd 9,2], »svatý lid« [Dn 8,24]. Zvláště *kněží, kteří »nesou nepravost svatyně«, t. j. jsou odpovědni za to, aby svatyně zůstávala ve »stavu posvěcení« jako středisko, odkudž se posvěcení šíří mezi lid, museli dbát toho, aby sami byli svatí [Ex 29; Lv 8; 10,9; 21,1n.6n.9, sr. s Ez 44,22.25nn; Lv 21,16nn]. Pro velekněze platily ještě přísnější zákony, protože jeho posvěcenost byla vyššího stupně než kněží a lidu [Lv 10,6n; 21,10nn]. Jeho povinností totiž bylo přisluhovat ve svatyni svatých, kdežto kněží směli jen do svatyně a lid pouze do nádvoří; svatost Hospodinova byla soustředěna ve svatyni svatých. Úsilí o posvěcení nakonec naplnilo celého Izraele, zvláště po návratu ze

zajetí. — To, co bylo posvěceno, nesmělo být ničím poskvrněno [Nu 35,33; Iz 24,5; Jr 3,1n]. Zvláště chrám musel být chráněn před znesvěcením cizími kulty [Lv 20,2n, sr. Ez 20,39], ale i cizinci [Ez 44,7; Za 14,21, sr. Nu 1,51; 3,10] a kupčením [sr. Mt 21,12nn]. Jerusalem se měl stát svatým městem [Jl 3,17].

I když se na první pohled zdá, že pojem p. je více ceremoniální, naturalistický a kultický než mravní, přece jen obsahoval prvky, které nutně vedly k jeho zethisování. Možno říci, že ethické prvky byly v zárodku obsaženy jak v pojetí posvěcení jako vyhrazení Bohu, tak v pojetí p. jako kultické čistoty. Především přesvědčení, že Bůh je osobní původce posvěcení [»Já jsem Hospodin, posvětitel váš« Lv 20,8; 21,23; Ez 20,12], stvořilo předpoklad pro osobní pojetí svatosti, jež musí být darována [Iz 6,7]. Stále hlubší chápání Boží svatosti [Iz 6,3.5; Ab 1,12n] nutně vedlo k projevům, na něž mohl navázat NZ [Ž 15; 24, 3-6; 51; Iz 1,4.16n; Jr 4,1-4; Ez 36,16-28]. Již t. zv. Zákon svatosti [Lv 17-26] s ustavičným refrénem »Já Hospodin Bůh váš« musel probouzet vědomí, že Izraelova svatost musí být měřena svatostí Boží. Bůh chce být »posvěcen uprostřed synů Izraelských« [Lv 22,32; Nu 20,12; 27,14], t. j. uznán a vyznáván v bázni a v důvěře jako svrchovaný Pán, který soudí a vysvobozuje [Iz 8,13, sr. 5,15n; 29,23; Ez 20,41]. »Posvětiti« tu je totožné s vyvýšením a oslavením Božího jména mezi národy [Ez 28,22.25; 36,23; 38,16.23; 39,27]. Právě svými soudy [Lv 10,2n; Nu 20,13] i spásou Bůh sám sebe posvěcuje, t. j. zjevuje mezi národy svou podstatu. V době mezi SZ a NZ se stalo posvěcování jména Božího zachováváním jeho přikázání a bezúhonným životem nejvyšší zásadou a pohnutkou mravního jednání.

V NZ jde o řecký výraz *hagiazein* [= posvětiti], známý skoro výhradně jen v biblické anebo pod biblickým vlivem stojící řečtině. Modlí-li se křesťan podle Ježíšova návodu »Posvěť se jméno tvé« [Mt 6,9; L 11,2], prosí za to, aby Bůh, jenž je *svatý, tuto svou svatost zjevil [sr. Ez 20,41; 38,16] nyní ve věřících a jednou při posledním soudu. Svou svatost ve věřících zjevuje tím, že jim dá při modlitbě okoušet svou vznešenost a vyvýšenost a probouzí v nich posvátnou bázeň [sr. Iz 6,3n]. Jiní vykladači se domnívají, že v této prosbě jde vlastně o slib: »Chceme posvěcovat [oslavovat svatost] tvé jméno«, jak to činili serafínové ve vidění Izaiášově [Iz 6,3]. Zdá se však, že neprávem. Subjektem posvěcení tu může být jen Bůh, ne člověk, právě tak, jako příchod království může uskutečnit a vůli svou na zemi prosadit jen Bůh.

Poněkud jiný význam má výraz »posvěcuji sebe samého za ně« u J 17,19. Ježíš Kristus na základě svého božství [jen Bůh nebo Duch sv. může posvěcovat, Ř 15,16; J 6,69] sama sebe odděluje a určuje [posvěcuji sebe = dávám se k disposici Bohu, obětuji sebe] za oběť [J 1,29], když ho k tomu před jeho vtělením určil Bůh [J 10,36, sr. Jr 1,5], aby věřící v něho »v pravdě« [zde snad na rozdíl od sz obětí, jež nebyly s to skutečně posvětiti, sr. Žd 9,13n. *Pravda] byli posvěceni, t. j. stali se Božím majetkem a jeho služebníky. Toto posvěcení učedníků nazývá Ježíš J 17,17 posvěcením v pravdě, t. j. skrze pravé poznání Božího Slova, jímž Bůh v Kristu oslovuje věřící [sr. J 1,14.18; 14,7-9; 17,6.25n; 2K 4,6; Jr 9,23n; 31,34]. Jen toto posvěcení je s to zachovati učedníky od zlého na světě, t. j. vyjmouti je z nadvlády knížete tohoto světa. Ve stejném smyslu posvěcuje Kristus svou církev [Ef 5,26].

Toto sebeobětování Kristovo jako prostředek posvěcení zdůrazňuje zvl. Žd. V Adamovi [?Abrahamovi v. 16] po tělesné stránce jsou věřící a Kristus jedno [»z jednoho jsou všichni«, Žd 2,11.14], ale protože Kristus byl současně svatým Synem, jenž se dostal k cíli svého určení skrze utrpení [Žd 2,9n], očišťuje a posvěcuje svou sebeobětí [Žd 10,10.14; 13,12] ty, jež se nestydí »nazývati bratřími« [Žd 2,11]. Na základě tohoto očištění a posvěcení smějí věřící svobodně přistupovati k trůnu Božímu [Žd 4,16; 10,19-22]. Věřící ovšem nesmějí »krev smlouvy, kterou byli posvěceni«, potupovat [Žd 10,29] svévolným upadáním do stavu neposvěcenosti, nýbrž osvědčovat životem svou svatost, jež jim byla vydobyta Kristem [sr. Žd 10,22nn; 12,14; Zj 22,11]. Je tu patrná souvislost posvěcení se smírčí sebeobětí Kristovou.

To, co Žd nazývá očištěním a posvěcením [Žd 9,13n], nazývá Pavel *ospravedlněním a posvěcením, při čemž klade důraz na ospravedlnění. Ale všecky rysy ospravedlnění se shodují u Pavla s tím, co charakterisovalo pojem posvěcení ve SZ. »Věřící nejsou sami svoji«, »jsou Boží« [1K 6,19n], jsou živi pro Boha [Ř 6,11], jsou živou obětí [Ř 12,1]. Jiný důraz v terminologii souvisí s jeho východiskem. Pavel vidí hříšníka tváří v tvář Zákonu, vůči němuž se jeví jako vinník, neschopný jeho plnění, kdežto pisatel Žd vidí člověka poskvrněného a proto vyloučeného z Boží svatyně, pro Pavla posvěcení znamená přijetí za služebníka Božího [Ř 6,12-22], pro pisatele Žd schopnost pravé bohoslužby [Žd 12,14]. Pro oba je očištění [ospravedlnění] a posvěcení něčím darovaným v Kristu Ježíši [1K 1,2] nebo v Duchu sv. [Ř 15,16; 1K 6,11]. Být p. je pro Pavla být povolaným svatým, t. j. Boží povolání do království Kristova, jehož je uposlechnuto, posvěcuje [1K 1,9.23-30; 1Te 2,12]. 1K 6,11 [sr. Ř 6,4nn; Ko 2,12] pak ukazuje, že křest v Krista, pokřtění s Kristem je základem posvěcení i ospravedlnění [sr. 1K 1,30; Ef 5,26]. Ti, kdo byli Bohem [Kristem, Duchem sv.] posvěceni, obdrží dědictví v světle [Sk 20,32; 26,18, sr. Dt 33,3; Ko 1,12]. A jako ve SZ, tak i u Pavla styk s někým, kdo je p., posvěcuje [1K 7,14, sr. 1Tm 4,3-5], t. j. zahrnuje do oblasti Boží blízkosti. Ovšem, také u Pavla se musí svatost jako vztah k Bohu a ke

Kristu projevovat v mravní čistotě [1Te 4,4.7; Ř 5,21-6,1nn]. *Posvěcení.

Žd 2,10 překládají Kral. řecký tvar *teleiósai* [= dokonalým učiniti] výrazem »posvětil«. Žilka překládá: »Slušelo zajisté, aby ten, kvůli němuž je všecko a skrze něhož je všecko, skrze utrpení dokonalým učinil vůdce spásy, jenž mnoho synů přivedl k slávě.« Žilka tomuto místu rozumí tak, že v něm jde o vyvrcholení Kristova božství, o zdokonalení jeho podstaty [stejně Riggenbach]. Podobně překládá Hejčl - Sýkora: »Slušelo se zajisté na toho, k němuž a skrze něhož je všechno, aby [také] původce spásy, který přivedl mnoho synů k slávě, utrpením uvedl k jeho oslavení.« V poznámce dodává: »Právě tímto utrpením si získal Kristus, původce spásy, největší slávu.« Cremer-Kógel však, patrně správně, chápe toto místo v tom smyslu, že jde nikoli o podstatu Syna Božího, nýbrž o jeho mesiášské povolání, jímž procházel od stupně k stupni. Vyvrcholení a cíle dosáhlo toto povolání v utrpení na kříži. Tímto utrpením posvětil i věřící, t. j. zasvětil je Bohu. V tom smyslu překládá Škrabal: »Aby utrpením přivedl k cíli původce jejich spásy.« Tak bylo jeho povolání naplněno, jeho dílo ukončeno.

Posvěceni [řecky *hagiasmos]* je označením duchovního procesu, jehož předpokladem je svatost [Zj 22,11], získaná Božím posvěcením, t. j. smířením v Kristu [*Posvěcen]. Jde o stále větší a rozhodnější prokazování příslušnosti k Bohu, dosažené v Kristu skrze víru [Sk 26, 18]. Svatost je základem, dokonalá svatost [posvěcení] je cílem věřícího [1Te 5,23n překládá Žilka: »Kéž vás Bůh pokoje posvětí skrz na skrz«]. Vůlí Boží je, aby věřící dosáhli p. [1Te 4,3, sr. Lv 11,44; 1Pt 1,16], t. j. mravní čistoty [1Te 4,4; sr. 1Pt 3,7], v níž se uplatňuje Boží povolání. Opakem p. je mravní nečistota [1Te 4,7]. P. je výsledkem služby *»spravedlnosti« [Ř. 6,19] a vysvobození od hříchu [Ř 6,22]. Tento proces p. je umožněn tím, *že věřící přebývají v Kristu Ježíši [1K 1,30] a jsou ponoukáni Duchem sv. [2Te 2,13; 1Pt 1,2]. Jinak řečeno: P. je povolování Duchu sv. a bázeň před jeho zarmucováním [Ef 4,30]. Je to důsledek toho, že věřící se stává chrámem Ducha sv. [1K 6,19]. Že p. není stav, nýbrž úsilí dětí Božích [sr. Ř 6,13.19; 2K 7,1 Žilka: »Provádějme až do konce své posvěcení v bázni Boží«], které byly posvěceny výkupným dílem Kristovým, o setrvání ve stavu svatosti a jeho prohloubení, je vidět z 1Tm 2,15; 2Tm 2,21 a Žd 12,14. Ukazuje to ostatně už úvod k 1Te 4,4 ve v. 1.: »Abyste se v tom rozhojnili více« [sr. 1Te 3,10-13]. Krátce lze říci, že p., způsobené Bohem v Ježíši Kristu, stojí na počátku duchovního a mravního života křesťanova, ne až na jeho konci. Jde však o růst v tomto p. Tak jako člověk, vytržený v těžké nemoci ze smrti do života, nabývá většího a dokonalejšího zdraví v tom životě, k němuž byl navrácen, tak také duchovně mrtvý člověk, navrácený k duchovnímu životu posvěcením, jež je u Pavla totožné s ospravedlněním, má možnost v tomto duchovním životě se upevňovat. Ale i toto upevňování stojí pod svrchovaným vedením Kristovým [F 1,6].

Posvěcovati se. V 1Tm 4,4n mluví pisatel o zákazu některých pokrmů, na němž trvali bludaři, zdůrazňující askesi, odříkání. Soudí, že vše, co vyšlo ze stvořitelské ruky Boží, je dobré [sr. 1K 10,25n] a že bylo stvořeno k požívání »věřícím a těm, kteří poznali pravdu« [1Tm 4,3], t. j. těm, kteří na základě své víry a poznání pravdy byli zbaveni strachu před démony [sr. 1K 8]. Nadto děkovnou modlitbou [a slovem], jíž je Bůh uznán za stvořitele pokrmů, je odstraněn jakýkoli jejich znečišťující vliv. Jsou posvěceny, t. j. očištěny. *Posvěcen. *Poskvrna. Iz 66,17 mluví o těch, kteří se podrobují očišťovacím a zasvěcovacím obřadům, aby se mohli zúčastnit kultických slavností v zahradách [Iz 65,3]. Napodobují při tom [Kral. »jeden po druhém«] kněze, jenž stojí uprostřed [sr. Ez 8,10nn]. Nevíme však, o jaký kult tu šlo. Ale prorok předvídá jeho zkázu.

Posvědčovati, stč. = dosvědčovati, dávati za pravdu [Jb 29,11; Ab 2,11], přisvědčovati, pochvalně mluviti [L 4,22].

Posvětitel. *Posvěcen. *Posvěcení.

Posvětiti (se). *Posvěcen. •

Posvícení [stč, = památka posvěcení chrámu, hebr. *ch^{a}nukká* výroční židovská slavnost, zavedená Judou Makkabejským r. 165 př. Kr. na oslavu očištění a obnovení chrámu jerusalemského, který byl r. 168 znesvěcen pohanskou modloslužbou na rozkaz Antiocha IV. Epifana [1Mak 4,52-59]. Slavnost byla též nazývána slavností světel a trvala 8 dní [od 25. měsíce Kislév, přibližně našeho prosince.] Podobala se slavnosti stánků [2 Mak 10,6n]. Židé ji dodnes zachovávají. J 10,22 připomíná, že Ježíš o této slavnosti v síňci Šalomounově pronesl řeč, v níž veřejně prohlásil svou jednotu s Otcem.

Pošeptati [Iz 7,18]. *Moucha.

Pošetilý, hebr. blázen [Jr 29,26, sr. 2Kr 9,11; Sk 26,24].

Poskvrna, poskvrniti, nověji poskvrna, poskvrniti. Stč. p. = skvrna [Lv 13,2], vráska, vada; úhona. Člověk, zvíře bez p-y = bez vady, dokonalého vzrůstu [Lv 4,3.28; 2S 14,25; Pís 4,7; Dn 1,4; Mal 1,7n]. Poskvrniti ženu = znásilniti [Gn 34,5.13; Ez 18,6.11]. Poskvrniti lože = dopustiti se cizoložství [Gn 49,4, sr. s Gn 35,22; 1Pa 5,1]. Poskvrněná žena = znesvěcená, zbavená panenství [Lv 21,7.14]. Většinou však jde ve SZ o kultické vady, jež znečišťovaly tak, že vylučovaly z účasti na bohoslužbách anebo vůbec znemožňovaly bohoslužebný život, protože poskvrňovaly svatyni nebo chrám [*Čistý. *Nečistý]. To, co podle SZ poskvrňovalo, mělo v souhlase se starověkým názorem nějaký vztah k démonickému působení [na př. vše, co souviselo s pohlavním životem a jeho zrůdnostmi, Lv 12; 15; 18; snad také tělesné vady byly

uváděny ve vztah k působení démonů] nebo k magii, hlavně však k cizím kultům [Nu 35,34; Jr 2,7.23; 7,30; Ez 20,30nn]. Tak poskvrňovaly dotek mrtvoly [Lv 21,1nn; Ez 4,14; 9,7], malomocenství [Lv 13 a 14], určité pokrmy [Lv 19,6nn; Dn 1,8; Oz 9,4] aj. Oltář, jehož kameny byly otesávány železnými nástroji, byl kulticky poskvrněn [Ex 20,25]. Kdo se dotkl něčeho, co poskvrňuje, byl nejen sám nečistý, ale jeho dotek a sama přítomnost kulticky poskvrňovaly [Lv 5,3; 15,31; 20,3; Nu 5,3; 19,20; sr. J 18,28; Sk 21,8; 24,6]. Ezechiel vytýká kněžím, že nečiní rozdílu mezi svatým a poskvrněným [Ez 22,26], že poskvrňují svaté věci [Ez 22,26, sr. Sof 3,4], svatyni [Ez 44,7]; lidu pak, že poskvrnil [= = znesvětil] sobotu [Ez 20,13; sr. Ex 31,14; Iz 56,2.6]. Tak bylo poskvrňováno [= zneucťováno] i svaté jméno Hospodinovo [Ez 36,20; sr. Lv 19,12], takže i »ta země poskvrněna jest« [Iz 24,5; sr. Ž 106,38; Jr 2,7; 3,1.2. 9]. Jr 23,15 vyčítá jerusalemským falešným prorokům, že svými prázdnými řečmi, jež vycházejí z vidin jejich srdcí, poskvrnili celou zemi. Proroci ovšem prohloubili obsah pojmu poskvrněnost a nečistota, takže zahrnoval především přestoupení Božích příkazů v oblasti mravní [Iz 1,15nn; 6,5; 24,5; 59,3; Oz 6,6.10; Ez 14,11, sr. Ž 89,32], a slibují jménem Božím, že vysvobodí lid ze všech poskvrn [Ez 36,25. 29].

NZ v zásadě přemohl ceremoniálně-kultické myšlení navázáním na proroky a hlavně pod vlivem Ježíšovým, a nahradil je myšlením nábožensko-mravním, což jest patrno i tam, kde ohled na křesťany původu židovského vedl k vydání určitých zásad pro křesťany původu pohanského [Sk 15,20]. Motivem tohoto usnesení byla bratrská láska podobně jako rady Pavlovy o požívání masa, obětovaného modlám [sr. 1K 8]. Ježíš jasně ruší všecky předpisy ceremoniálního zákona o tom, co poskvrňuje [řecky *koinûn* = činiti obecným, znečišťovati, znesvěcovati], t. j. vylučuje člověka z obecenství Božího výrokem, zaznamenaným u Mk 7,15nn [Mt 15,11.20]. Nikoli pokrmy, nýbrž zlé myšlenky, necudnosti, cizoložstva, vraždy, krádeže, lakota, zloby, lest, nestřídmost, závistivý pohled, rouhání, pýcha, lehkomyslnost. K v. 19 připsal nějaký opisovač: »Tím prohlašuje [Ježíš] za čisté všecky pokrmy« [Kral. »čistěci všeliké pokrmy«]. Toto Ježíšovo prohlášení mělo pro křesťanství dalekosáhlý význam, protože je zásadně oddělilo od kultického židovství. NZ má na mysli především tyto mravně-náboženské poskvrny, i když užívá tu a tam kultické terminologie. Pavel srovnává církev s Božím chrámem, který nesmí být poskvrňován [řecky *ftheirein* = ničiti] světskou moudrostí, jež církev rozděluje a rozdvojuje ve skupiny a strany [1K 3,16-20]. Ježíš Kristus vydal totiž sebe samého za církev, aby ji sám sobě postavil bez poskvrny [řecky *spilos* = skvrna] a vrásky [Ef 5,27]; jednotlivé její údy vyvolil před založením světa, aby byli svatí a neposkvrnění [řecky *amómos* = bez úhony] a Pavel vyzývá Timotea, aby zachovával jeho příkazy, jež jsou z ducha Kristova, bez poskvrny [řecky *aspilos* = bez skvrny] až do příchodu Kristova [1Tm 6,14; sr. 2Pt 3, 14]. *Neboť do království Kristova nevejde nic obecného [řecky *koinon,* Kral. poskvrňujícího, Zj 21,27]. Výrazy, jichž je tu užito, až na dva nepatří ani do oblasti kultu. Ale Kral. je všude přeložili výrazy poskvrniti, poskvrna. Kultických vyřazuje užito však v 2K 7,1; Žd 12,15; Tt 1,15; Ju 8; 2Pt 2,20; Zj 3,4; 14,4 *[miainein, molynein, molysmos]*. 2K 7,1 vyzývá věřící, aby se očistili od všeliké poskvrny těla i ducha. Ze souvislosti je patrno, že se tu myslí na mravně-náboženskou úhonu, plynoucí z napodobení pohanského způsobu života. Věřící se mají naprosto odloučit od všeho pohanského [sr. 2K 6,14nn]. Podle Žd 12,15 ten, kdo odpadne od milosti Boží, poskvrňuje ostatní. Poskvrněnost rozumu a svědomí [Tt 1,15, sr. 1Tm 4,2nn] vede ke gnostické nauce o nečistotě některých pokrmů, což je rovno zapírání Boha skutky. Podle Ju 8 vystoupili v křesťanské církvi falešní učitelé, které pisatel nazývá »snáři« [Kral. »v hluboký sen pohřížení« sr. Dt 13,5]. Jejich hříchem je poskvrňování těla. Snad je tu myšleno na bezuzdné pohlavní výstřednosti, známé z různých současných kultů a mystérií [sr. v. 7; 2Pt 2,10-19]. Jsou při společných hodech lásky *[agapé]* nebezpečným skaliskem [řecky *spilas,* Kral. poskvrna], o něž může loď církve ztroskotat [Ju 12]. Věřící mají míti nad nimi lítost, přesvědčovat je, ale s nenapravitelnými mají přerušit všecky styky a míti v nenávisti i ten jejich šat, poskvrněný mravní bezuzdností [Ju 23]. Na podobné poskvrny myslí 2Pt 2,20 s vážným připomenutím, že ten, kdo jim jednou unikl na základě poznání Ježíše Krista, propadne ještě hrubším pokleskům, jestliže se znovu oddá těmto neřestem. Ve Zj 3,4 a 4,14 jde snad o symbolické vyjádření věrnosti ve víře. Církev je tu přirovnávána k nevěstě, která se svému nebeskému ženichovi nezpronevěřila [sr. 2K 11,2].

Pošlapati, rozdupati nohama nebo kopyty, šlapati [o hlíně Iz 41,25], výraz nejhlubšího opovržení [1S 2,29; Iz 14,19] a ponížení [Iz 10,6; 22,5; 28,3], ale také naprostého vítězství a zničení [Ž 44,6; 60,14; 91,13, sr. s L 10,19; Pl 1,15; Mal 4,3]. Mt 5,13 mluví o pošlapání soli. Souvisí to snad s tím, že soli se užívalo ke zvýšení žáru v topeništi; časem však tato sůl ztratila nejen svou slanost, ale i chemickou působivost a spíš dusila než podněcovala žár; proměnila se v tvrdou hmotu, jež byla [a je doposud v Palestině] prostě vyhazována na ulici. Žd 10,29 varuje před pošlapáním Syna Božího. Jestliže neposlušnost slov andělských [Žd 2,2n] a pohrdání mojžíšovským Zákonem vedlo k nejtěžším trestům [Ex 31,14; Lv 17,14; Dt 17,2-7] po dosvědčení dvěma nebo třemi svědky [Dt 17,6], čím více svévolné hřešení, zejména odpadnutí a zapření

toho, jenž poznal Boží pravdu v Ježíši Kristu [sr. Žd 6,6]! Takové počínání je výrazem pohrdání Synem Božím a jeho krví, jejíž účinnost křesťan zažil na sobě [Žd 9,14n; 10,10] pod vlivem Ducha sv. [Žd 6,4]. Je to rouhání Duchu sv. [Mt 12,31].

Pošlý [Nu 24,19], pochoditi = pocházeti, vzejíti.

Pošmourný, pošmuřovati, stč. = zakaboněný, zachmuřený, zamračený, pokrytecký; kaboniti se, přetvařovati se [Mt 6,16]. V Ko 2,23 Kraličtí slovy »pokora pošmourná« vystihují jediné řecké slovo, které jinde překládají prostým »pokora«. Žilka tu překládá: »Dává si to jméno moudrosti, ale není to než libovolné pobožnůstkářství, „pokořování sebe‘‘ a týrání těla.« Škrabal: »Mají zdání moudrosti ve zvláštním uctívání, v pokořování a nešetření těla«. Hejčl-Sýkora: »Činí dojem moudrosti jako projev „zbožnosti, pokory a umrtvování těla‘‘. Slovem „pokora‘‘ tu apoštol myslí na svémocnou askesi, t. j. vnější pokořování až trápení těla odpíráním jeho přirozených potřeb. Tím se mělo podle mínění kolossenských bludařů gnostického rázu dojít k povznesení mysli k božstvu a ke styku s andělskými bytostmi, ale apoštol ironicky praví, že právě taková askese je ve skutečnosti jen »ukájením tělesnosti« [Žilka]. XX

Pošta, t. j. rychlý běžec, *posel [Jr 51,31; Jb 9,25; 2Pa 30,6], vybíraný obyčejně z královské tělesné stráže. *Drabant.

Pošva, nověji pochva, kožené pouzdro na meč [1S 17,51; Jr 47,6; Ez 21,3; J 18,11], připásané k opasku [1S 25,13].

Pot [Gn 3,19; Ez 44,18]. Je známým zjevem, že se p. vyráží na těle nejen při tělesné námaze, ale také při silném rozrušení. Někdy při takovém rozrušení bývá p. zabarven krví. V lékařství má tento zjev jméno *diapedesis,* t. j. prosakování krve stěnami žil a tepen bez porušení tkáně [L 22,44].

Potahovati. *Táhnouti.

Potentát [z lat.] = mocnář, vládce [Dn 2,10].

Potěšen, potěšení, potěšiti, potěšovati [se]. Ve smyslu býti rozradostněn, plesati [hebr. *gîl* 23,24; sr. Ž 14,7; 21,2; Za 9,9 a j.]; býti příjemný, utěšený [hebr. *ná'am,* Př 24,25: »Ti, kdo nestranně soudí, budou utěšeni«, nebo »Těm, kteří nestranně soudí, bude se dařit dobře«]; nejčastěji však ve smyslu *těšiti, povzbuzovati *[nchm],* na př. při úmrtí [Gn 37,35; 2S 10,2; 12,24; Jr 16,7], v těžkostech [Rt 2,13; Jb 6,10] a zármutku [Iz 66,3] a j., při čemž ve většině výskytů tohoto slovesa jde o spasitelné zasažení Boží [Iz 40, 1; 41,27; 49,13; 51,3.12.19; 54,11; 61,2; 66, 13]. Žalmista touží po Božím potěšování [Ž 119,82], obveseluje se jím [Ž 94,19]; Jb 15,11 se ptá, zdali potěšování Boha silného jsou malá, a Ž 23,4 vyznává, že jej potěšují, t. j. posilují pastýřská hůl i prut Boží. Proroci předpovídají, že Bůh opět potěší svůj lid [Iz 57,18; Jr 31,13]. Ale i jiné hebr. výrazy souvisí s Boží činností [Ž 51,10; 86,4; 119,82] nebo s účinností jeho Zákona [Ž 119,70.92; Jr 15,16]. Potěšení vychází také ze vzpomínky na Jerusalem [Ž 137, 6], zatím co věštci potěšují marností [Za 10,2]. Pl 1,16 naříká, že Bůh-Potěšitel je od něho vzdálen.

Tyto skutečnosti vrhají světlo i na nz řecký výraz *parakalein* = domlouvati, t. j. naléhavě k někomu mluviti, jednak ve smyslu povzbuzovati, potěšovati, jednak ve smyslu prositi, jednak ve smyslu napomínati. Jde tu tedy o potěšování zvláštního druhu, jež zahrnuje prosbu [2K 5,10 překládají Kral. totéž sloveso »prosíme«], napomínání [Sk 2,40; 1Te 2,11; 2Te 3,12 překládají Kral. tentýž řecký výraz, který jinde překládají »potěšovati«, »napomínali jsme«] a potěšování [Sk 16,40; 2K 1,3nn; 7,13; 13,11; Ko 2,2; 1Te 3,7; 4,18 a j.]. Jde o potěšování, jež souvisí s evangeliem [L 3,18 překládá Žilka: »Ještě mnohým jiným napomínáním *[parakalein]* hlásal lidu radostnou zvěst«] a spásou [2K 1,6; Mt 5,4, kde potěšení má eschatologický ráz, ježto konečné potěšení je ovocem království Božího]. Podle 1K 14,3.31 patří potěšování vedle učení a utvrzování k úkolům prorockým a spočívá na zvláštním obdarování Duchem svatým [sr. Sk 9,31], charismatem [Ř 12,8, Kral. »napomínání«]. Jeho cílem je utvrzení u víře [1Te 3,2.7; 2Te 2,17], posílení a povzbuzení [2K 13,11; 1Te 4,18]. A potěšení evangeliem je s vnitřní nutností zároveň zdůrazňováním závazku čili napomínáním. *Obrací se především na vůli. Pavel píše do Říma, že touží po tom, aby je utvrdil u víře [Ř 1,11], ale v dalším verši vykládá, co tím míní: »Abych spolu s vámi potěšen byl skrze společnou víru«. Povinností věřících je druhé v tomto smyslu »potěšovat«. Ne nadarmo se nazývá Barnabáš »synem utěšení« [Sk 4,36 Žilka: »Syn potěšení«] a Sk 13,1 připomínají, že Barnabáš patřil mezi proroky a učitele, že tedy z prorockých darů měl obzvlášť dar potěšování. Tak jako smyslem a posláním celého Písma je naučení a potěšení [Ř 15,4n], jehož zdrojem je Bůh, tak také smyslem poslání Ježíše Krista je potěšení [2Te 2,16, sr. F 2,1], jímž se cítí Pavel naplněn přese všecko soužení [2K 7,4, sr. 2K 1,3nn]. Je to splnění sz očekávání »potěšení izraelského« [L 2,25, sr. Iz 57,18]. Pavel nazývá své kázání *paraklésis* = potěšení [Kral. napomínání 1Te 2,3; 1Tm 4,13]. Dokonce i apoštolský list, zvěstující svobodu od ceremoniálního zákona, je nazýván potěšením [Sk 15,31].

Kral. překládají také jiné řecké výrazy slovesem potěšiti, na př. *anapauein* [= odpočinouti, Zj 6,11; 14,13; uklidniti] o vnitřním povzbuzení a osvěžení [1K 16,18, Žilka: »Uklidnili jste ducha mého i vašeho«; sr. Fm 20, kde Kral. totéž sloveso překládají výrazem »očerstviti«, Žilka: »Občerstvi mé srdce v Kristu«, sr. v. 7; 2K 7,13]. - *Paramytheomai, paramythia, paramythion* [= vyslovovati soustrast, těšiti J 11,19.31; 1K 14,3; F 2,1 Kral: utěšení] ve smyslu povzbuzování

[1Te 5,14 Žilka: »Těšte malomyslné«; 1Te 2,12]. - *Euthymos* [= klidné mysli; Sk 27,36 Hejčl-Sýkora: »Nabyli všichni dobré mysli«]. - *Parégoria* [= útěcha, potěcha, Ko 4,11]. - *Eufrosyné* [= radost, Kral. potěšení Sk 14,17]. Žádný z nich však nedosahuje významové plnosti slovesa *parakalein* a subst. *paraklésis.*

Potěšeně, stč. = radostně. Ž 68,12 mluví o hlasatelkách, jež zvěstovaly vítězství [radostné poselství, sr. Ex 15,20n; Sd 5,1nn; 1S 18,6n].

Potěšený, stč. = dávající potěšení. Ž 37,37 je možno překládat s Duhmem a Zemanem: »Neboť muž pokoje má [šťastnou] budoucnost« [doslovně: »Budoucnost muži pokoje«]. Iz 52,7 »potěšené věci« = zvěst pokoje« [sr. Iz 61,1-3; Na 1,15; Ř 10,15; L 7,38]. Zd 12,11 překládá Žilka: »Každá výchova se ovšem pro okamžik nezdá radostnou, ale krušnou«.

Potěšitelný, stč. = schopný potěšovat [Za 1,3].

Potešiti(se). *Potěšen.

Potěšováni. *Potěšen.

Potěšovati(se). *Potěšen.

Potírati = podrobovati, pošlapati, sraziti, drtiti [Ž 44,6; 94,5; 143,3; Př 22,22; Am 4,1].

Potiskati, stč. = tlačiti [Gn 25,22].

Potkati se, někdy ve smyslu utkati se, bojovati [Iz 36,8; L 14,31].

Potknouti se, stč. = klopýtnouti, zaklopýtnouti [Ž 27,2].

Potlačení, -ý, potlačiti, stč. = pošlapaný, pošlapati, utlačiti, utiskovati; útisk [Dt 28,33; Sd 5,13; Iz 1,17; 18,2.7; 42,22.24; Ž 119,122; Mt 7,6]. Potlačiti *[stenochórein]* v 2K 4,8 = = vháněti do úzkých, stísniti.

Potok l.Egyptský [Nu 34,3nn; 1Kr 8, 65; ve 2Kr 24,7 mají Kral. chybně podle Gn 15,18 *Řeka Egyptská], dlouhé údolí *el 'Aríš,* které bylo obecně pokládáno za jz hranici mezi Palestinou a Egyptem a záp. hranici území, přiděleného pokolení Judovu [Joz 15, 4,47]. Bylo to suché a pusté údolí, známé už Assyřanům pod jménem p. E. Po silných deštích však tímto údolím protékal mohutný potok, živený přítoky, z nichž jeden teče podél Kádes Barnea. Údolí, proměněné v potok, ústí do Středozemního moře asi 80 km jz od Gázy [uprostřed myšlené základny trojúhelníkovitého poloostrova Sinajského].

2. P. Gád je jiné označení pro Arnon. 2S 24,5 překládají někteří: »Uprostřed potoka [údolí] směrem ke Gád«.

3. P. ohnivý vycházel podle Dn 7,10 z trůnu Božího jako symbol jeho slávy [*Oheň] a soudu. Podle Zj 22,1 teče z trůnu Božího čistý p. živé vody jako symbol obživující moci Boží.

Ostatní p-y [Arnon, Bezor, Cedron, Císon, Jabok, Kana, Karit, Kedumim, Záred] hledej pod jejich jmény.

Potomní, stč. = pozdější, příští, budoucí [Gn 49,1; Ž 48,14; 78,6; Př 31,25].

Potopa. *Noe. Tradice o p-ě většího nebo menšího rozsahu je zachována téměř u všech staroorientálních, ale i jiných národů, kteří si vypravovali o katastrofě, jež postihla lidstvo, pokud bylo těmto národům známo. Nejstarší sumersko-akkadská tradice ví o p-ě, jež trvala 7 dní a 7 nocí. Zná jména osmi až desíti předpotopních králů, i jméno zachráněného v korábu, jenž byl nakonec obdarován bohy nesmrtelností. Podobné vypravování zachoval nám církevní dějepisec Eusebius, který cituje doslova záznamy Berossovy o tradici, běžné v Babyloně za časů Alexandra Velikého [336—323 př. Kr.]. Nejúplnější tradice babylonská byla nalezena v knihovně Asurbanipa-lově [669-626 př. Kr.]. Je to t. zv. Gilgamešův epos, zachovaný na 12 hliněných tabulkách, z nichž jedenáctá je věnována p-ě. Způsobili ji bohové, kteří tím chtěli dokázat svou moc a sílu. Ale božstvo moudrosti, Ea, prozradilo tento plán Utnapištimovi, sídlícímu v Šuruppaku na Eufratu, který si vystavěl krychlový koráb o 6 poschodích. P. trvala 7 dní. Nakonec bohové vyčítali božstvu, odpovědnému za tuto spoušť, nerozum, jímž zahubil spravedlivého s nespravedlivým, a Ea osobním zásahem vyvedl Utnapištima a jeho ženu z korábu a propustil je s požehnáním, jež mu propůjčilo nesmrtelnost. Jiná tradice, t. zv. churrijská, jmenuje hrdinu p-y Nach- molel a připomíná bibl. zprávu nejen tímto jménem [Nach, Noe], ale i tím, že nositele tohoto jména činí zakladatelem vinařství [sr. Gn 9,20]. Sluší též připomenouti, že archeologické vykopávky potvrzují jak sumérskou, tak gilgamešskou tradici. Města Kiš [u Babylona], Suruppak a mnohem dříve i Ur byla kdysi zaplavena a s nimi pochována prastará kultura, jejíž zbytky nyní objevují archeologové.

Avšak žádnou z těchto pohrom nelze ztotožňovati s vypravováním v Gn, jež sice užívá obrazů a výrazů tehdy běžných, ale s docela jiným zaměřením. Rozsah bibl. p-y nelze ovšem z textu určit. Praví-li se, že »přikryty byly všecky hory nejvyšší, kteréž byly pode vším nebem« [Gn 7,19], nezapomínejme, že je to psáno s hlediska toho, který byl v korábě [sr. Ko 1,23, kde se mluví podobně o tom, že evangelium jest kázání všemu stvoření, kteréž jest pod nebem]. Učelem p-y bylo zničit zkažené lidské pokolení [Gn 6,7.13.17; 7,21-23] se vším tvorstvem, závislým na suché zemi. Byl to Boží soud nad bezbožností [Gn 6,5-13]. Oceán i liják, trvající 40 dní a 40 nocí [Gn 7,11n], byly nástroji tohoto soudu. Nad nejvyššími horami bylo ještě 15 loktů vody, takže vše bylo zatopeno. Jen Noé se všemi a vším, co měl v korábu, byli zachráněni [Gn 7,17-23]. Zátopa trvala 150 dní, až konečně koráb stanul na horách Ararat. Teprve za půltřetího měsíce se objevily vrcholky hor [Gn 8,3-5]. Za další tři měsíce prvního dne prvního měsíce Noe sňal střechu korábu, ale teprve po dalších 8 týdnech dostal rozkaz od Boha, aby koráb opustil [Gn 8,13-15]. Současně Bůh vyslovuje rozhodnutí, že takovým způsobem už nebude zlořečiti zemi pro člověka [Gn 8,21n; sr. Iz 54,9].

Rozdíl mezi staroorientálními tradicemi a bibl. vypravováním je zřejmý. Staroorientální tradice jsou polytheistické, bible zná Boha, Stvořitele nebe i země, který má svrchovanou moc nade vším, co stvořil; Bůh nenávidí hřích, přesto však je milosrdný a spravedlivý. Lidstvu, o němž platilo Ježíšovo povědění u Mt 24,38, dává lhůtu 120 let [Gn 6,3] a »kazatele spravedlnosti«, Noé [2Pt 2,5], aby přiměl jeho současníky k pokání. Uznává Noémovu poslušnost, sám za ním zavírá dveře korábu a rozpomíná se na něj, když soud byl vykonán [Gn 8,1]. N.

Ježíš srovnává dny před potopou s těmi, které bude předcházet jeho druhý příchod [Mt 24,37]. Na neposlušnost pokolení doby p-y i na záchranu Noéma a jeho rodiny v korábu vzpomíná a k vodě křtu tento prostředek záchrany typologicky přirovnává obtížný oddíl 1Pt 3,20n. V 2Pt 3,6n.10 se pak naznačuje, že jako první svět zahynul p-ou, tak nynější svět zahyne ohněm. Bude to »den soudu a zatracení bezbožných lidí«, jimiž nepohne ani dlouhoshovívavost Boží [2Pt 3,9]. X X

Potratiti, stč. = ztratiti [Jl 2,10]; nedonositi [o plodu Ex 23,26; Jb 21,10]. V 1Tm 1,19 je užito slovesa *apótheómai* — zavrhuji [Ř 11,1.2; sr. 1S 12,22; Ž 94,14; Sk 7,39], odháním [Sk 7,27]. V 1Tm 1,19 se vlastně mluví o »odstrčení«, t. j. o svévolném, úmyslném odhození dobrého svědomí jako obtížné přítěže na palubě lodi, jež se tím stala hříčkou vášní. Ztroskotání u víře je výsledek takového počínání.

Potrestati. [*Kárati. *Trestati]. Ve starším českém jazyku toto slovo většinou znamenalo pokárati někoho, domluviti někomu [Lv, 19,17; Př 19,25; Oz 7,15; Mt 18,15; L 17,3; 2K 6,9], také pokořiti [Ž 119,75], pohroziti [L 9,55], zakázati [L 19,39]. 2Pt 2,9 překládá Žilka: »Nespravedlivé hlídati k trestům ke dni soudu", Škrabal: »Nespravedlivé šetřiti pro potrestání v den soudu«.

Potrhnouti se, stč. = sebou trhnouti, ve smyslu stavěti se, »činiti jakoby« [L 24,28].

Potroskotati, stč. = potlouci, pošlapati, roztřískati, rozlámati [Ez 6,6].

Potřásati se, stč. = sápati se. U Neh 9, 37 tak překládají Kral. hebr. *mášal* = vládnouti, panovati, míti k disposici. U L 3,14 jde o překlad slovesa *diaseiein* = třásti; vydírati někoho. Je to právní výraz, který označuje zlé nakládání za účelem vydírání peněz.

Potřeba [jest potřebí], něco nutného a nezbytného k životu [přirozená p., t. j. vyprázdnění Sd 3,24; 1S 24,4], k živobytí [Ž 104, 14; Př 30,8; Ř 12,13; F 4,19; Jk 2,16; Sk 2,45; 20,34], k vykonání úkolu [Ex 1,14; 36,5; 1Pa 22,5; 2Pa 14,11; Ezd 7,20; J 13,29; 1K 12,21], k dosažení nebo udržení určitého duchovního stavu nebo zaslíbení [Žd 10,36 sr. F 1,24]. Nebeský Otec ví, čeho jest nám potřebí, dříve, než bychom ho prosili [Mt 6,8], takže není třeba být pohansky mnohomluvný, i když je nutno stále se modlit bez omrzení [L 18,1]. Pro věřícího je třeba »jen jednoho« [L 10,42]: toužit a usilovat o království Boží [L 12,31], o poklad v nebi [L 12,33], o soustředění se na Krista [»přidržet se Krista bez všeliké roztržitosti« 1K 7,35]. V 1K 7,26 překládají Kral. řecké *ananké* [= nouze, tíseň, starost, utrpení, strast] výrazem »potřeba«. Pavel tu myslí na tíseň doby, která bude předcházeti plné odhalení království Božího, zejména pak snad na nastávající pronásledování, jež na manžely dolehne tíživěji než na svobodné jednotlivce. Žilka překládá: »V nastávající tísni je to [svobodný stav] dobré«.

Potřebný, ve smyslu nuzný, potřebující [Ž 72,13; Př 3,27]; ve smyslu užitečný [2Tm 4,11], nutný [1K 12,22], nezbytný [Sk 15,28].

Potřebovati. Ve Sk 17,25 polemisuje Pavel proti zlidšťujícím představám Boha, jak byly běžné v pohanstvu. Bůh není bezmocná modla [sr. Iz 40,20; 41,7; 46,7; 1K 12,2; Ga 4,8n]; ničeho nepotřebuje, protože učinil vesmír a všecko, co je v něm, nebydlí v chrámech udělaných rukama, ani si nedává sloužiti lidskýma rukama, jako by něčeho potřeboval. Stejně nepotřeboval Ježíš, „aby mu kdo vydával svědectví o lidské povaze; sám poznával, co je v člověku« [J 2,25]. Člověk však se jen ve své pýše domnívá, že ne-uje pokání [L 15,7], že si stačí sám [Zj 3,17, sr. 1K 12,21]. Jsou ovšem případy, kdy věřící v Krista ne-uje, aby jej někdo poučoval, jak si má počínat s falešnými učiteli, protože mocí darů Ducha sv. [»pomazání«] dovede rozeznati pravdu od lži [1J 2,26n překládá Hejčl-Sýkora: »Toto jsem vám napsal o vašich svůdcích. Pokud se vás týká, ať ono pomazání, které jste přijali od něho, zůstává ve vás! A nepotřebujete, aby vás někdo učil. Ale jako to jeho pomazání vás poučuje o všem, tak je to také pravda, a není to lež.«

Potření, stč. = záhuba, pohroma, zničení, porážka [Př 17,19; Jr 4,6; 6,14; 8,21; 30,12; Am 6,2; Na 3,19 a j.].

Potřený, potřín = zdrcen [Ž 34,19; 38,9; 51,19 a j.], zmítán [Ž 77,5], zničen, přemožen [Iz 7,8;8,9; 27,11; 30,31; Jr 51,8]. Mesiáš podle Iz 53,5 je »potřín pro nepravosti naše«. Jde tu o zástupné utrpení [sr. v. 4.6.10.11.12], jež nevinný Mesiáš dobrovolně snáší k prospěchu těch, kteří sami měli být trestáni za své hříchy. Teprve vyvýšení trpícího Mesiáše otevřelo věřícím oči pro tuto jeho zástupnou úlohu. Na Iz 53 navázal Ježíš [a celý NZ], když popisoval svou zástupnou sebeoběť.

Potříti = rozdrtiti [Ž 51,10; 72,4; 89, 24 a j.], rozmačkati, rozšlapati [Gn 3,15; sr. Ž 74,14; Ř 16,20], přelomiti, zlomiti [Ž 10, 15; 69,21; 74,14], zkaziti [Ž 44,3], roztřískati [Ž 58,7], zničiti [Ex 15,6; Dn 2,44] a pod. V navázání na Dn 2,34n.45 praví Ježíš L 20,18, že kámen, zamítnutý od stavitelů, odpovědných za stavbu království Božího, promění se v kámen zhouby, jenž na prášek rozdrtí a rozvěje ty, na něž padne [sr. Iz 8,15]. Kamenem tu míní Kristus sama sebe [sr. Iz 8,14n;.

Ř 9,32n; 1K 1,23; 3,11; Ef 2,20nn; 1Pt 2,4. 7n].

Potupa, potupen, potupiti. Ve stč. tupiti znamenalo původně kopati, bíti někoho nohama, v přeneseném smyslu potupiti = odsouditi; zničiti, za nic položiti, zahanbiti, zavrhnouti, pohrdnouti [čím]. Podobně je tomu v hebr. aspoň u dvou výrazů, které Kral. překládají potupiti: *keles* [potupa Ž 44,14] je odvozeno od slovesa *kálas,* jež znamená původně pošlapati nohama, v obrazném smyslu vysmáti se, pohrdati [Ez 16,31], posmívati se [2Kr 2,23; Ez 22,5], podst. jméno: posměch [Jr 20,8]. Podobně hebr. *k^e^limmá,* které Kral. překládají potupa [Ž 4,3; 44,14; 69,20; Jr 20,11; Ez 16,52.54; 32,24n; 34,29; 36,15; 39,26, *pohanění [Ž 69,8; Iz 61,7; Jr 3,25; Ez 44,13], útržka [Jr 51,51] je odvozeno od slovesa *kálam,* jež původně znamená zraniti, obrazně zahanbiti [Ž 44,10], dáti v potupu [Ž 40,15; 70,3]. Jiné hebr. výrazy, jež Kral. překládají p-a, p-iti jsou: *cháraf* [= drážditi (k boji), přeneseně vysmívati se, haněti (2S 21,21), činiti útržky (Ž 55,13), utrhati (Sd 8,15; Sof 2,8), v lehkost uvoditi (Iz 65,7)], na př. Ž 57,4. Zeman toto místo překládá správněji: »Potupí toho, který se na mne sápe«. Hebr. *cherpá* = (dráždění; výsměch, pohrdnutí, posměch, *hanění, *pohanění [Ž 69,20; 79,12], utrhání [Ž 44,14]), na př. Jb 19,5; Ž 15,3; Pl 3,20; Dn 12,2. Hebr. *bûz* nebo *bází* (= pohrdati, *Pohrdání [Gn 25,34; 2Kr 19,21; Př 1,7; Pís 8,7 a j.], zahanbiti [Pís 8,1], uvozovat potupu [Př 6,30]), na př. Jb 12,21; Ž 31,19; 119,22; 123,3. Hebr. *chófar* (= styděti se [Jr 15,9; Mi 3,7], býti zklamán v nadějích, *býti zahanben, zapýřiti se studem [Jr 50,12]), na př. Ž 83,18 [Zeman: »Zardí se«]. Tentýž význam má hebr. *bûš* [Ž 14,6 překládá Zeman: »I když maříte záměry tichého, Hospodin je jeho útočištěm«, Duhm: »Záměry chudého učiníte směšnými«]. Tvar hebr. slovesa *chálal* [= znesvětiti, profanovati, zlehčiti, poskvrniti (Ex 20,25; Ž 89,32.35)], na př. Pl 2,2. Nejzajímavější je tvar hebr. slovesa *ráša'* [= prohlásiti za bezbožníka, za hodná trestu, za nespravedlivého, odsouditi (Dt 25,1; Jb 10,2; Ž 94,21; Př 17,15)], neboť se dotýká jak oblasti právní, tak náboženské [Ž 37,33; Př 12,2; Iz 50,9]. U Iz 50,7nn Služebník Hospodinův se těší, že Bůh jej ospravedlní v budoucím soudu, takže ho nikdo nebude moci »potupiti« [= odsouditi] jako se to stalo v minulosti.

Potupen, zesměšněn, vydán v pohrdání může být člověk člověkem [Ž 15,3]; zvláště žalmisté naříkají nad tím, že zbožní jsou stíháni potupou synů lidských [Ž 4,3; 14,6; 31,19; 69,20; 119,22; 123,3]. Dokonce i slovo Hospodinovo může být prorokovi k potupě, t. j. k hanbě mezi odpůrci Božími [Jr 20,8]. Po-tupí-li někoho Bůh, znamená to současně odsouzení, zavržení a zničení [Ž 83,18; Jr 23, 40; Dn 12,2]. Potupiti, zesměšniti, pohrdnouti [hebr. *nádaf*] lze i Hospodinem [Nu 15,30; tentýž hebr. výraz překládají Kral. v 2Kr 19,6.22; Iz 37,6.23; Ez 20,27 slovesem rouhati se]. Potupiti, t. j. odsouditi, zatratiti, usvědčiti mohou také ústa [Jb 9,20; 15,6]. Hospodin svému lidu slibuje, že splní volání žalmistů [Ž 57,4; 119,22] a vytrhne jej z potupy [Iz 54,4; Ez 36,15].

V NZ jde o šest řeckých sloves, jež Kral. překládají výrazem potupiti. Slovesa *katakrinein* [= odsouditi] je užito o Ninivetských a »královně od poledne« [Mt 12,41.42; L 11,31. 32], kteří »potupí«, t. j. budou příčinou odsouzení současníků Ježíšových u posledního soudu, protože Ninivetští činili pokání pod vlivem kázání Jonášova a královna ze Sáby se vydala na dalekou cestu, aby se mohla seznámit s moudrostí Šalomounovou, kdežto současníci Ježíšovi nečinili pokání a nedali se poučiti, ač Ježíš je něco více než Jonáš nebo Šalomoun. Podobně je rozuměti Žd 11,7, kde se praví, že Noe svou poslušnou vírou potupil svět, t. j. vynesl soud nad nevěřícím světem. Podle Mk 14,64 všichni Ježíše potupili, t. j. »prohlásili, že zasluhuje smrt« [Škrabal]. Tam, kde jde o Boha jako původce potupení, je vynesení soudu a vykonání rozsudku něco současného. Proto Kral. totéž řecké sloveso, které jinde překládají potupiti, u Mk 16,16 tlumočí »budeť zatracen«. Stejně je rozuměti výrazu potupiti v 1K 11,32 [při posledním soudu] a 2Pt 2,6. Podle Ř 8,3 Bůh potupil, t. j. odsoudil [vynesl soud a současně vykonal rozsudek] hřích na těle svého Syna. Bůh v jeho těle zničil a zahladil nadvládu hříchu; Zákon byl sláb pro tuto úlohu [sr. Žd 7,18n]; ba naopak: odsuzoval hříšníka tak, že člověk při tom zahynul; byl Zákonem hříchu a smrti [Ř 8,2]. Příchodem Kristovým »v podobnosti těla hřícha«, t. j. jeho inkarnací, byl hřích, který nás odsuzoval [Ř 8,1], sám odsouzen, t. j. zbaven své vlády nejen v těle Ježíšově, ale v lidském těle vůbec. Stalo se tak bezhříšným životem, smrtí a zmrtvýchvstáním Kristovým, ovšem účinně jen pro ty, »kteří jsou v Kristu Ježíši« [Ř 8,1], jsou jeho majetkem [Jülicher], tedy jen pro věřící [sr. 2K 5,14n.17], za něž se Kristus přimlouvá [Ř 8,34]. Toto odsouzení hříchu je totožné s tím, co jinde nazývá Pavel smířením a ospravedlněním. Je to zrušení nepřátelství vůči Bohu [Ř 8,7; Ef 2,15n], vysvobození od Zákona [oblasti] hřícha a smrti [Ř 8,2], tedy i následků odsouzení [sr. Ř 5,16.18, kde Kral. potupení je přetlumočením řeckého *katakrima* = odsouzení: rozsudek vedl k jeho vykonání, k odsouzení]. V Ř 14,23 je užito slovesa *katakrinein* ve smyslu »propadnouti odsouzení« o člověku, který přes své pochybnosti [rozpaky], t. j. proti svému přesvědčení víry jí maso obětované modlám anebo se nepostí o svátcích. Neboť tím opustil půdu víry. A kdo opustil tuto půdu, propadá Božímu odsouzení, protože nejednal z přesvědčení.

Řecké *apodokimazein* znamená podrobiti zkoušce a zavrhnouti, uznati za bezcenného, zbaviti úřadu, pohrdnouti [Žd 12,17], zamítnouti, hebr. *má'as,* na př. 1S 10,19; Iz:

33,8; Mt 21,42; Mk 12,10; L 20,17; 1Pt 2,4. 7]. U Mk 8,31 [L 9,22] vypočítává Ježíš, že Syn člověka musí být »potupen« [= zavržen] od nejvyšší jerusalemské rady, t. j. od starších, velekněží [úřadujících i bývalých] a zákoníků, t. j. theologů-právníků, kteří byli členy tohoto nejvyššího úřadu. Tak bude splněno proroctví ze Ž 118,22, k němuž Ježíš připojuje proroctví z Oz 6,1n. Sr. L 17,25, kde Kral. totéž sloveso překládají »zavržen býti«.

Řecké *katadikazein* znamená odsouditi, zatratiti [hebr. ráša' u Dn 1,10: přijíti o hrdlo]. U L 6,37 v rámci napomenutí, aby vyznavači Kristovi byli milosrdní, varuje Ježíš před nelaskavým posuzováním a »potupováním« [= odsuzováním] druhých [publikánů, Samaritánů a j.]. Sudičství bylo jedním z nejrozšířenějších zel v náboženském životě Ježíšových současníků. Vidíme to na důrazném odporu Pavlově proti těm Židům, kteří by se chtěli škodolibě vyvyšovat nad pohany a soud Boží nad nimi přichvalovat svým vlastním souzením [Kral. potupovat, potupující Ř 2,1, řecky *krinein*]. Neboť to, z čeho Bůh odsoudil pohany, činí také sebejistí Židé a tak si jednou sami vyslouží Boží odsudek. A nejen to: i mezi pohany jsou takoví, kteří nemajíce Zákona žijí podle něho. Tito lidé se stanou soudci [Kral. potupí] Židů, kteří Zákon mají, ale nezachovávají jej [Ř 2,27]. Do téže oblasti nelaskavého sudičství patří pohrdání *[krinein]* těmi, kdo v síle víry se nerozpakují jíst maso obětované modlám. Vždyť přece Bůh je přijal, t. j. povolal mezi věřící [Ř 14,3.10] a konečný soud patří Kristu. Každé potupování čili odsuzování *[krinein],* odsuzování bratra je podle Jk 4,11 zasahováním do výsostných práv Božích [Božího Zákona] a tím i potupováním Zákona. Jen Bohu přísluší právo souditi a on tohoto práva využije proti všemu, co se spolčuje s ďáblem [Zj 18,8 Kral. »potupí«, *krinein* = = souditi]. Jak blízko má toto odsuzování k vraždě, je vidět z Jk 5,6, kde je boháčům vytýkáno, že odsoudili *[katadikazein],* zamordovali spravedlivého, ač jim neodpíral. Sr. Sir 34,22n: »Chléb nuzných život jest chudých, a kdož odjímá jej, vražedník jest. Morduje bližního, kdož jemu živnost odjímá, a kdož připravuje nájemníka o mzdu, vylévá krev«.

Řecké *kataginóskein* [= něco na někom zpozorovati, někoho prohlédnouti, potom i obviniti, odsouditi, zamítnouti] překládají Kral. výrazem potupovati v 1J 3,20n. Luther toto místo vykládá přibližně takto: Na lásce k bratřím můžeme měřiti svou zakotvenost v pravdě [1J 3,10.19], jestliže v této věci nás naše srdce »nepotupuje« [= neobviňuje], pak můžeme směle předstoupit před Boha. Ale i tenkrát, obviňuje-li nás srdce z mnohé nelaskavosti přese všecku naši snahu žíti v lásce, smíme se před Bohem upokojit, protože Bůh nás zná skrz naskrz a ví, že ho milujeme [sr. 1J 2,1; J 21,17]. Kalvín však vykládá toto místo právě naopak: na bratrské lásce můžeme měřit opravdovost svého křesťanství. Obviňuje-li nás hříchem zakalené svědomí z nedostatku lásky, můžeme být přesvědčeni, že nám hrozí od Boha ještě větší odsouzení, protože Bůh je větší než naše srdce, není omylný soudce; jemu nezůstane nic utajeno. Proto upokojit své srdce před ním může jen ten, koho jeho svědomí neobviňuje.

Slovesa *enhybrizein* [= zesměšňovati, posmívati se, drze s někým jednati] je užito v Žd 10,29 o potupování Ducha milosti, jenž dosvědčuje, že smlouva uzavřená na Golgotě je dokonalým odstraněním hříchů [Žd 10,15nn]. Kdo popírá spásonosnou účinnost této smlouvy, pošlapává Syna Božího, zneuctívá krev smlouvy a zesměšňuje Ducha milosti [sr. Žd 6,4; 9,14].

Z podstatných jmen, která Kral. překládají potupa, potupení, dlužno jmenovati řecké *krima* [=rozsudek, trest]. L 23,40 překládá Žilka: »Vždyť máš stejný trest!« Téhož řeckého výrazu je užito v 1Tm 3,6. Kral. »potupení ďáblovo«, t. j. buď »soud, který stihl satana« [Bengel, Žilka a j.] anebo spíš soud, který vykoná ďábel jako nástroj Božího trestání [Cremer-Kögel]. Někteří vykladači se domnívají, že tu vůbec nejde o ďábla, nýbrž o lidské pokušitele. 1Tm 5,12 překládá Žilka: »Již to zasluhuje odsouzení, že porušily [vdovy] první věrnost«, Škrabal: »Tak na sebe uvalují odsouzení, protože porušily první věrnost«. Ju 4 naznačuje, že se do církve vloudili falešní učitelé, kteří svobodě Božích dětí rozumějí tak, že jsou osvobozeni od mravního zákona a mohou se oddati bezuzdnému životu. Ale tito lidé jsou předem zapsáni k Božímu soudu, odsouzení [Kral.: potupě].

Řecký výraz *atimia [*= zneuctění; bezectnost, hanba, ohavnost Ř 1,26] překládají Kral. výrazem potupa v Ř 9,21 a 2Tm 2,20. Na prvním místě hájí Pavel Boží svrchovanost při rozdávání milosti. Bůh má právo i moc stvořiti jedny lidi k tomu, aby na nich ukázal své milosrdenství i slávu [»nádoby milosrdenství« Ř 9,23]; druhé, aby na nich zjevil svou shovívavost a potom trestající spravedlnost [»nádoby k potupě«, »nádoby hněvu«]. *Vyvolení. Na druhém místě je konstatováno, že i v církvi Kristově jsou dobří i zlí [Mt 13, 24] právě tak, jako ve velké domácnosti jsou nádoby k čestnému, slavnostnímu užívání, druhé pro všední potřebu [Kral. »ku potupě«]. Tak jako tyto nádoby jsou v domácnosti nepostradatelné, tak v církvi nutno počítat s nehodnými členy, falešnými učiteli. Na věřících jest, aby se sami drželi v úzkostlivé čistotě k posvěcené službě Pánu.

Ve 2K 7,3 je užito řeckého *katakrisis* [= odsouzení]. Žilka překládá: »Toto nepravím, abych vás odsoudil«. Úmysl Pavlův není odsuzovat, ale smiřovat rozpory a opět získati důvěru korintského sboru.

Potupeni. *Potupa.

Potupně, s pohrdáním, s výsměchem [Jb 16,10].

Potupník, pohrdač [Sk 13,41, řecky *katafronétés,* sr. Ab 1,5].

Potupný, rouhavý [2Pt 2,11].

Potupovati. *Potupa.

Potupující [Ř 2,1]. *Potupa.

Potvora, stč. nestvůra, obluda, o zvířatech zpotvořených nebo neobyčejné velikosti, odlišných od obyčejného, obvyklého druhu [Iz 13,22; Jr 50,39; Jk 3,7]. U Iz 13,22; Jr 50,39 je tak přeloženo hebr. *'í* , jejž slovníky překládají šakal nebo hyena. Poněvadž však v seznamu šelem pouště se vyskytuje i satyr [Iz 13,21, hebr. *sá'ír* — chlupatý, Kral. příšera, nejspíše nějaký démon pouště; Lv 17,7 překládají Kral. tentýž výraz slovem ďábel, sr. 2Pa 11,15], je pravděpodobné, že i p. označuje nějakou mythologickou bytost [sr. Iz 34,13nn; Sof 2, 14]. U Jk 3,7 jde o dodatek Kralických překladatelů k výrazu označujícímu vodní zvířenu, mořské tvory.

Potvrditi, potvrzovati. Ve smyslu utvrditi, dodati stálosti, upevniti, posilniti [hebr. *'ámas* Dt 3,28, sr. Ž 89,22; Iz 41,10; zmocňovati, utvrditi rozechvělá kolena Jb 4,4; Iz 35, 3; hebr. *'ázaz* Ž 68,29; podle některých: »Ukaž se silným v tom, co jsi mezi námi vy-dělal«; hebr. *kûn* = podporovati dílo Ž 90,17; upevniti, utvrditi Iz 62,7]. Ve smyslu dosvědčiti jako pravdu, schváliti, zaručiti, stvrditi, ratifikovati [hebr. tvar slovesa *kûm* — postaviti, zdvihnouti; Nu 30,14.15], prohlásiti za platné [Rt 4,7; Est 9,32]. Když Bůh něco potvrzuje, zároveň to uskutečňuje, postavuje a splňuje [na př. slovo Ž 119,38; Iz 44,26; Jr 28,6; 29,10; sr. Dt 9,5; Jr 23,20; 30,24; smlouvu Ez 16,60.62; sr. Gn 6,18; 9,9.11.17; 17,7.21 a j., kde uzavříti smlouvu je vyjádřeno týmž hebr. slovesem, jež Kral. jinde překládají výrazy potvrditi, vzdělati, sr. Iz 58,12; 61,4]. Hebr. *chátam* [= opatřiti pečetí, zapečetiti Jr 32,10] je u Neh 9,38; 10,1 překládáno výrazem potvrzovati.

Nz řecký výraz *bebaiûn* [= upevniti, utvrditi] je vzat z oblasti právní. *Bebaiósis* je označením záruky, kterou dává prodávající kupujícímu, že prodávaný majetek není zatížen nějakým dluhem nebo závazkem vůči třetí osobě. Tohoto výrazu je užito Žd 6,16, jež *Žilka,* překládá: »Přísaha je jim zárukou, která končí každý odpor«, Hejčl-Sýkora: Skončením všech jejich rozepří, aby věc byla naprosto jistá, bývá přísaha«. Tak také Bůh své zaslíbení, které dal Abrahamovi a jeho potomkům u víře, stvrdil přísahou, takže věřící mohou mít naprostou jistotu Boží přízně za bezpečnou naději. Jako ve SZ, tak i v NZ to, co potvrzuje Bůh, činí současně skutečným, platným, působivým, takže se plní Boží slovo i jeho zaslíbení. Podle Ř 15,8 se stal Kristus potvrzením, t. j. splněním Božích slibů, daných praotcům, a tak podal důkaz Boží pravdivosti [Kral. pravosti]. Praví-li Pavel v 2K 1,21, že »Bůh potvrzuje nás s vámi v Kristu«, užívá nejspíše křestní terminologie. Žilka překládá: »Bůh sám nás utvrzuje spolu s vámi v Krista«. Ještě lépe překládá W. Bousset: »Ten však, který nás s vámi činí nezcizitelným majetkem Kristovým a pomazal nás, je Bůh«. Doslova: »který nás učinil pevnými v Kristu «, t. j. věrnými jeho učedníky, takže mu čím dál tím neroz-lučněji náležíme [sr. Ef 4,14n; Ko 2,7; Žd 13,9]. U Mk 16,20 nejde o to, že by divy potvrzovaly platnost kázaného slova, nýbrž o to, že kázání slova je uváděno v platnost těmito divy; jde o vyjádření způsobu, jak se kázané slovo projevovalo.

Řecké *stérizein* [= posíliti, podpírati, upevniti] je překládáno výrazem potvrditi u L 22,32; Sk 18,23; 1Te 3,2; Jk 5,8 [jinde utvrditi, na př. L 16,26; Ř 16,25; 1Te 3,13; 2Te 2,17; 3,3; 1Pt 5,10; 2Pt 1,12; Zj 3,2; nebo utvrzení, na př. Ř 1,11]. Je to sloveso sou-značné se slovesem *bebaiûn* až na to, že nepatří do oblasti právní. Jde o utvrzování bratří, aby nekolísali ve věrnosti [L 22,32, sr. J 21, 16-18], o posilování učedníků [Sk 18,23; 1Te 3,2], o upevnění srdce, t. j. vzmužení vzhledem k blížícímu se příchodu Páně [Jk 5,8].

Řecké *sfragizein* [= opatřiti pečetí, zapečetiti Mt 27,66; Zj 10,4; 20,3; 22,10; zpečetiti ve smyslu osvědčiti, dosvědčiti J 3,33] je překládáno u J 6,27 výrazem potvrditi o Kristu, jehož pravost Bůh dosvědčil svou pečetí. Míněno je tu vybavení Duchem sv. při křtu [Mt 3,16n; sr. 2K 1,22; Ef 1,13; 4,30; Zj 7,3, kde totéž sloveso je překládáno výrazem »znamenati«]. U L 11,48 je přeloženo českým »potvrzovati« řecké *syneudokein* [= souhlasiti, schvalovati]. Řecké *symbibazein* [= shrnouti, poučovati, vysvětlovati, vyučovati 1K 2,16; dokazovati] je přeloženo výrazem potvrzovati ve Sk 9,22. Žilka překládá: »Saul si počínal tím mocněji a uváděl do úzkých Židy svými důkazy, že Ježíš je Kristus«. Výrazem potvrzovati překládají Kral. ještě řecké sloveso *diischyrizesthai* [== určitě tvrditi] L 22,59; Sk 12,15.

Potýkání = půtka, boj, utkání [Za 14,3].

Potýkati se = utkati se, bojovati [Dt 20,2; Jr 50,24; Oz 12,3n].

Poučiti. Českému čtenáři je dnes nesrozumitelný obrat u Jb 26,3: »Hned jsi základu dostatečně poučil«. Jindřich Hrozný překládá tyto ironické poznámky takto: »Jak jsi poradil nemoudrému, a projevil velkou rozmyslnost!« *Učiti.

Poučník, stč. = jemná tkanina, závoj [Iz 3,18].

Poukázati, stč. = poučiti [Jb 34,18], hádati se, usuzovati [Iz 1,18].

Poustka, stč. = pustá, opuštěná chalupa; pusté, opuštěné místo [Ž 79,7; 109,10; Jr 10, 25; 25,9].

Poušť v bibli může znamenati dvojí: buď stepní pastviny [tak nejčastěji v SZ], kam byl vyháněn dobytek [Ex 3,1, sr. Gn 16,7; 21,20; 1S 17,28; 25,21; Mt 3,1; L 15,4] a kde bylo bydliště divokých zvířat a ptáků [pelikána, Ž 102,7; divokého osla, Jb 24,5; Jr 2,24; sov, Pl 4,3; »draků pouště«, Mal 1,3, za nimiž se

tají symbolická jména démonů], hebr. *midbár,* řecky *erémos,* - anebo skutečnou poušť v našem slova smyslu, tedy bez vody a valného života [hebr. *ᵃrábá* = neplodná pustina, Iz 35,1.6; 51,3 nebo *jᵉšímón* (= zpustošený) Ž 78,40; 106,14; Iz 43,19n nebo *chorbá,* Iz 48,21, od slovesa *chárab* = býti zpustošený, nebo *chᵒrábót*].

P. měla pro Izraelce přímo náboženský význam, neboť právě na ní pod vedením Mojžíšovým byl utvářen v lid Boží, na ní okoušel Boží moc [Dt 2,7], takže prorok pro nábožensky zjalovělého Izraele nevidí jiného východiska než opětný návrat na p. [Oz 2,14; Iz 32,16, není-li zde nějaká souvislost s výrazem *dᵉbír* = velesvatyně, jak se domnívá Bič II,111]. Při putování p-í do země zaslíbené šlo v podstatě o poloostrov Sinajský, jenž se skládá zhruba ze čtyř pásem; z písečné pouště Sur [Ex 15,22], na niž navazuje poušť Fárán a Sin ze západu na východ poloostrova. Fárán a Sin jsou vápencovité planiny, na nichž Izraelci prý strávili téměř celých 38 let. Dalším pásmem, táhnoucím se ve velkém vypouklém oblouku k jihu, jsou pískovcové hory, dosahující až 1200 m výšky a bohaté na minerály. Čtvrtým pásmem je granitové pohoří, seskupené kolem *Sinaje.

V bibli máme jednak seznam stanic [Nu 33], jenž od pobytu pod horou Sinaj vypočítává nejspíše místa, kde se zastavila truhla Hospodinova, jednak souvislé vypravování o cestě [Ex 12 - Nu 25] a konečně narážky na jednotlivá místa v řečech Mojžíšových, v nichž ilustruje milost i soudy Boží [na př. Dt 11]. Mnohé z udaných míst nebylo lze doposud zjistit, o jiných pak panuje nejistota mezi badateli. Nejdůležitější z pustin, jimiž táhli Izraelci, jsou tyto: Poušť *Etam, po níž se brali tři dny směrem jihozápadním podél východního pobřeží zálivu Suezského [Ex 13,20; 15,22; Nu 33,6]. Význačným místem jsou tu hořké studnice v *Marah [snad dnešní *'Ain Chavárá,* Ex 15,23; Nu 33,8]. Pak následuje oasa *Elim, kde bylo 12 studnic a 70 datlových palem [Ex 15,27], potom opět pobřeží Rudého moře [Nu 33,10], odkudž měli poslední výhled na pobřeží africké [egyptské]. Odtud přišli na poušť *Sin mezi Elim a Sinai [Ex 16,1]. Zde začal lid reptati, vzpomínaje na hrnce masa v Egyptě. Bůh jim dal mannu. Další stanice mají jména *Dafka a Halus [Nu 33,12-13], jež jsou ještě v poušti Sin. Odtud táhnouce podél pohoří *Oréb, položili se konečně v *Rafidim [Ex 17,1]. Nová vzpoura proti Mojžíšovi dala tomuto místu jména *Massah a *Meribah [Ex 17,2-7]. Následující stanice byla poušť *Sinai [Ex 19,1-2], kde se zdrželi celý rok. Tu se zběhly nejdůležitější události z počátečních dějin Izraele [Ex 19 - Lv]. Vydán Zákon, Nádab a Abiu, synové Aronovi spáleni v Tabbera, lid se klaněl zlatému teleti. Další stanicí byla poušť *Fáran, kde reptajícímu lidu byly dány křepelky [Nu 11]. Mor, který nastal, dal místu přezdívku *Kibrot Hattáve [hrobové žádosti]. V *Hazerot byla z tábora na sedm dní vyloučena Maria, sestra Mojžíšova, pro reptání proti svému bratru [Nu 12]. Z pouště Fárán vyslal Mojžíš výzvědače do země zaslíbené [Nu 13,1.27]. Místo, kde se to stalo, má jméno *Kádes. Po návratu vyzvědačů byl národ odsouzen putovati znovu po poušti celých 40 let osmnácti různými stanicemi, až vyrostlo nové, statečnější pokolení, které se znovu z Kádes pokusilo vniknouti do země zaslíbené. Z Kádes odešli směrem k hoře *Hor, kde zemřel Aron [Nu 20,24-29]. Potom obešli idumejskou a moabskou zemi a položili se u potoka *Arnon. Porazivše krále amorejské Seona a Oga z Bázan [Nu 21], utábořili se na rolích *Moabských před Jordánem. Moáb a Madiánští byli pobiti. Po přechodu přes Jordán [Joz 4,19-24] slavil Izrael hod beránka velikonočního v Galgala [Joz 5,10-12]. Manna přestala, jakmile se octli v zemi zaslíbené.

Vykladače Písma i cestovatele zaměstnávala otázka, zda bylo možné, aby se na těchto pustinách uživilo po 40 let tak obrovské množství Izraelců. Podle biblických zpráv vytáhlo z Egypta 600.000 mužů od dvacíti let výše. To znamená, že všech uprchlíků mohlo být přes 2 miliony. Nezapomeňme však, že tu nejde o údaje dějepisecké, kde by čísly byl vystižen skutečný stav! Funkce vyprávění je zvěstná. Nutno proto klást otazník k pokusům uhájit literu biblického podání stůj co stůj. Tak na příklad profesor Alois Musil vyslovil theorii, že Izraelci přešli poloostrov Sinajský a že to, co se vypravuje o pobytu na Sinaji, se odehrávalo vlastně v Arábii, kde jsou životní podmínky příznivější a kde prý také nutno hledati horu Boží Oreb. Jiní vykladači tvrdí, že šlo o postupnou emigraci, trvající 40 let. Bibličtí pisatelé ovšem jasně zdůrazňují, že pobyt na poušti byl možný jen za zázračného zasahování Božího [Dt 1,31 sr. Ex 16,1.4.14n.35; 16,12n; 17,3-7; Nu 10, 11; 11,4-6.31; 20,2-11] a že, ačkoli Izraelci neměli v ničem nedostatku [Dt 2,7], život na poušti byl často hrozný [Dt 1,19; 8,15], takže lid reptal [Ex 17,1n; Nu 20,2; 21,4n]. Někteří cestovatelé však tvrdí, že je možno i velkému množství za vedení dobrých vůdců, kteří znají skryté, podzemní zdroje vod, tuto cestu vykonat. Upozorňují na př. na t. zv. Studnice Mojžíšovy nedaleko Suezu a jiné podzemní vody podél celé cesty, jichž lze dosáhnout kopáním [sr. Nu 21,17n]. Lid izraelský jistě prý neputoval v houfu, ale široce rozložen, takže mohl zužitkovat i pastviny, jichž v údolích bylo dost zvláště po deštích, jež zde za starověku byly hojnější než dnes, protože nebyl ještě vyhuben akát, zpracovávaný Araby na dřevěné uhlí a jinak. Ale i tak nelze putování Izraelců po p-i chápat jako samozřejmost, nýbrž zůstává dokladem mimořádné a přímo zázračné Boží péče, která působila na vznikající vyvolený lid tak, že ve vyvedení z Egypta a v putování po p-i viděl předobraz eschato-